

**Naše trube  
izazvale su tišinu**

**Antologija suvremene  
književnosti Egipta**

Naslov izvornika

**Naše trube  
izazvale su tišinu  
Antologija suvremene  
književnosti Egipta**

- © Mansoura Ez-Eldin. Prevedeno uz dopuštenje autorice.
- © Sonallah Ibrahim. Prevedeno uz dopuštenje autora.
- © Yasser Abdel Latif. Prevedeno uz dopuštenje autora.
- © Iman Mersal. Prevedeno uz dopuštenje autorice.
- © Ahmed Naji. Prevedeno uz dopuštenje autora.
- © Mohammad Rabie. Prevedeno uz dopuštenje autora.
- © Youssef Rakha. Prevedeno uz dopuštenje autora.
- © Ahdaf Soueif. Prevedeno uz dopuštenje autorice.
- © Miral Mahgoub al-Tahawy. Prevedeno uz dopuštenje autorice.
- © Nael el-Toukhi. Prevedeno uz dopuštenje autora.

Kulturtreger ISBN 978-953-8256-03-5

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001046947.

Zagreb, studeni 2019.





antologija  
suvremene  
književnosti  
Egipta  
naše  
trube   
izazvale  
su  
 tišinu



9	ZEINA G. HALABI Egipatska suvremena književnost
13	SONALLAH IBRAHIM Tisuću slova od Komisije
33	IMAN MERSAL Pjesme iz zbirke 'Tamni hodnik za satove plesa' (1995.)
37	IMAN MERSAL Pjesme iz zbirke 'Alternativna geografija' (2006.)
40	IMAN MERSAL Pjesme iz zbirke 'Ideja kuća' (2013.)
43	YASSER ABDEL LATIF Andeoska strast
61	YASSER ABDEL LATIF Studija o edipovskim strastima
76	AHMED NAJI Majčin dar
91	NAEL EL-TOUKHI Izlaz
114	MOHAMMAD RABIE Otared
125	AHDAF SOUEIF Zemljovid ljubavi
143	MIRAL AL-TAHAWY Brooklyn Heights
151	MANSOURA EZ-ELDIN Kobni grad
163	MANSOURA EZ-ELDIN Načinjen od drva i halucinacija
171	MANSOURA EZ-ELDIN Gotička noć
177	MANSOURA EZ-ELDIN Tvrđava sunca
183	YOUSSEF RAKHA Odabrane pjesme
197	Biografije autorica i autora
203	MILJENKA BULJEVIĆ IVANA DRAŽIĆ Riječ urednica





ZEINA G. HALABI  
*Američko  
sveučilište  
u Bejrutu*

## Egipatska suvremena književnost

Antologičareva dilema ne može biti veća. Kako izabrati pisce iz ogromne i raznolike književne scene kao što je egipatska? Iako smo ograničeni predstavljanjem samo živih pisaca, moramo uzeti u obzir brojne varijable. Neke su generacijske i lingvističke, a druge regionalne i stilističke.

Ova antologija sastoji se od kratkih priča, pjesama i ulomaka iz romana koji predstavljaju spektar egipatske književnosti i povijesnih generacija. Najraniju od njih, generaciju koja je stasala 1960-ih, koja je zadržala posvećenost pitanjima svog vremena, i koja se javila u kontekstu dekolonizacije arapskog svijeta, predstavlja ključni autor – Sonallah Ibrahim. Najmlađoj generaciji pripadaju pisci poput Ahmeda Najija, Naela el-Thoukhyja i Mohammada Rabieja, čiji je književni senzibilitet oblikovan u desetljeću koje je prethodilo i konačno dovelo do revolucije 2011. Između ove dvije generacije su Iman Mersal i Yasser Abdel Latif koji su 1990-ih utrli put za nove vizije poezije i proze te načine bivanja u jeziku.

Bez obzira na značajne razlike među čitateljima odabranih pisaca i nacionalnoj ili globalnoj cirkulaciji njihovih djela, svaki od njih govori glasom toliko jedinstvenim, a istovremeno toliko karakterističnim za književne struje u egipatskoj književnosti danas. Roman Ahdaf Soueif pisan na engleskom odlikuje ne samo arapska već i postkolonijalna subjektivnost koja propituje političku reprezentaciju i same granice prevodivosti. Ostali autori neprimjetno prelaze iz standardnog arapskog u dijalekt, svaki put ukazujući na estetske mogućnosti koje leže u međuprostoru arapskih registara.

Dakle, gdje je u tekstu ono političko? Ovo je možda najprovokativnije pitanje na koje suvremeni pisci

moraju odgovoriti u ovom pretpostavljenom post-političkom estetskom trenutku. Političko je, uistinu, svugdje. Točnije, ono je u pukotinama između običnog i fantastičnog.

Obično u tekstu Yassera Abdel Latifa krije nasilje svakodnevnih susreta, nasilje koje dovodi u pitanje koncept pravde, nedužnosti i nostalgije. Fantastično u kratkim pričama Ahmeda Najija na početku govori u prilog groteski, ali u konačnici se otkriva kao psihoanalitički prikaz ontološkog i sublimnog. U prozi Naela el-Thoukhyja obično se otkriva između različitih registara arapskog jezika, temporalnosti i glasova kako bi ironično i ozbiljno ispričala putanju kretanja bespomoćne žene u potrazi za svojim smislom usred revolucionarnih zbivanja. Beskrajan gubitak i tuga nakon revolucije 2011. materijaliziraju se u opisu futurističke vizije zemlje potopljene nasiljem Mohammeda Rabieja. Gubitak preuzima drugačiju odoru u poeziji Iman Mersal koja cvjeta u običnom, a satirizira veličanstveno.

Odabrani književnici ne pronalaze se u nacionalnim modelima čitanja književnosti. Miral al-Tahawy ispituje granice, korijene, nostalgiju i u konačnici ostaje skeptična prema binarizmu Istoka i Zapada koji je do sad davao okvir unutar kojeg smo učili čitati arapsku književnost. Ovi pisci su ujedno i pasionirani čitatelji koji stalno prizivaju duhove pisaca iz prošlosti: Kafka luta prikazom apsurdna i birokratskog opresivnog režima u tekstu Sonallaha Ibrahima; Mansoura Ez-Eldin s nama dijeli elegije za Kafku, Calvina, Fuentesu i Borgesa dok istražuje značenje pisanja i ulogu pisca; 'Vrag vozi Vespu u šlapama' kaže nam Youssef Rakha i pri tome priziva Kavafija, Bolaña i Sergona Boulosa između stihova o hladnom prijateljstvu, iscrpljenim trgovima i antropomorfnim ružama.

Suvremeni egipatski pisci predstavljeni u ovoj antologiji ikonoklastički su utoliko što dovode u pitanje književnu ortodoksiju. Uslijed političkog monoteizma, oni po-

jedinačno i kolektivno utiru put novom razumijevanju književnosti u nemapiranom trenutku koji nazivamo 'suvremenost'.



## Tisuću slova od Komisije

Stigao sam u sjedište Komisije u pola devet ujutro, točno pola sata prije početka zakazanog sastanka. Nije mi bilo teško pronaći sobu za sastanke koja se nalazila u tihom sporednom hodniku s prigušenim svjetlom. Ispred vrata je stajao stariji gospodin u žutom sakou čije su crte lica zračile spokoj karakterističan za one koji su stigli do kraja svog puta pa se povlače od neprestane borbe i buke života.

Čuvar me izvijestio da članovi Komisije obično ne zasjedaju prije deset sati ujutro. Iako je to zvučalo normalno, iznerviralo me. Požalio sam što sam se ustao tako rano i što se nisam dovoljno naspavao samo kako bih stigao točno na vrijeme.

Nije bilo mjesta za sjedenje osim stolice čuvara, pa sam stao do njega. Stavio sam svoju Samsonite torbu na pod, dao sam mu cigaretu i zapalio jednu. Srce mi je otkucavalo kao ludo unatoč pokušajima da se smirim. Više puta sam si ponovio da će me ta zbunjenost koštati prilike koju su mi pružili jer se ne ću moći usredotočiti, što je bilo od iznimne važnosti za predstojeći razgovor.

Brzo mi je dosadilo stajati na istom mjestu, pa sam uzeo torbu i otišao čak do drugog kraja dugačkog hodnika, zatim sam se okrenuo kako bih se vratio, a oči su mi cijelo vrijeme bile uperene na kvaku vrata jer sam se bojao da su me možda već pozvali unutra. Ali čuvar je još uvijek sjedio na svom mjestu, mirno gledao ispred sebe i micao bezuba usta kao da žvače nešto nevidljivo.

Nastavio sam kružiti okolo i svako malo

bacao pogled na sat. Bližilo se pola jedanaest kada se čuvar ustao, ostavio cigaretu na podu ispod stolice, okrenuo kvaku i polako nestao iza vrata.

Požurio sam zauzeti svoje mjesto do njegove stolice, a srce mi je otkucavalo još brže nego prije. Očekivao sam da će me pozvati unutra, ali on je samo uzeo svoju cigaretu, sjeo i nastavio mirno pušiti.

Na kraju sam se sabrao i pitao ga ljubazno jesu li članovi Komisije već stigli.

‘Samo jedan’, odgovorio je

‘Ali nisam vidio da itko ulazi.’

‘To je zato jer ulaze kroz druga vrata.’

Ostao sam kraj njega pola sata dok su članovi Komisije jedan nakon drugog dolazili kroz unutrašnji ulaz. Čuvar je nekoliko puta otišao do bifea napraviti im kavu. Svaki put sam pokušavao zaviriti u sobu, ali on je pazio da se vrata otvore samo toliko da se može provući kroz njih, a da se ne otkrije nešto iznutra.

Kada je jednom izašao iz sobe, držao je u rukama par kožnih cipela. Pozvao je čistača cipela koji je sjedio na drugom kraju hodnika i naredio mu da ih počisti. Čistač se počeo spuštati na pod, ali ga je čuvar ukorio i naredio mu da se udalji.

Nastavio sam hodati i prebacivao sam torbu iz jedne ruke u drugu. Bio sam umoran jer se nisam uspio naspavati unatoč tableti za spavanje koju sam popio. Osjećao sam laganu bol u zadnjem dijelu glave. Nisam predvidio tu vjerojatnost iako sam tokom proteklih godinu dana uračunavao sve moguće situacije današnjeg dana. Nisam otišao potražiti nešto protiv bolova zbog straha da me Komisija ne pozove u međuvremenu.

Dok sam šetao hodnikom, približio sam se čistaču koji je s entuzijazmom polirao cipele Komisije (tako

sam ih nazvao u sebi i nasmijao se zbog toga) i vidio sam da ih okreće kako bi polirao i potplate.

Vratio sam se do čuvara, spustio torbu na pod, dao mu cigaretu i zapalio sebi jednu. Ostao sam pušiti kraj njega. Brzo nakon toga čistač mu je donio ispolirane cipele. On ih je primio pažljivo i odnio ih unutra. Nakon nekog vremena izašao je s pladnjem punim praznih šalica, odnio ga u bife i ponovno sjeo u svoju stolicu.

Pretpostavio sam da sam jedini koji je taj dan imao razgovor s Komisijom jer je sat pokazivao na pola dvanaest, a nije bilo nikog osim mene. Tada mi je palo na pamet da u tom trenu razgledavaju moj slučaj što me počelo mučiti još više jer je značilo da već imaju izgrađeno mišljenje o meni. Budući da je bilo više razloga da ta slika bude negativna, vjerojatnost da na neki način poboljšam njihovo mišljenje o sebi svojom pojavom bila je mala. Znao sam da raspoložu izvještajima o meni, ali bez obzira na to, shvatio sam da moja sudbina ovisi o predstojećem razgovoru s njima. No to nije značilo da sam inzistirao na njemu jer mi je bilo rečeno da je on neizbježan. Upravo zbog toga sam i došao.

Točno u podne čuvar je ušao u sobu, zatim je odmah izašao i pitao me za ime. Onda mi pokaže da uđem.

Uzeo sam torbu desnom rukom, a lijevom sam namjestio kravatu. Nabacio sam samouvjereni osmijeh na lice, stavio ruku na bijelu porculansku kvaku koju sam pogledao na desetke puta tijekom protekla tri sata, i ušao u sobu.

Već sam tad napravio dvije pogreške.

U svojoj zbunjenosti, koju sam bezuspješno pokušavao sakriti, zaboravio sam zatvoriti vrata za sobom. Tada sam čuo da ženski glas u blizini govori delikatno:

‘Zatvorite vrata, molim vas.’

Pocrvenio sam, okrenuo se, primio kvaku lijevom rukom i gurnuo vrata prema van, ali nisu se zatvorila.

Brava je bila stara i trebalo je gurnuti malo jače. U desnoj ruci mi je bila torba, pa sam pritisnuo vrata koljenom, dok mi je znoj curio niz lice. Tada sam ponovno čuo isti taj delikatni ženski glas: ‘Spustite torbu na pod i iskoristite obje ruke.’

Tada sam shvatio da sam izgubio prvu ruku.

Znao sam da će mi Komisija postaviti nekoliko pitanja, ali njihov cilj nije bio jednostavno procijeniti stupanj moje informiranosti, već istražiti koje su ključne točke moje osobnosti i kolike su moje mentalne mogućnosti. Iako je bitan, sadržaj odgovora nije sve, nego je također bitna sposobnost snalaženja.

Kao što sam već rekao, zadnju godinu dana sam se na različite načine pripremao za ovaj dan. Posvetio sam se proučavanju jezika kojim se Komisija služi tijekom svojih razgovora. Obnavljao sam znanja iz raznih područja, čitao sam o filozofiji, umjetnosti, kemiji i ekonomiji. Postavljao sam si desetke proturječnih pitanja i dan-noć sam tražio njihove odgovore. Pratio sam obrazovne emisije i kvizove na televiziji te njima slične kolumne u časopisima i novinama. Puno mi je pomoglo što sam nekom srećom pronašao kolekciju ‘Vjerovali ili ne’ svog brata koji je dvadeset godina stariji od mene. Sačuvao je i spremio na veliku hrpu zavezanu gumenom vrpcom svaki broj od prvog objavljivanja prije trideset godina.

Ali nisam stao na tome, nego sam pokušao dobiti jasan dojam o radu Komisije kroz istraživanje onih koji su već obavili razgovor s njima. Iako sam znao da ih je puno, uspio sam uspostaviti kontakt samo s nekoliko njih. Većina je porekla da su se ikada javljali pred Komisiju, a neki su porekli čak njeno postojanje. Drugi su tvrdili kako se više ne sjećaju detalja pa su njihove izjave bile nejasne i proturječne. Nisu mi puno pomogle niti mrvice informacija koje sam dobio iz razli-



čitih izvora. Jedino što sam uspio iskopati bilo je da Komisija nema određena pravila za rad.

Smatrao sam da ako prikupim informacije o njenim članovima, mogao bih dobiti točniju sliku o njihovim sklonostima i smjerovima razmišljanja, ali sam tada naišao na veo tajni koji je otkrivao jedino njihova imena. Svatko koga sam upitao o njima pogledao me sa sažaljenjem.

Ali svi su bili mišljenja da Komisija postavlja majstorske zamke svakome tko se pojavi pred njom. To je značilo da scena s vratima koja se nisu zatvarala nije bila slučajnost, već im je još prije nego što je razgovor započeo otkrila moju zbunjenost i bespomoćnost.

Možete zamisliti u kakvom sam stanju bio kada sam nakon svog fijaska stao ispred njih sav obliven znojem. Najčudnije od svega bilo je što sam usred poraza pronašao olakšanje. Kao da se dio mene bojao uspjeha. Ali to nije smanjilo moju zbunjenost ili moju žarku želju da steknem priznanje ljudi koji su se poredali za dugačkim stolom ispred mene.

Zaista ih je bilo puno, ali se nisam mogao skoncentrirati, tako da ne znam točno koliko. Neki su razgovarali tiho, drugi su prelistavali papire ispred sebe, dok je većina njih nosila velike tamne naočale. Činilo mi se da su mi neka lica poznata, možda iz novina ili časopisa. Shvatio sam da poznajem vlasnicu delikatnog glasa s nekog događaja. Mislim da joj tada nisam obratio posebnu pažnju, a sada me gledala i dala mi prijateljski osmijeh, ili barem mi se činio takvim.

Nisam se iznenadio kad sam vidio i časnike. Crvene lente sa zlatnim koncima koje su bile prišivene na obratnicima odavale su njihov visoki čin.

Između njih sjedio je oronuli starac koji je držao papir toliko blizu svojih debelih naočala da ga je gotovo zalijepio za njih. Pretpostavio sam da je dokument koji je pokušavao pročitati sadržavao informacije o meni.

Starac je završio s čitanjem, ili je prestao pokušavati, i ostavio papire na stolu. Okrenuo se na lijevu stranu, onda i na desnu, i njegove kolege su shvatile da je sastanak počeo pa su prestali razgovarati i uperili poglede u mene.

Gledao sam usne starca. Njegovo blijedo lice činilo mi se potpuno beživotno.

Rekao mi je: 'Na početku ovog sastanka htio bih izraziti svoje zadovoljstvo, koje moje kolege dijele, što ste odabrali pojaviti se ispred nas. Naravno, to ne znači da ćemo prihvatiti vaše gledište jer to ovisi o mnogim stvarima i tu smo danas kako bismo donijeli odluku. Ono što želim pojasniti je da javljanje pred Komisijom, kao što je svima jasno, nije obavezno. U današnje vrijeme svatko raspolaže potpunom slobodom izbora. Vaš izbor izraz je zdravog prosuđivanja i pronicljivosti. To je bitan pokazatelj koji ćemo uzeti u obzir tijekom naše procjene. Ali prvo, htjeli bismo čuti koje je Vaše mišljenje o tome.'

Od raznih izvora saznao sam da Komisija traži da svatko izloži svoje razloge i motive javljanja. Zato sam pripremio odgovor unaprijed.

Budući da sam očekivao da će Komisija biti svjesna toga, razmišljao sam dugo vremena prije nego što sam odlučio kako ću odgovoriti. Htio sam izbjeći banalne odgovore koje su već čuli i čiji je očiti cilj laskanje. Tražio sam jedinstveni odgovor koji zvuči jednostavno i spontano, kao da me postavljeno pitanje iznenadilo. Htio sam njime izraziti svoju pouzdanost i iskrenost i dati im točnu sliku o sebi, ali da se ne dotaknem nekih konkretnih tema, kao na primjer koji su pravi razlozi za neke moje postupke. Moj cilj bio je ukazati na te stvari na način da se oslobodim odgovornosti od svega što bi moglo loše utjecati na moju sliku i istovremeno potaknuti članove Komisije da sami zaključe ono što mi se činilo njima prihvatljivim.

To je bio zapravo dosta težak zadatak s ob-

zirom na njihove posebne mehanizme i mogućnosti da saznaju sve o meni.

Progutao sam slinu nekoliko puta prije nego što sam progovorio. Glas mi je bio toliko tih da se starac nagnuo prema naprijed, stavio ruku na desno uho i rekao: 'Oprostite, ali ne čujem dobro na jedno uho. Možete li govoriti malo glasnije?'

Ispunio sam njegovu zamolbu i dao una-prijed pripremljen odgovor. Nepotrebno je spominjati da sam zaboravio reći puno toga, prvo zbog svoje napetosti, i drugo zbog napora da ne napravim veliku pogrešku dok govorim njihovim jezikom.

Bitno je da sam uspio ocrtati općenitu sliku o sebi i o svom životnom putu koji je krenuo u smjeru koji nisam mogao promijeniti. Objasnio sam im kako sam imao velike snove, kako sam želio razvijati svoje vještine i zatim ih iskoristiti na najbolji mogući način, te nisam propustio nabrojiti načela i moralne principe kojima sam se rukovodio.

Na kraju sam se dotaknuo teme nesreće koja me pogodila i uzrokovala moju bolest. Ispričao sam kako je glavni razlog mog oboljenja bio ogromni jaz između moje ambicije i stvarne sposobnosti, što me dovelo do toga da mi je sve toliko dosadilo, da je jedino rješenje bilo promijeniti svoj život u potpunosti.

Svom govoru sam dodao izvježbani dramatični pokret – uzeo sam torbu i izvadio iz nje hrpu certifikata i diploma iz različitih izvora koje su dokazivale sve informacije koje sam izložio.

Iako je većina dokumenata bila na arapskom, ja sam govorio o njima koristeći jezik Komisije. Njeni članovi slušali su me zainteresirano dok su prelistavali papire koje sam stavio ispred njih. Primijetio sam da plavi gospodin sa šarenim očima koji je sjedio starcu slijeva nije obraćao pa-

žnju na papire, već je pregledavao fascikl koji je nesumnjivo sadržavao tajne izvještaje o meni.

Nizak i ružan član Komisije koji je sjedio predsjedniku zdesna dignuo je pogled prema meni i obratio mi se neprijateljskim tonom:

‘Ja Vas ne mogu razumjeti. Izgleda da ste prošli kroz puno toga i evo Vas, u tim godinama pokušavate početi iznova. Zar ne smatrate da je već kasno za to?’

Odgovorio sam mu gorljivo:

‘Mnogi počinju živjeti novi život iza četrdesete. Zapravo, to nije novi život u pravom smislu, već završetak proteklog poglavlja i cvjetanje raznolikih sposobnosti koje posjedujem. To svakako može biti protumačeno kao prirodni razvoj moje osobnosti.’

Promrmljao je ljutito. Dopala mi se ta njegova zloba prema meni. Imao sam neki osjećaj da sam ga dirnuo kada sam istaknuo svoje vještine i još više kada sam potvrdio svoje riječi diplomama koje su izdale cijjenjene i utjecajne strane.

Nastavio sam razmišljati u tom smjeru i shvatio da je gospodin u mladosti možda bio na mom mjestu. Komisija ga je odobrila, ali nije uspio ispuniti njena očekivanja pa je ostao jedan od njenih članova i ništa više. Unatoč značaju i ogromnom utjecaju Komisije, mnogi, uključujući i mene, smatraju kako je biti njen član jasan pokazatelj istrošenog talenta i potpunog neuspjeha.

Starija gospođa dostojanstvenog izgleda sjedila je za najdaljim lijevim krajem stola do debelog gospodina u bijelom sakou koji je prekrizio noge i buljio u strop kao da nije prisutan. Pitala me:

‘Znate li plesati?’

‘Da, naravno’, odgovorio sam.

Ljutiti niski gospodin se ubacio:

‘Pokažite nam onda.’

‘Koju vrstu plesa?’ pitao sam.

Odmah sam procijenio kako sam pogriješio tim pitanjem. Koja vrsta plesa... kao da sam imao izbora!

Pokrenuo sam se bez razmišljanja i nadao se da će mi brzina i finoća biti od pomoći. Nisam imao ništa drugo pri ruci pa sam zavezao svoju kravatu oko struka, točno iznad zdjelice gdje je tijelo najfleksibilnije. Namjestio sam čvor kravate na jednu stranu poput profesionalne plesačice, zatim sam shvatio da taj položaj daje veliku prednost jer dijeli trbuh od stražnjice i daje svakome veliku mogućnost za samostalne pokrete.

Počeo sam izvijati struk i istovremeno lagano podizati stopala u zrak. Gledao sam ih kroz ramena dok sam dizao ruke iznad glave. Neko vrijeme sam plesao entuzijastično, čak sam i pokušao pucnuti prstima. Bio sam toliko zadubljen u ples da nisam primijetio kakav je dojam članova.

Iznenada je predsjednik koji ne čuje i ne vidi odmahnuo rukom i rekao: ‘Dosta je.’

Tada se jedan časnik, kojemu je gotovo cijelo lice bilo sakriveno iza velikih tamnih naočala, nagnuo naprijed i rekao mi: ‘Iz dokumenata koji su ispred nas znamo skoro sve o Vama. Postoji samo jedna stvar koja nam još uvijek izmiče, a to je gdje ste bili tijekom *te* godine. Biste li nam rekli?’

Iskoristio sam vrijeme dok sam skidao kravatu sa struka i vezao je oko vrata da razmislim nabrzinu na koju točno godinu misle. Prema mojim saznanjima o jeziku Komisije, časnik nije mislio na tekuću godinu. Nije naveo konkretnu godinu, što mi se činilo kao zamka, pogotovo jer ne mogu zamisliti da u izvještaju o meni mogu biti bilo kakvi propusti.

Nisam mogao zamoliti za pojašnjenje, a da ne upadnem u zamku. Morao sam odrediti na što misle, i to brzo.

Bilo mi je iznimno teško pa sam odlučio isključiti nekoliko godina na temelju mojeg broja godina, kao na primjer '48. i '52. Na taj način sam suzio krug barem malo. Ostale su '56., '58., '61. i '67. Prije nego što me očaj obuzeo u potpunosti, sinuo mi je sažeti odgovor koji nije bio daleko od istine.

'Bio sam u zatvoru.'

Iako je bio kratak, izgleda da je moj odgovor bio dovoljan. Nitko nije postavio dodatna pitanja i činilo mi se da atmosfera više nije toliko neprijateljska kao na početku. Nisam mogao točno procijeniti pogled člana sa šarenim očima, ali kao da je bio pomalo podrugljiv.

Vidio sam kako crvenom olovkom piše na papiru ispred sebe, zatim se nagnuo prema predsjedniku, šapnuo mu nešto u lijevo uho na koje dobro čuje i dodao papir niskom gospodinu.

Predsjednik mi se obratio strogim tonom: 'Čuli smo Vašu opširnu priču o Vašim vještinama i talentima. Ali kod sebe imamo izvještaje prema kojima niste mogli uspješno imati spolni odnos s određenom ženom. Informacija je provjerena jer je njen izvor upravo ta žena. Koje je Vaše objašnjenje?'

Pitanje me uhvatilo nesprenim. Bio sam zbunjen jer navedeni problem nije mi se dogodio samo s jednom ženom, već s više njih i iz različitih razloga. S obzirom na to da je Komisija bila jako marljiva u obavljanju svog posla, moj odgovor bi morao biti konkretan. Ali kako, ako nisam znao koja žena je u pitanju?

Upravo me niski gospodin potaknut svojom mržnjom prema meni izvukao iz situacije. Nije se mogao strpiti i rekao je: 'Možda je impotentan.'

Ali član plave kose nije se složio s njim, približio se do uha predsjednika i prošapnuo mu: 'Najvjerojatnije je...'

Nisam upio čuti ostatak rečenice, ali mi nije bilo teško zamisliti ga.

Član plave kose mi je pokazao da se približim kako bih stao točno ispred njega, zatim mi je naredio da skinem hlače. Tako sam i napravio. Spremio sam ih na rub prazne stolice i stao sam ispred njega u donjim gaćama, čarapama i cipelama.

Nastavili su buljiti u mene kao da su očekivali još nešto. Pokazao sam na gaće i pitao: 'Njih isto?'

Plavi je kimnuo glavom. Skinuo sam gaće i ostavio ih kod hlača, a članovi Komisije uperili su poglede u moje gole dijelove.

Plavi mi je rekao da se okrenem leđima prema njemu. Zatim mi je naredio da se sagnem. Osjetio sam njegovu ruku na svojoj stražnjici. Rekao mi je da se nakašljem. Onda sam osjetio njegov prst u sebi.

Kada je izvukao prst, uspravio sam se i okrenuo se. Vidio sam kako se Plavi pobjednički obratio predsjedniku: 'Jesam ti rekao?'

Tada se starac prvi put nasmijao i svi su počeli razgovarati u isto vrijeme i zbog galame nisam uspio čuti što govore. Na kraju je predsjednik kucnuo o stol da prekine razgovore. Kada je sve utihnulo, rekao je: 'Živimo u stoljeću koje je bez sumnje najveličanstvenije u povijesti čovječanstva što se tiče važnosti i broja događaja, ali i njihovih posljedica koje tek slijede. Po čemu – na primjer ratovima, revolucijama i izumima – će se ovo stoljeće pamtili u budućnosti?'

Iako je pitanje bilo teško, odahnuo sam jer sam u njemu vidio priliku da istaknem svoju informiranost o meni omiljenim temama.

Odgovorio sam: 'Ovo je pitanje dragocjeno. Mogu nabrojati više stvari.'

Plavi se ubacio: *‘Želimo čuti jednu stvar koja je prisutna na svjetskoj razini što se tiče njenog utjecaja ili utjelovljenja plemenitih i vječnih doprinosa civilizaciji ovog stoljeća.’*

Nasmiješio sam se i rekao: ‘Cijenjena gospodo, točno tu se skriva prepreka. Možemo spomenuti Marilyn Monroe jer je ta američka ljepotica bila svjetski kulturni fenomen. Ali ovo je prolazna pojava koja je došla i otišla. Standardi ljepote mijenjaju se svakodnevno pod utjecajem talenata kao što su Dior i Cardin. Ljudsko biće samo po sebi je kratkovječno i ta naša crta nas udaljuje od favoriziranja arapske nafte koja će se jako brzo iscrpiti. Možemo navesti osvajanja svemira, iako to postignuće još uvijek nije dovelo do ničeg značajnog. Iz istog razloga možemo preskočiti mnoge revolucije. Možda zastanemo kod Vijetnama, ali to nikako ne savjetujem jer sigurno će nas nepotrebno zavući u ideološke vode.

Govorim vam sve to jer ste tražili jednu stvar po kojoj će se naše stoljeće pamtiti. Ali da bi se to nešto zapamtilo, znači da bi moralo biti prisutno i u budućnosti.

Zbog toga moramo krenuti u drugom smjeru i bez problema ćemo pronaći pravi put. Nažalost, taj je put dugačak i prenatrpan poput ceste prema aerodromu – sa strane su mnogobrojni plakati i znakovi koje nose različita imena kao Philips, Toshiba, Gillette, Michelin, Shell, Kodak, Westinghouse, Ford, Nestle i Marlboro.

Pretpostavljam da se slažete sa mnom da cijeli svijet koristi izume koji nose ta imena, kao i da divovske korporacije koje ih proizvode naizmjenice koriste svijet na način da pretvaraju radnike u robote, korisnike u brojke i države u tržišta. Stoga, ti su izumi simbol naučnih i tehnoloških postignuća našeg stoljeća. Štoviše, oni neće odumrijeti ili iščeznuti jer su stvoreni da opstanu. Što ćemo onda odabrati?’



Stao sam nakratko i pogledao ih, zatim sam nastavio dramatično: ‘Ništa.’

Članovi Komisije počeli su negodovati pa sam dignuo ruku i rekao:

‘Pričekajte, gospodo! Nisam mislio na to da ne mogu odgovoriti na pitanje poštovane Komisije, već na to da odabranik nije među spomenutim imenima.’

Nakon kratke pauze rekao sam: ‘Kao odgovor na vaše pitanje, cijenjena gospodo, reći ću jednu riječ sastavljenu od dva dijela: Coca-Cola.’

Pričekao sam komentare na svoj odgovor, ali nitko nije progovorio pa sam nastavio:

‘Gospodo, između onoga što sam nabrojao nećemo uspjeti pronaći nešto što toliko uspješno utjelovljuje civilizaciju ovog stoljeća, njegova postignuća i čak budućnost, kao ta mala profinjena bočica koja stane u svačiji šupak.’

Nasmijao sam se i očekivao da će mi članovi uzvratiti zbog šale, ali i dalje su me nijemo gledali pa sam nastavio govoriti:

‘Možete je pronaći u gotovo svakom kutu svijeta, od Finske ili Aljaske na sjeveru do Južne Afrike i Australije na jugu, ali vijest o njenom povratku u Kinu nakon tridesetogodišnjeg odsustva obilježila je povijest stoljeća. I dok se riječi bog, ljubav i sreća razlikuju od zemlje do zemlje i od jezika do jezika, Coca-Cola svugdje i na svim jezicima zvuči isto i znači istu stvar. Osim toga, njeni sastojci nisu ugroženi jer ih čine biljke koje je jednostavno uzgojiti. Njen okus se neće promijeniti zbog moći stvaranja navike približne ovisnosti.’

Od svog nastanka Coca-Cola se povezuje s glavnim događajima stoljeća i dosta često sama ih oblikuje. Ljekarnik po imenu Pemberton ju je napravio u Atlanti koji je glavni grad države Georgije i rodni grad američkog predsjednika Cartera, kao i Ku Klux Klana. To se dogodilo 1886.,

iste godine kada je završen Kip slobode koji je postao simbol novog svijeta.

Ta je bočica jedan od prvih plodova 'oslobodilačkog' rata u koji su se Sjedinjene Američke Države upustile van granica svojih teritorija nakon pobjede nad Indijancima. U pitanju je rat protiv Španjolaca na Kubi koji je završio 1899. proglašenjem 'neovisnosti' Kube, Puerto Rica i Filipina. Američki vojnik koji se slučajno zvao Benjamin Franklin, poput velikog američkog filozofa iz prošlog stoljeća, naišao je na bocu gaziranog napitka od banane. Odmah nakon svog povratka u SAD, uspio je steći pravo da flašira novi proizvod u boce koje su vremenom mijenjale svoje oblike dok na kraju nisu preuzele poznati oblik takozvane siluete 'žene s uskom haljinom'.

Možda je upravo Coca-Cola prvi proizvod koji je razbio zastarjela shvaćanja oglašavanja prema kojima su se isticale jedino karakteristike reklamiranog proizvoda, i s time je položio temelje vodeće suvremene umjetnosti, a to je oglašavanje. Ali sigurno je Coca-Cola bespovratno uništila dugogodišnju iluziju o vezi između žeđi i temperature svojim sloganom: 'Žeđ ne poznaje sezone'. Ona je bila ta koja je prva iskoristila radio i osvijetlila gradove neonskim reklamama, producirala filmove i televizijske emisije, i prva je pozdravila nove zvijezde i ljubimce poput glumaca, Beatlesa, pionire rock 'n' rolla, twista i popa.

Upustila se u dva svjetska rata iz kojih je izašla kao pobjednica. Zabilježila je prodaju od pet milijardi boca tijekom sedam godina Drugog svjetskog rata. Zatim je doletjela u Europu na krilima Marshalovog plana koji je američkim proizvodima i kreditima pomogao Starom kontinentu da se izvuče iz deficita nastalog uslijed rata.

Čvrsto je zauzela svoje mjesto na vrhu potrošačkog društva zajedno s automobilima Ford, olovkama

Parker i upaljačima Ronson. U trenutku kada je nastala era masovne kupovine, obročnog plaćanja i utrka za najvećim i najnovijim automobilom s najvećim prtljažnikom u koji stane što više proizvoda, koji će napuniti najveći mogući hladnjak, Coca-Cola je predstavila na tržište obiteljsko pakiranje 'Maxi'.

Kada su se SAD uključile u novi 'oslobodilački' rat u Koreji, Coca-Cola je izumila svoju limenku kako bi se vojnicima željeni napitak spuštao padobranima s neba. Ali značaj te limenke ne staje kod slike koja je postala simbol junaštva i muškosti – Amerikanac koji otvara limenku zubima, niti kod utjecaja koji je pokazala tijekom rata u Vijetnamu. Najbitnije od svega je to što limenka označuje dolazak doba 'praznine' u kojoj potrošač jednostavno baca pakiranje proizvoda nakon što ga upotrijebi.

Bez sumnje, uspjeh Coca-Cole temelji se na piramidi hijerarhije koju je primijenila na samom početku. Glavna tvrtka stoji na vrhu, a ispod se nalaze samostalne tvrtke koje se bave flaširanjem i distribucijom. Taj jedinstveni model joj je pomogao ne samo da dobije neophodno financiranje za pokrivanje američkog tržišta u prvim godinama već i da se izmakne iz Roosveltove kampanje protiv monopola, i najbitnije od svega – da pokori svijet.

Za ulazak na svjetska tržišta Coca-Cola računa na osnivanje neovisnih lokalnih franšiza kojima rukovode poznati kapitalisti u svakoj zemlji. Ta strategija je zabilježila ogromne uspjehe među kojima i nacionaliziranje te američke bočice. Sigurno ste čuli priču o Japancu koji je ostao ushićen kad su mu u nekom pariškom restoranu poslužili Coca-Colu. Čovjek je zaista pomislio da mu iz uprave restorana odaju posebnu čast kad su naručili iz Tokija i dostavili avionom nacionalni napitak njegove države.

Još jedan dokaz o značaju te bočice je članak objavljen u studenom 1976. na stranicama poznatog fran-

cus kog lista La Monde Diplomatique. Članak navodi kako je predsjednik Coca-Cole među direktorima velikih američkih korporacija koji su zajednički pripremali Jimmyja Cartera za predsjednika SAD-a.

Siguran sam da ste pročitali taj članak u kojem se tvrdi da su direktori navedenih korporacija osnovali komisiju od deset političara među kojima su i sami predsjednik Jimmy Carter i njegov potpredsjednik Walter Mondale. Oni su bili američki predstavnici takozvane 'Trilateralne komisije' koju je 1973. osnovao David Rockefeller. Donedavno je njen rukovoditelj bio savjetnik za nacionalnu sigurnost SAD-a profesor Zbigniew Brzezinski. Ta se komisija naziva 'Trilateralna' jer objedinjuje Sjevernu Ameriku, Zapadnu Europu i Japan u zajedničkoj svrsi da se suprotstave državama Trećeg svijeta i lijevim snagama u Zapadnoj Europi.

Ako je takav utjecaj Coca-Cole u najvećim i najmoćnijim državama u svijetu, možete zamisliti njen status u državama Trećeg svijeta i pogotovo u malim i siromašnim državama poput naše.

Naše pravo je da vjerujemo u ono što se govori o toj profinjenoj, nevinoj bočici, i o njenoj ključnoj ulozi u tome na koji način živimo, koji okusi nam se sviđaju, koji kraljevi i predsjednici upravljaju našim državama, čak i u koje ratove se uključujemo i koje paktove potpisujemo.'

Činilo mi se da je tišina u potpunosti zavlada nad Komisijom i da sam vjerojatno ja razlog za to. Pričao sam više nego što sam trebao. Ali ubrzo sam osjetio da sam 'stao na nekoga' kao što kažu u Komisiji kada žele reći da je netko nenamjerno nanio uvredu ili učinio pogrešku.

Još uvijek sam stajao bez gaća i hlača pred Komisijom, i osjećao sam se potpuno golim u pravom i u figurativnom smislu riječi. Bio sam u njihovoj milosti.

Najčudnije od svega mi je bilo što me u za-

dnjim trenucima preplavio nejasni osjećaj da im mogu nanijeti udarac ili da na neki način mogu uzvratiti njihovom udarcu.

Niski gospodin je pročistio grlo. Rekao bih da je nepodnošljivost postala obostrana. Okrenuo se prema starcu za dopuštenje, zatim mi se obratio s prividnom ljubaznošću:

‘Vaš sveobuhvatni odgovor otkriva nam Vaše temeljito poznavanje aktualnih problematika. Nadamo se da ćete isto tako uspjeti snaći se (i tu nisam mogao suzdržati svoj osmijeh) i kod pitanja koja se tiču povijesti.’

Oči Plavog su u tren zablistale. Rekao je svom kolegi: ‘Ako mi dozvoliš...’ i obratio mi se:

‘Sada ćemo vidjeti to. S obzirom na značaj koji ste odali piramidi hijerarhije, neka naša sljedeća tema bude Kufova piramida. Nimalo ne sumnjam da biste htjeli sjesti na njen vrh, ali osjećajte se slobodnim da počnete iz koje god točke gledišta želite.’

Isprva sam se razveselio jer znam mnogo o toj temi zato što sam Egipćanin i mogao sam govoriti o njoj i u snu (to jest bez ikakvih problema). Ali nešto mi je govorilo da me očekuje neka zamka. Molio sam Boga da mi pomogne izbjeći je i popraviti loš dojam koji sam ostavio. Čini se da je čuo moju molitvu jer sam počeo govoriti sigurno i uvjerenost:

‘Arheološki kompleks koji se sastoji od tri piramide i Velike sfinge izgrađen je prije pet tisuća godina i još uvijek je misterij koji zapanjuje čovjeka i svjedoči genijalnosti svojih stvoritelja.

Bez sumnje, svi smo pratili zadnji neuspješni pokušaj američkih znanstvenika da razotkriju taj misterij koristeći najsuvremeniju tehnologiju.

Znanstvenici još uvijek raspravljaju o tome kako su piramide izgrađene i koja je zapravo njihova svrha. Po nekima služili su kao opservatoriji. Davidson tvrdi da je površina Kufove piramide osmišljena da odbija sunčevu svjetlost i

na taj način služi kao sunčani sat koji pokazuje vrijeme sjetve i berbe.

Stoga, najvjerojatnija je namjena piramida ovjekovječenje imena faraona i očuvanje njihovih tijela. Očito su piramide izgrađene da posluže kao vječne grobnice. Kufu je uspio osigurati besmrtnost svog imena više od bilo kojeg faraona, ali njegova piramida nije ispunila svoju osnovnu svrhu očuvanja njegovog tijela koje je nestalo unatoč genijalno isprepletenoj unutarnjoj mreži prostorija i prolaza.

Od Herodota znamo da je građevinsko kamenje Kufuove piramide bilo prenošeno rijekom Nil. Sto tisuća radnika radilo je deset godina da bi izgradili taj prolaz. Zatim se kamenje dizalima prenosilo s kata na kat.

Nema svjedočanstva da su u bilo kojoj dobi njihove povijesti drevni Egipćani koristili druge mehaničke alate osim dizala i kolotura. Upravo zbog toga mnogi smatraju da su veličina piramide i preciznost njene konstrukcije, dokazi o korištenju tajnih mehaničkih sredstava koja su bespovratno izgubljena. A možda je upravo to razlog za rasprave o ulozi koju su Izraelci odigrali u izgradnji piramide. Neki tvrde da je Kufu zapravo bio izraelski car i da je čuvao tu tajnu prema običajima svog naroda koji se od same zore svog nastanka okruživao tajnama što je posljedica neprestanog ugnjetavanja. Drugi smatraju da je Kufu bio egipatski faraon koji se poslužio genijalnošću Izraelaca u rješavanju složenih izazova koje je to arheološko čudo stvaralo.

U stvarnosti inženjerske karakteristike Kufuove piramide svjedoče o naprednoj kreativnosti i dubokom poznavanju inženjerstva s čime se Egipćani nisu mogu pohvaliti, što znači da su se najvjerojatnije oslonili na iskustva Izraelaca. Neki vjeruju da su tada Izraelci bili robovi despotskog Kufua koji ih je prisilio da sagrađe njegovu piramidu. Ovo je samo po sebi točka oko koje se i dan-danas raspravlja. Iako

je teško poreći despotizam egipatskih faraona o kojem povijest svjedoči, teško je zamisliti da je izgradnja takve veličine i točnosti jedino plod prisilnog rada. Vjerojatnije je da je uzrok duboka religioznost koja postavlja faraona iznad svega.

Zbog toga se pridržavamo teorije prema kojoj je Kufu izraelski car, pogotovo kada znamo da je arhitekt Heminu koji je nadgledao gradnju piramide, njegov bratić.

Na kraju krajeva, to ogromno zdanje izgrađeno od dva milijuna i tristo tisuća komada kamenja simbol je genijalnosti svog graditelja. Postoje dokazi o korištenju bakrenih pila dužine devet koraka za rezanje ogromnih kamenih blokova. Da se danas ti blokovi raskomadaju na manje dijelove i da se postave jedan do drugoga, mogli bi pokriti trećinu dužine ekvatora.

Sigurno je da su tijekom gradnje bile korištene i cilindrične brusilice s kojima su se kameni blokovi urezivali. Činjenica je da suvremene tehnike brušenja još uvijek ne mogu postići preciznost onih koje su veliki graditelji osmislili prije pet tisuća godina. Ovo je samo po sebi čudo.'

Osjetio sam kako su se načelna napetost i neprijateljska atmosfera značajno smanjile. Članovi Komisije su me pažljivo slušali. Čak je i debeli gospodin s kraja stola po prvi put spustio pogled sa stropa i pogledao me. A kada sam završio i jedan od časnika me pogledao s odobrenjem, bio sam presretan. Počeli su razgovarati šapćući. U tom trenutku primijetio sam da sam još uvijek gol. Nesigurno sam uzeo svoje gaće i kada me nitko nije zaustavio, obukao sam ih nabrzinu i odjenuo hlače.

Izgleda su donijeli zajednički zaključak koji je Plavi prenio predsjedniku na njegovo zdravo uho. Predsjednik je ukazao na papire koje sam im podijelio na početku razgovora i rekao mi:

'Možete pokupiti stvari. Nemamo više pi-

tanja. Kada se odlučimo o Vašem slučaju, javiti ćemo Vam.'

Pokupio sam svoje papire i pokušavao sam izgledati uvjeren u presudu koju će mi dati, ali sam cijelo vrijeme osjećao nelagodu u trbuhu. Izvodio sam nesvjesne pokrete. Bez reda sam trpao papire u torbu, zatvorio je i primio lijevom rukom jer sam se sjetio što mi se dogodilo na početku. Poklonio sam se pred Komisijom bez riječi, otišao do vrata i okrenuo kvaku desnom rukom. Bio sam više nego sretan što sam uspio iz prve. Izašao sam iz sobe i nisam zaboravio zatvoriti vrata iza sebe. Stavio sam torbu na pod i željno zapalio cigaretu.

Znao sam da neću normalno spavati, jesti ili piti dok se Komisija ne izjasni o mom slučaju.

*S arapskog prevela Anita Ćosić.*



IMAN MERSAL

## Odabrane pjesme

*Pjesme iz zbirke 'Tamni hodnik  
za satove plesa' (1995.)*

UGRUŠAK

Za mog oca

SAMO SAN

Stišće usne u gnjevu  
Razloga se nije mogao sjetiti  
Duboko spava  
Dlanovima pridržava glavu  
Sliči vojnicima iz središnjeg osiguranja  
U automobilima usred noći  
Kada pred hrpom slika zatvaraju oči  
Koje napustiše dušu u sređeni vrtlog  
Iznenada se pretvaraju u anđele.

ELEKTROKARDIOGRAM

Trebala sam postati liječnica  
Da mogu očima pratiti elektrokardiogram  
I uvjeriti se da je ugrušak samo oblak  
Rastopit će se u najobičnije suze  
Ako mu se priušti dovoljno topline  
Ali ja nisam nikome korisna  
I stari otac koji ne može spavati osim u svom vlastitom  
krevetu

Duboko spava, na nosilu  
U prostranom dvorištu.

#### VRISAK

Tihe žene  
Ispunile su hodnik koji vodi prema tebi  
Pripremile su tijela za ritual  
Koje će odstraniti hrđu nakupljenu na grlima  
Ne mogu to učiniti  
Osim u zajedničkom vrisku.

#### DOBRO JE

Ramena volonterā  
Odnijela su čovjeka s obližnjeg kreveta  
Do javnog groblja.  
To je dobro za tebe  
Smrt ne može ponoviti svoje djelo  
U istoj sobi, u istoj večeri.

#### SLIČNOST

Kako bih kupila 'prevedenu poeziju'  
Ovaj me duboki spavač uvjerio  
Da mu vjenčani prsten stišće kažiprst  
Nastavio se smiješiti dok smo napuštali draguljarsku tržnicu  
A ja sam mu rekla da odbijam sličnost  
Između mog nosa i njegovog.

#### PRIHVATILA SAM TVOJU SMRT

Prihvatila sam tvoju smrt  
Kao da je to zadnja stvar koju si napravio protiv mene  
Neću osjećati mir, iako sam mislila da hoću  
Bit ću potpuno uvjeren  
Da si mi osporio mogućnost da otkrijem rak  
Koji spava među nama  
A ujutro  
Mogli bi me iznenaditi moji natečeni kapci  
I krivina leđa  
Koja se izoštrila.

#### PRAZNINE

Inače, prozori su sivi  
I velebni u svojoj prostranosti  
Dopuštajući onima u krevetima  
Da promatraju tok prometa  
I vrijeme izvana.

Inače, liječnici imaju oštre nosove  
I staklene naočale  
Koje potvrđuju udaljenost između njih i boli.

Inače, rodbina ostavlja  
Cvijeće na ulazima izlāza  
Tražeći oprost od njihovih budućih pokojnika.

Inače, nenakićene žene  
Hodaju po pločicama hodnikā  
A sinovi stoje pod električnim svjetlima

Grčevito držeći radiološke nalaze  
Potvrđujući da je moguće da okrutnost u potpunosti nestane  
Samo kad bi im roditelji imali još malo vremena.

Inače, sve se ponavlja  
A praznine se ispunjavaju novim tijelima  
Kao probušena pluća koja usisavaju sav kisik ovoga svijeta  
Ostavljajući sva ova prsa  
Bez daha.

#### NIJE VJEROJATNO

Nije vjerojatno da ću krajem godine povesti svoga oca na  
more  
Pa ću tako  
Iznad njegovog kreveta objesiti  
Sliku ljudi na plaži

I plaža koje se protežu do mjesta koja ni ne poznajem.  
Vjerojatno ih neće moći vidjeti  
Pa ću tako  
Utišati zvuk vlastitog disanja  
I umočiti vrške njegovih prstiju u morsku vodu  
I vjerovat ću godinama kasnije  
Da sam čula da je rekao:  
'Osjećam miris joda.'

*S arapskog prevela Antonia de Castro  
Burica.*

## Odabrane pjesme

*Pjesme iz zbirke 'Alternativna geografija' (2006.)*

Zašto je došla u novu zemlju? Ova mumija, pravi spektakl u  
ležećem položaju,  
ukrašena i omotana sivim povojima: imaginarni život u mu-  
zejskoj vitrini.  
Smatram da se mumificiranje protivi besmrtnosti  
Jer tijelo nikada neće biti dio cvijeta.  
Mumija nije sama izabrala da imigrira  
Dok oni koji su u dugačkim redovima čekali pred ambasada-  
ma,  
I izgradili kuće u drugim zemljama,  
Sanjaju povratak kad postanu tjelesa.  
Morate nas odvesti tamo  
– Tako ostavljaju oporuke u grlima svoje djece –  
Kao da je smrt nedovršeni hobi  
Koji svoj kraj može pronaći samo u obiteljskoj grobnici.

\*\*\*

I ovdje zelena stabla stoje pod pritiskom snijega,  
I rijeke na čijim se obalama ne grle skriveni ljubavnici,  
Već uz njih trče sportaši sa svojim psima nedjeljom ujutro,  
A da uopće ne primjećuju vodu koja se zaledila od usamlje-  
nosti.  
A imigranti, iako nisu naučeni da cijene prirodu,  
Vjeruju da je razina zagađenja manja  
I da mogu produljiti svoje živote žvačući kisik prije spavanja  
u zračnim kapsulama.

\*\*\*

Zašto nisu zaboravili da su došli odande?  
Gubitnički stranci  
Vježbaju mišiće usta da se riješe svog naglaska  
Vidljive genetičke bolesti koja ih otkriva  
Koja iskače onda kada su ljuti, kada zaboravljaju staviti svoju  
tugu u strani jezik  
Naglasak ne umire, iako su stranciiskusni kopači grobova  
Stavljaju imena pokojnika iz obitelji na vrata hladnjaka  
Kako ih ne bi slučajno nazvali na telefon.  
Ostavljaju četvrtinu svoje plaće telekomunikacijskim tvrtka-  
ma  
Kako bi se uvjerali da su na mjestu koje se može definirati  
udaljenošću od djetinjstva  
Zašto nisu zaboravili?

\*\*\*

U šest koraka, stranac piše uspješno pismo svojoj obitelji:  
- Izabire trenutak kada mu ne nedostaju.  
- Sjedi s leđima okrenutima ulici, jer su zidovi neutralniji.  
- Sve revno pozdravlja.  
- Prisjeća se metafora na kojima je odrastao, metafora za  
koje je mislio da ih nikada neće dotaknuti, poput: 'Volim vas  
kao sve zvijezde na nebu i zrnca pijeska', ili 'Trebam vas kao  
što žedni trebaju vodu, bolesnici lijek, a stranci domovinu.'  
- Izbjegava spominjanje detalja svoje svakodnevice jer ne zna  
kako da ih protumači. Ponavlja 'Hvala Bogu' dovoljno puta da  
ih uvjeri u svoju vjeru.

\*\*\*

Što si naučio ovdje ne razlikuje se od onoga što si naučio tamo:

- Čitanje je kao karta za odsutnost stvarnosti.
- Skrivanje sramežljivosti iza prljavih riječi.
- Prikrivanje slabosti dugačkim nocktima.
- Vječito preživljavanje nesаницe kroz dim cigarete, a ponekad i uz pomoć pospremanja ladica.
- Spremanje triju vrsta kapljica za oči koje pročišćavaju vid pa uživanje u sljepoći. Ali, najvažniji je onaj predivan trenutak zatvaranja kapaka pred vatrom.

Tu i tamo

Čini se da život postoji samo da ga se promatra izdaleka

\*\*\*

Na nekom drugom kontinentu, ostavio si sirote neprijatelje  
Trebao bi se sramiti kada ih se sjetiš.

Ništa te više ne može razljutiti

Teško je ovdje sresti nekog klasičnog komunistu,

Oni u državnim uredima stavljaju zidne satove umjesto fotografije predsjednika.

Možda je ovo noćna mora za tebe, provesti dan pod utjecajem sedativa.

Ništa nije vrijedno toga da se pobuniš

Jer ti si zadovoljen i mrtav

Život oko tebe je kao ruka milosti

Koja osvjetljava sobu za slijepog starca

Kako bi mogao čitati prošlost.

*Sarapskog prevela Antonia de Castro  
Burica.*

## IDEJA KUĆA

Prodala sam svoje naušnice u zlatarnici da kupim prsten na tržnici srebra. Zamijenila sam ga za staru tintu i crnu bilježnicu. To je bilo prije nego što sam zaboravila svoje stranice u vlaku koji me trebao odvesti kući. Kad god bih stigla u grad, činilo se da mi je kuća u nekom drugom gradu.

Bez da sam joj ispričala što se dogodilo, Olga je rekla: 'Kuća nije kuća sve do trenutka kada je prodaš, kada očima posrednika nekretnina ne otkriješ sve što si mogla učiniti u vrtu i u svim tim prostranim prostorijama. Čuvaš svoje noćne more na tavanu, a sada ih moraš iznijeti u torbi ili čak dvije, u najboljem slučaju.' Olga iznenada utihne i nasmiješi se, kao skromna kraljica u društvu svojih podanika, u svojoj kuhinji između aparata za kavu u i prozora koji gleda na cvijeće.

Olgin muž nije primijetio tu kraljevsku scenu. Možda zbog toga još uvijek smatra da će mu kuća ostati vjeran prijatelj kada oslijepi, da će njeni temelji čuvati njegove korake, da će ga njene stepenice milošću zaštititi od pada u mrak.

Tražim ključeve koji su uvijek izgubljeni u dnu torbe, gdje me Olga i njen muž ne mogu vidjeti kako se uvjeravam da odustanem od ideje kuća.

Svaki put kada se vratiš kući s nečistoćom ovog svijeta na vršcima prstiju, ugurat sve što uspiješ ponijeti u ormare. Usprkos tome, odbijaš prepoznati kuću kao budućnost nereda, gdje su se mrtve stvari mogle zamijeniti nadom. Neka kuća bude mjesto gdje nikada nećeš uočiti loše



osvjetljenje. Neka bude zid u kojem se pukotine šire sve dok jednog dana ne pomisliš da su vrata.

#### IZ PROZORA

Moguće je prepoznati osobu koja je bila uništena  
Osoba kojoj su, nakon što je bila uništena, uspjeli pričvrstiti  
kralježnicu ili privezati vrat na ramena,  
Iz svog kuta, piješ kavu i promatraš prolaznike  
Možeš nagađati po obliku arterije da su je uzeli iz zgloba i  
stavili je u srce  
Ili po sjaju nokta da su ga izvukli iz koljena.  
Jasno ćeš vidjeti iskrenost u koracima te osobe,  
Sporima, možda  
Najčešće hoda po ravnoj crti  
Neće obratiti pozornost na tebe, nećeš vidjeti oči: one su  
čvrsto zatvorene.

Bit će lakše s osobom koja je i prije bila izgubljena  
Takva osoba često promatra oko sebe  
Kao da traži dio kojeg još uvijek ne može pronaći  
Izgleda tako slatko dok traži, zalijepljena ljepljivom  
Ili je gorkog izgleda zato što je stavila previše ljepila u  
pukotinu između dva organa.

Ne mislim da dolaziš iz stakla prozora,  
Možda možeš prepoznati one koji su prije bili slomljeni  
Zapravo, po ničemu se ne mogu razlikovati!  
Želim reći da, možda svi izgledaju isto  
Kao poštanske markice odstranjene s omotnica  
Sada u kolekciji nekog sakupljača markica.

## ZLO

Mislila sam da na svijetu postoji puno zla  
Ali, iako sam najnježnija među svojim prijateljima, kad god  
vidim cvijet na stolu  
Zgnječim mu latice među palcem i kažiprstom  
Da se uvjerim da nije od plastike.

U zadnje vrijeme počela sam sumnjati u postojanje zla  
Kao da se sva šteta već dogodila  
U trenutku kada se želimo uvjeriti  
Da su bića kojima smo pustili krv zbilja prava.

*S arapskog prevela Antonia de Castro  
Burica.*

YASSER ABDEL  
LATIF

## Andeoska strast

Na stratištu su ga krvnici i suci pitali što mu je posljednja želja, kao što je bio običaj prije vješanja. Re- kao im je da se želi oprati i stupiti čist pred Boga. Dok su ga vukli od ćelije do mjesta pogubljenja, dobio je proljev koji nije mogao kontrolirati. Još se pritom s prednje strane otvorila slavina mokraće pa su mu crvene hlače bile potpuno mokre. Jaki smrad počeo se širiti teškim zrakom sobe za pogublje- nja. Zatvorski službenici, sudac i glavni liječnik šutnjom su reagirali na njegov zahtjev. Kad bi ga vodili da se opere, to bi uzelo previše vremena – trebalo đ bi ga odvesti do kupaonice u svlačionici, onda pričekati da se opere i zatim ga ponovno vratiti ovdje – što je bez sumnje gubitak vremena za državne službenike, ali i za uglednike koji su došli prisustvovati pogu- bljenju. Krvnici su razumjeli što muk znači. Stao je pred vješala s neispunjenom posljednjom željom. Oko vrata su mu stegnuli omču, a na glavu stavili vreću od crne tkanine.

\*

Atif se probudio oko podne, kao i obično. Bio je sam u kući. Majka mu je otišla na posao, a sestra na fakultet. Na stolu u dnevnom boravku pronašao je novine Al Ahram. Lijeno je okretao stranicu za stranicom, polagano pi- juckajući čaj. Onda je uočio članak na dnu naslovne stranice. Bio je to prvi događaj te vrste pa je duboko potresao čitavu zemlju. Ljudi su sa sve većom znatiželjom pratili detalje slučaja i legende koje su kružile o žrtvama i zločinačkoj bandi, a pogo- tovo o prvooptuženome. Atif je s olakšanjem odahnuo. Dvaput je pročitao vijest, sve dok nije zapamtio imena guvernerā, su-

daca i detektivā koji su bili zaduženi za slučaj. Lagani smiješak pojavio mu se u kutu usana. Stavio je novine sa strane, uzeo šalicu čaja i stao pred prozor. Kao da mu je pao kamen sa srca. Napokon se opet mogao osjećati slobodno.

\*

Salah je stajao pred velikim trokutastim komadom slomljenog zrcala postavljenim u mali lavabo. Češljao je svoje guste brkove i pomno promatrao vlastite oči, tražeći u njima sposobnost da zastraše ili potaknu na djelovanje. Nije mu bilo više od 24 godine, ali taj busen crnih dlaka pod nosom, koji je izgledao kao nacrtani kvadrat bez jedne stranice, nadodao mu je godine koje još nije imao. Duga povijest kriminala, krađa i igranja s noževima u četvrtima Tora, Kotsika i Ezbat al Masri izgradila mu je ugled sve do Al Maasare. U Ezbat al Askariju, blizu zatvora za teške osuđenike, u kupaonici s čučavcima i vlažnim zidovima na kojima se počela skupljati zelena plijesan, stajao je češljajući guste brkove po uzoru na Sabita al Batala, golmana u Al Ahliju i reprezentaciji, koji je bez treptaja obranio tolike penale. Njegov otac radio je u zatvoru i imao je kuću od sivih blokova u Ezbat al Askariju, gdje je živjelo mnoštvo drugih zatvorskih radnika i zaštitara. Vrata Salahove sobe gledala su odmah na cestu. Kroz njih je mogao ulaziti i izlaziti, a da nije trebao proći kroz obiteljsku kuću i sresti ukućane. Prijatelji su ga mogli posjećivati noću i ostati budni sve do jutra, bez narušavanja mira u kući. Salahova soba je u Tori bila poznata kao *gorza'* koju su posjećivali mladi ljudi opremljeni svim mogućim drogama. Svi bi se dobro zabavljali, a Salahu bi se odužili dijelom onoga što bi donijeli sa sobom.

1 Sleng za skrovito mjesto na kojem se okupljaju narkomani. (op. prev.)

Soba je bila puna mirisa i praznih ampula Maxtonforta rasutih po oknu prozora. Sve se to odvijalo samo par koraka od policijske postaje Tora al Balad. Vlasnik kuće bio je Salahov otac, Fathi Abu Halava. On je, htjeli to ili ne, bio jedan od zaštićenih policijskih službenika pa su samim time njegova kuća i obitelj također bili zaštićeni – dok god se ne bi prešla opasna granica.

\*

Glumac Hamdi al Vazir pojavio se u ulozi kontrolora Deifa u filmu 'Vozač autobusa' redatelja Atifa al Tajiba. Film se temeljio na priči drugog redatelja, Muhameda Hana, koji nije imao naviku pisati ni za sebe, ni za druge. Imao je ideju za film koja je više odgovarala njegovim vlastitim vizijama nego Atifu al Tajibu. Glavni lik bio je vozač javnog autobusa koji je honorarno vozio taksi. Svaki dan je prolazio ulicama Kaira. Jednom je sišao s autoceste i krenuo prema Damijeti i Port Saidu u posjet svojim sestrama i nećacima. Tražio je od obitelji da mu pomogne spasiti očevu radionicu. Tu kreće intervencija scenarista Bašira al Dika i samog al Tajiba. Prijetnja očevoj radionici postala je simbol uništenja domovine. Čitava se priča pretvorila u satiru ere otvorenosti i propasti divnih patrijarhalnih vrijednosti. Sve se zahuktalo kad je junak, kojeg igra Nur al Šerif, spoznao nacionalnu dimenziju svoje borbe i pozvao stare kolege iz vojske da mu pomognu spasiti radionicu/domovinu. Gospodin Hasan, suprug ljepotice Mervat Amin, igrao je ulogu domoljubnog vozača autobusa koji se prema svom pomoćniku, kontroloru karata Deifu (Hamdi al Vazir), odnosio kao što se učitelj u dramskoj školi odnosi prema talentiranom studentu – tretirao ga je kao izvanrednog umjetnika, tolerirajući mu čak i ljubavnu vezu sa svojom sestrom.

Smatra se to jednim od neobičnijih Hano-vih filmskih ostvarenja. Hamdi al Vazir pronašao je svoje mje-

sto u nizu dobrih glumaca sporednih uloga tijekom osamdesetih, uz imena poput Mahmuda Masuda, Muhameda Kamila i Hasana al Adela. Uloga Deifa u 'Vozaču autobusa' trebala je biti kulturna al Vazirova uloga koja će mu dati imidž dobroćudnog, tamnoputog viteza-domoljuba. Ali sudbina je imala drukčije naume.

\*

Sutra će u prvom razredu srednje škole biti ispit iz arapskog. Atif je sjedio u svojoj sobi s Junisom. Pred njima su bile otvorene dvije knjige 'Svjetla' na arapskom jeziku i stari primjerak romana 'David Copperfield' na rubu stola. Kazetofon kraj njih je svirao pjesmu 'Saints in Hell' benda Judas Priest. Zvuk je bio utišan kako im ne bi poremetio koncentraciju pri učenju. Atif je kroz smijeh ispričao Junisu kako je David za ruku ugrizao Murderstonea, muža svoje majke. Junis ga je upitao: 'Misliš li da je David Copperfield zapravo Charles Dickens?' Vibracije heavy metala dodavale su na napetosti. Škola je već polako postajala smiješno mjesto gdje su se ljudi utapali u lažima i taštinama. Svijet koji je zaslužio biti uništen. Dva prijatelja stajala su pred prozorom i pušila, gledajući prema zidu nasuprot Atifove sobe iza kojeg se nalazila Teološka škola, tiha i prazna u svojoj kršćanskoj čistoći, kao da nije dio Kaira.

Kao da se radi o optičkoj iluziji, uočili su osobu koja stoji sama uz zid. Udaljenost nije bila velika, ali se zbog tame i bljedog žutog svjetla javne rasvjete činilo kao da je utvara. Bila je to djevojka u hlačama i bijeloj košulji. Stajala je sama kraj zida, s cigaretom u ustima. Izgledalo je kao da ništa ne čeka. Usprkos tome što ih je samo nekoliko sati dijelilo od ispita iz arapskog, nakon čega će uslijediti dva tjedna brige i neizvjesnosti, a tek onda početak ljetnih praznika – odlučili su da će praznici započeti upravo u tom trenutku. Snažna ih

je znatiželja potaknula da izađu iz sobe i vide što se zapravo događa s tom djevojkom koja stoji sama i puši kraj zida škole.

\*

Dok je jeo ‘crno jelo’ – sjeckani patlidžan kuhan u vodi bez umaka – s velikim komadom svježeg zatvorskog kruha, zagrizao je u kamenčić skriven u brašnu. Djelić gornjeg zuba mu je vertikalno puknuo sve do korijena. Strašna bol uništila je ono zbog čega se barem na trenutak osjećao živim – okus svježeg kruha. Nakon toga se miris kruha koji tek izlazi iz pećnice, miris koji se igrao žlijezdama života u tijelu osuđenom na smrt, idućih dana poistovjetio s osjećajem upaljenih živaca koji poput čekića udaraju ravno u mozak. Miris svježeg kruha postao je miris zubobolje. Zatvorenik je pitao časnika Meselhija dozvolu za posjet zubaru u zatvorskoj bolnici, da mu odstrani što mu je ostalo od zuba ili da mu da nekakav lijek koji će utišati bubnjanje koje mu je bušilo mozak i zbog čega je plakao poput žene, bez obzira na to što je bio u crvenoj uniformi i što ga je čekala ‘muška ljuljačka’. Meselhi je dugo služio s njegovim ocem u Zatvoru škorpiona<sup>1</sup> i on mu je puno pomogao, ali nije bilo načina da spriječi smrtnu kaznu. Obećao mu je da će učiniti što može i dao mu je sušene sjemenke klinčića koje su imale djelovanje anestetika. Rekao mu je: ‘Uzmi ovo i žvači. Pomoći će ti dok ne vidimo što je s bolnicom.’

\*

Atif i Junis su se odvažno približili djevojci. Junis joj se prvi obratio i pitao treba li joj pomoć. Rekla je da

<sup>2</sup> Zatvorski kompleks najvišeg stupnja osiguranja u kairskoj četvrti Tora. (op. prev.)

ne treba. Iznenadio ih je njen drski pogled. Izgledala je kao da je njihovih godina, možda malo starija. Požudno je pušila. Atif ju je pitao što radi ovdje, kao da je odgovoran građanin spreman da spriječi skitanje stranaca u svojoj četvrti. Rekla je da ne radi baš ništa, ali da je spremna na bilo što. No bila je gladna! Uzbudjenje je dosegnuo vrhunac i onda je iznenada splasnulo. U glavama oba mladića instinktivno su se našla dva pitanja: hoću li napokon vidjeti tu stvar i hoću li je dotaknuti ili pomirisati? Ona je bila prava djevojka za to. Činilo se da je napuštena ili izgubljena. Sigurno nije pripadala tom mjestu, mraku 15. ulice, s cigaretom, ne tražeći ništa i spremna na bilo što. Atif joj je rekao: 'Idemo preko zida na školsko igralište. Tamo možemo sjediti u miru. Redovnici sada spavaju, a ionako smo se već sprijateljili s njima i miroljubivi su.' Djevojka odrješito odgovori: 'Ja ne preskačem preko zidova. Donesite mi hrane i onda tko želi svršiti, neka svršiti.' Riječ *svršiti* raspirila je njihovu maštu. To je bio prvi put da su čuli neku djevojku kako to jasno izgovara. Pitali su je što želi jesti. 'Jetricu, kobasice, mljeveno meso, grah s rajčicama, bilo što.' Spomen mljevenog mesa Junisu je privukao pažnju. Sve ostalo je bilo jasno – kobasica, jetrica, grah – ali mljeveno meso je zvučalo čudno. Može li se to jesti samo tako? Prodaje li itko to? Sjetio se prodavača sendviča s jetricom blizu stanice Al Taknat. Osim što prodaje sendviče s jetricom, imao je u ponudi dvije vrste kobasica: odličnu aleksandrijsku kobasicu i drugu koja je zapravo bila namaz od iznutrica koje su izgledale kao mljeveno meso nepoznatog porijekla. Kad su se upoznali, djevojka se predstavila kao Atab, što bez sumnje nije bilo njeno pravo ime. Zvučalo je kao pseudonim jedne saudijsko-afričke pjevačice koja je bila poznata u Kairu tih dana. Pristali su je odvesti do kioska prodavača sendviča s jetricom na stanici Al Taknat što je bilo udaljeno nekih pet minuta pješice, s onoliko malo novaca koliko su imali u džepu. Svo troje šetali su uz zid Teološke



škole u 15. ulici sve dok se nije spojila s 87. ulicom i skrenula lijevo prema stanici. Nakon par minuta glavni ulaz njihove škole pojavio se s lijeve strane. Abd al Zaher, al Gafeirov ujak, sjedio je kraj ulaznih vrata i pušio šišu. Pozdravili su ga, a on ih je znatiželjno pogledao zbog neobične djevojke koja je bila s njima. To ih nije pokolebalo pa su nastavili dalje. Nakon desetak minuta susreli su Hišama Abdalaha, školskog kolegu, koji im je prišao iz suprotnog smjera. Pod miškom je nosio knjige, što je značilo da se vraćao s instrukcija prije ispita. Zaustavili su se, pozdravili ga i upoznali s Atab. Hišam je shvatio o čemu se radi pa im se odlučio pridružiti, nadajući se istom što i njegovi kolege. Pokraj željezničke stanice Al Taknat Al Maadi nalazila se malena zelena tržnica, s jednim manjim i jednim većim dućanom mješovite robe, prodavaonicom kućanskih aparata, štandom za duhan, štandom za voće i povrće, orijentalnom kavanom u koju su zalazili samo vozači taksija, i staklenim kolicima prodavača jetrice koja su stajala na pješačkom prolazu uza zid stanice. Između kolica i zida prodavač je postavio dva stola za mušterije. Kad su naši četvero prijatelja stigli, za jednim stolom zatekli su Hamadu al Magrebija i Alija Hamadu ispred kojih je bio veliki tanjur s piramidom od sendviča i manji sa zelenim paprikama. Grupa je sjela za obližnji stol te izmijenila pozdrave i nekoliko riječi sa susjedima. Čim je Atab završila s jelom, Hamada i Ali su im se pridružili. Svih šestero su zajedno otišli od prodavača sendviča u potrazi za *moknom*<sup>3</sup>. Hodali su kao banda mačora koji se šuljaju za mirisom hormona ženke. Atab je nekoliko puta rekla da ne pristaje na seks na otvorenom. Zbog toga su morali eliminirati školsko igralište, dvorište škole Victoria u koje se bilo lako ušuljati, napuštene kutke oko željezničke stanice, ulični park pokraj tamnog kanala i obližnju pustinju Degla. Hamada al Magrebi je rekao da zna

3 Sleng za skriveno mjesto za seks. (op. prev.)

mladog čovjeka iz Tore koji radi u obližnjoj slastičarnici. Zvao se Halid al Havaga i mogao bi sigurno znati neko dobro mjesto jer je i sam bio ulični nitkov. Svi su se zaputili prema slastičarnici. Kad su stigli, Hamada ode unutra po Halida al Havagu. Halid je bio visok i mršav, a pod zastrašujućim fluorescentno zelenim svjetlima na fasadi slastičarnice lice mu je izgledalo prepuno ožiljaka i starih rana. Rekao je da će ih odvesti prijatelju koji ima sigurno mjesto u Ezbat al Askariju. Trebalo je samo preći Mahr al Sajl, isušeni kanal koji je dijelio Al Maadi i Toru, onda ići do policijske postaje, preko željezničke stanice u Tori i na kraju skrenuti u Ezbat među jednokatnice koje su izgledale kao sive kocke. Halid al Havaga pokucao je na jedna vrata, a izašao je niski mladić ljutitog izraza lica, s gustim kockastim brkovima. Nije to bio nitko drugi nego Salah Abu Halava. Šestorica su stajala nekoliko koraka udaljeni od njega: Junis, Atif, Hišam, Hamada, Ali i među njima Atab u muškoj odjeći koja je skrivala njenu ženskost. Al Havaga je počeo nešto šaptati Abu Halavi što ostali nisu mogli čuti. Nakon nekoliko trenutaka, Abu Halava im se približi i Halid stane iza njega. Kaže: 'Dođi, Atab. Noćas ćeš spavati sa mnom.' Onda se obratio ostalim mladićima: 'Doviđenja, nadam se da ćemo se vidjeti drugom prilikom.' Atab je smireno odšetala od grupe mladića i stala kraj Abu Halave. Atif pomisli: 'Ovo je odrasli čovjek, stariji od mene nekoliko godina, ali je niži nekih petnaestak centimetara. Uz to, nas je više.' Junis je mislio: 'U njegovoj smo četvrti, nema smisla da ulazimo u sukob. Izgubili smo bitku nokautom u prvoj rudi. Atab je odletjela.' Ohrabren velikim egom zbog kojeg je bio uvjeren da vrijedi više od Abu Halave, Atif je oštro i teatralno odvratio: 'Što je, bajo? Što ti je Halid rekao? To nije bio dogovor!' Abu Halava je pred sobom vidio hvalisavog učenika od šesnaest godina. Silovito ga je odgurnuo i rekao: 'Odlazite odavde, pederčine!' Ušao je unutra grabeći Atab pod ruku. Kad je Halid al Havaga krenuo za njima, Abu

Halava ga je zaustavio i rekao: 'Vrati se s ovom djecom u Al Maadi, odakle ste i došli.' Vratili su se pognutih glava. Atif i Junis počeli su napadati al Havagu otrovnim izrugivanjem, dok su se ostala trojica smijali. Al Havaga je izgledao kao zrno graška, onako visok, mršav i prepun ožiljaka na licu. Avantura se uskoro pretvorila u šalu. Jedino je ostala činjenica da će ispit iz arapskog biti za nekoliko sati i da će nakon toga slijediti dva tjedna nesanice i glavobolje.

\*

Safvat Bastavisi završio je srednju školu u Saudijskoj Arabiji gdje je živio s ocem i majkom koji su ondje radili. Kako je strancima tamo teško upisati fakultet, sin jedinac vratio se u Kairo na studij. S njim je došao otac na posebnom zadatku – da upiše svog sina na fakultet i potom se vrati u Rijad. Imali su stan u Nasru<sup>4</sup>, a otac je sinu kupio i novi automobil. Nakon nostrifikacije saudijske diplome postalo je jasno da Safvatove ocjene neće biti dovoljne za upis ni na jedan fakultet. Privatni fakulteti još uvijek nisu bili toliko rašireni. Nije mu preostalo ništa drugo nego upisati neku strukovnu industrijsku školu u ulici Al Gala. Mladić je to odbio. Sramio se toga da bi morao postati tehničar ili fizički radnik. Ako već mora upisati strukovnu školu, neka to barem bude ekonomska škola gdje može dobiti diplomu računovođe, da barem završi na najnižoj razini bijelih ovratnika. Ali čak ga ni ekonomske škole u Kairu nisu htjele primiti s ocjenama kakve je imao. Dalje je mogao tražiti priliku samo u školama izvan Kaira. Njegov otac nije pristao na ponovnu selidbu jer tu u Kairu je već imao stan i rodbinu u Šubri i oko piramida koja bi ga mogla

<sup>4</sup> Madinat al Nasr (Grad Nasr) stambena je četvrt u istočnom dijelu Kaira. (op. prev.)

posjećivati po očevom naputku. Nakon duge potrage mladić i otac pronašli su školu izvan sustava koji vrednuje ranije ocjene. Nalazila se u Ulici Parlamenta, blizu gradskog centra. Zvala se Bežična škola. S diplomom te škole mogao si se zaposliti kao komunikacijski činovnik u zračnim lukama i na putničkim brodovima. Titula je zvučala primamljivo: komunikacijski činovnik. Komunikacijski činovnik. Komunikacijski činovnik. Na tom trgu prepunom zgrada ministarstava, koji se nalazio između Ulice Kasr al Ajni, Ulice Parlamenta, Grobnice Saada Zaghulula i Ulice Al Muftadajan, bilo je nekoliko privatnih škola u blizini Bežične škole. Naprimjer, bila je tu srednja škola Hosn al Masarat, privatna škola koja zbog svojih niskih školarina nije nudila strani program obrazovanja ni ikakve posebne programe, već je samo služila kao stepenica prema srednjoškolskom obrazovanju onima koji nisu upali u pripravnu školu. Također, bila je tu i škola Al Inša koja je nudila dopunsku večernju nastavu, što je postalo jako popularno. Navečer bi se u jednom razredu okupljali i upoznavali učenici iz različitih srednjih škola. Safvat je jedne večeri otišao na predavanje o Morseovom kodu i telegrafima. Ostali učenici sjedili su pred nakovnjima za izradu cipela. Na njih su naopačke stavljali dječje cipele i kucali čavle u potplate koje je postolar pravio od rabljenih guma ruskih zrakoplova Antinov. Mislio je da je nešto pogriješio. Koja je bila veza između postolara i bežičnih kodova? Ali barem je tamo upoznao kolegicu Monu al Danaf koja je držala čekić kao iskusni postolar. Mona al Danaf je završila školu Hosn al Masarat i bila je učenica Bežične škole. Ne treba ni spominjati da je također pohađala večernju školu. Svi su učenici bili pristojno odjeveni, a djevojke su već u rano jutro potpuno našminkane lupkale visokim petama po pločniku Ulice Al Muftadajan. U zraku su se čula nježna šaputanja, kao gugutanje golubica. Mona je boravila u poznatoj četvrti Al Manjal. Prolazila bi pokraj Kasr al Ajnija dok bi šetala s nekoliko djevojaka odjevenih

u tamnoplave pregače. Bile su ljubomorne što je šminka dozvoljena u školi Hosn al Masrat, dok je u svim ostalim školama bila strogo zabranjena. Djevojke u francuskoj školi Maire due Duet nosile su žute košulje, a one u srednjoj školi Kasr al Ajni i Al Sanija nosile su tamnoplave pregače ili suknje iste boje, uparene s bijelom košuljom. Za razliku od njih, učenice Hosn al Masarat svaki su dan mogle nositi drukčiju odjeću. Mona je tijekom čitave srednje škole i nakon nje šetala po trgu četvrti Saad Zaglul i Al Munira. Safvat je imao automobil marke 'Pony', proizvod korejskog Hyundaija. U to vrijeme korejski auti nisu bili na dobrom glasu, ali su dizajnom podsjećali na kvalitetnije i popularnije japanske aute, što je bilo dovoljno da zavrata Monu al Danaf. Okružen brojnim siromašnim studentima, uz pomoć superiornih performansi Ponija, svoje arogancije i uvjerenosti da je privlačan suprotnom spolu, Safvat je vrlo brzo osvojio Monu. Njegovo joj je ime bilo čudno, ali u isto vrijeme uzbudljivo. Safvat. Safvat. Safvat. Nije poznavala nikog drugog s tim imenom, osim jednog poznatog nogometaša koji se odavno povukao. Kad bi tom imenu dodala obiteljsko ime, muzikalnost je postala brend za samopouzdanu pojavu koja joj se sviđala: Safvat Bastavisi. Jedne večeri odbila je otići s njim u njegov stan u Nasru. Predaleko je od Al Manjala, rekla je. Odmah se sjetio Al Maadija, čije su ulice bile mračne zbog krošnji drveća koje nisu propuštale svjetlost i gdje nitko noću nije prolazio. Čak ju je uvjerio da je Al Maadi blizu Al Manjala. Sjedit će u njegovom autu 'u miru', popit će dvije pive, malo popričati, a onda će je vratiti u Al Manjal prije večere. Parkirao je svoj automobil u mračnoj ulici pod starim drvećem kamfora. 'Potpuni je mrak!' rekla je Mona, pomalo uplašena i uzbudena u isto vrijeme. Safvat joj kaže: 'Još bolje...' Otvorio je dvije pive i dao joj jednu, nadajući se da će mu alkohol pomoći u naumu. Sve je započelo vrlo discipliniranim držanjem za ruke. Primitio je kako mirno drži svoju ruku u njegovoj, što je smatrao

dobrim znakom. Nije bio baš potpuni mrak. Svjetla grada u daljini obasjavala su nebo, za ostalo je bila potrebna mašta. Crvena i zelena svjetla tajanstvenom su logikom treperila na automobilskom radiju. Njihov ritam pratio je melodiju pjesme na radiju. Ali kad su stišali zvuk do kraja, vibracije boja počele su nepredvidljivo treperiti. Moni se počelo vrtjeti u glavi, a boca pive od 0,75 l nije još bila popijena ni do pola. Poljubio je njen obraz, nježno, istraživački. Nije ništa rekla i to ga je ohrabrilo da usnama potraži njen vrat i gricne delikatne arterije pod uhom. Napokon se pojave prve naznake reakcije. Stavila je ruke na njegovo lice i povukla ga bliže, sve bliže svom vratu. Termometar je dosegnuo maksimum. Svjetla luksuznog radija su poludjela. Spustila mu je ruku s grudi na gumb hlača. Odjednom su se na prozoru automobila pojavile siluete duhova sa strašnim licima, kucajući o staklo. Bili su to Salah Abu Halava i njegovih šest prijatelja. To se dogodilo nekoliko mjeseci nakon incidenta s Atab, djevojkom od sendviča s jetricom i mljevenog mesa. Junis i Atif su uspješno položili ispit i upisali drugi razred književnog odsjeka.

\*

Sjemenke klinčića su uskoro nestale i bol se vratila žestinom koja je otjerala san. Abu Halava grizao je vojnu deku na kojoj je spavao. Osjećao se kao da mu tanki metalni odvijlač prolazi kroz gornju čeljust sve do mozga. Srce mu je pulsiralo u kostima lica, kao kazaljke sata. Suze su tekle bez stajanja. Zazivao je Boga da jutro što brže dođe, da se zatvor probudi i da se pojavi ujak Meslehi s novom šakom klinčića ili tableta aspirina, a možda čak i vijestima o posjetu bolnici. Znao je da se Bog neće obazirati na njega. Možda su ti strašni bolovi kazna za sve bezbrojne grijehе zbog kojih mora ispaštati prije nego što stane pred Boga. Ali odjednom se pojavio tračak

nade. Bog se nasmiješio svom grešnom slugi i otvorio vrata ćelije u rano jutro. Na vratima se pojavio ujak Meslehi u pratnji zatvorskog liječnika u bijeloj kuti. Napokon će ga odvesti u bolnicu. Ali zašto je s njima ravnatelj zatvora? Tko su ovi ostali službenici i drugi bez uniformi? Posjet bolnici ne zahtijeva svu tu ceremoniju! Iz njihovih ozbiljnih pogleda shvatio je o čemu se radi. Vratio se u dubinu svoje ćelije, prestravljen i iscrpljen. Prošle noći nije uopće spavao. Dva snažna vojnika zgrabila su ga pod ruke i skoro su ga nosili u zraku dok su ga odvlačili. Meslehi ga je zagrlio na izlazu iz ćelije i podragao po glavi rekavši: 'Budi snažan, Saleh. Budi čovjek. Trajat će samo nekoliko minuta.' Zubobolja kao da je isparila. Nema boljeg analgetika od straha.

\*

Četiri godine nakon incidenta koji je uzdrmao egipatsko društvo 1985., redatelj Said Marzuk odlučio je događaj uprizoriti u filmu 'Silovatelji'. Promijenio je neke detalje, poput imena i mjesta. Protagonist je zadržao svoje pravo prezime Abu Halava, ali dobio je novo ime. Ulogu žrtve odigrala je Lejla Alavi, zvijezda svog vremena. Redatelj, koji je bio poznat po svojim kvazifeminističkim stavovima, odlučio je prikazati žensko tijelo kao kritičnu točku intersekcije sukoba i propasti društva, kao što je prikazao u svojim starijim filmovima 'Strah – mjesto za ljubav', 'Krivci' i 'Želim rješenje', za koje se smatra da su utjecali na promjenu zakona o ženskim pravima. Avangardni filmaš u tom se filmu pojavio samo u *soundtracku* koji potpisuje skladatelj Muhamed Hilal. Bila je to očita kopija albuma 'Ummagumma' poznatog engleskog rock benda Pink Floyd, čije je pjesme Marzuk koristio u prijašnjem filmu 'Strah' bez poštivanja intelektualnog vlasništva. Film je bio pravi primjer *mainstream* kinematografije osamdesetih u

Egiptu. Nije pripadao avangardnom valu, koji je bio tada na svom vrhuncu s imenima poput Muhameda Hana, Rafaata al Mehija, Hairija Bišara i Atifa al Tajiba. Doduše, nije se mogao okarakterizirati ni kao niskobudžetna komedija. Bio je to običan film koji su mogli režirati Ahmed Fuad, Nader Galal ili Mohamed Abdel Aziz. Marzuk je za bandu silovatelja izabrao zvijezde drugog ranga: Hamdija al Vazira, Mohameda Kamila i Hasana al Adla, na čelu s veteranskim glumcem Muhamedom Faridom. Muhamed Kamil igrao je ulogu prvooptuženog Salaha Abu Halave, jedinoga koji je osuđen na smrt. Glumac mu je bio nalik po kvadratnim brkovima, iako je Kamil bio puno viši i manje zvjerskog izraza lica. Dvije godine kasnije Hamdi al Vazir je dobio ulogu još jednog silovatelja, u filmu 'Šaka al Hilalija' iz 1991., gdje je imao ulogu kung fu boksača Jusefa Mansura. Film je režirao Ibrahim Afifi. Glumačka karijera Hamdija al Vazira krenula je silaznom putanjom, od Muhameda Hana i Atifa al Tajiba do Ibrahima Afifija, redatelja jeftinih filmova, sve zbog Saida Marzuka s kojim je dotaknuo umjetničko dno. Ponavljanje uloge silovatelja u dva jeftina filma samo je potvrdilo tu sliku. Al Vazir je 1997. godine, na proslavi u čast sirijskog pisca Saadalaha Vanusa u Narodnom kazalištu, pokušao povratiti imidž ozbiljnog glumca. Imao je glavnu ulogu u predstavi 'Rituali znakova i tranzicija' koju je režirao njegov brat Hasan al Vazir. U isto vrijeme na pozornici kazališta Al Azbakija prikazivala se ista predstava u kojoj su igrali glumci libanonskog kazališta Al Madina, čiji je redatelj bio Nidal al Ašrak. Usporedba te dvije izvedbe iste predstave nije umjesna – ne samo prema Hamdiju al Vaziru i njegovom bratu nego i čitavoj tradiciji egipatskog kazališta. Tako je propao al Vazirov pokušaj da spasi karijeru od imidža silovatelja. Uskoro je zaboravljen, čemu je pridonijela propast egipatske kinematografije i industrije televizijskih serijala te dolazak novih generacija glumaca koji su ispunjavali sve manje potrebe tržišta. Popular-



nost društvenih mreža rasla je zajedno s političkim nemirima srednje klase u arapskom svijetu. S dolaskom novih medija i s novom generacijom vizualnih umjetnika, karikaturista i video producenata koji su manipulirali slikama i oblikovali značenja u novim kontekstima, nastala je nova vrsta tajne komedije. Ironija se odbijala sama od sebe. Onaj tko je pucao i sam bi bio pogođen, u apsurdnoj igri života. Poruka društvu bila je, *Gle! Što ste stvorili, to vam se i vratilo*. Kao svojevrsna iskonska komedija. Tako je slika Hamdija al Vazira uskrsnula na društvenim mrežama. Komična slika silovatelja ispražnjena je od svog tragičnog sadržaja i povezana sa slikom Salaha Abu Halave. U jednoj sceni u filmu ‘Šaka al Hilalija’, dok prijeti svom protivniku, on uvija gornju usnu i namiguje jednim okom. Taj izraz lica karikiran je u bezbrojnim ironičnim *memeovima* koji komentiraju silovanja, muškost i seksualnost općenito. Hamdi al Vazir napustio je avangardnu kinematografiju i okrenuo se jeftinim akcijama. Imidž zlatnog sina domovine pretvorio se u sliku silovatelja *par excellence* koji je u slabom kolektivnom pamćenju zamijenio Muhameda Kamila. Njegov izraz lica iz ‘Šake al Hilalija’ postao je popularna slika iz silovateljskog filma. Hamdi al Vazir počeo se pojavljivati u *talk show* emisijama, ne da bi pričao o svojim ulogama ili o sebi kao glumcu, nego kao zvijezda društvenih mreža, poput Ahmeda al Tabaa, Sajida al Have i Halila Komičara. Činio se prilično zadovoljan karikaturnama koje su proizašle iz tog izraza lica. Barem je izašao iz zamke zaborava. Neki su čak mislili da je on sam osmislio tu kampanju zato da bi se ponovno vratio pod svjetla pozornice. No bi li bio toliko vješt da sebi u korist prilagodi stara značenja suvremenim medijima, on koji je pripadao eri problematičnih osamdesetih?!

\*

Atif je pješice prošao svoju četvrt po dužini, hodajući petnaestak minuta od samog juga, gdje se nalazila njegova kuća, do sjevera gdje je Junisova kuća. Trebao mu je vratiti knjigu 'Plutajući na Nilu' kao što su se dogovorili. Roman je pripadao Junisovu ocu i bila je jedna od njegovih najdražih knjiga. Ali osim vraćanja knjige, nestrpljivo je iščekivao da svom prijatelju donese spasenje. Junis je već zaboravio na Abu Halavu i nije se iznenadio što su ga uhapsili zajedno s ostalom petoricom u slučaju koji je u medijima postao poznat kao 'Djevojka iz Al Maadija'. No Atifu je Abu Halava od one noći prošlog proljeća kad su upoznali Atab postao svakodnevna opsesija. Smioni Atif se skoro sukobio s njim u svom kvartu, pred vlastitom kućom. Nažalost, njegova kuća je bila na samom kraju 15. ulice, na granici s Torom al Balad, na mjestu gdje je Abu Halava često prolazio dok je patrolirao Torom. Atif bi stajao na prozoru svoje sobe, kao i obično, a ovaj bi stajao nasuprot njega na cesti promatrajući ga s hladnim, prijetećim osmijehom. Atif bi odgovorio jednako prijetećim osmijehom, ali s vremenom je u njemu rastao strah poput bolesti. Opsesija je prešla u stravu pa je počeo zatvarati prozore čim bi uočio Abu Halavu. Nije se on bojao tog šupka samog po sebi. U pravoj tučnjavi sigurno bi ga porazio. Sjetio se savjeta svog prijatelja Atve, školskog golmana: ako se tučeš s jačim od tebe, nemoj mu se previše približiti i udaraj ga izdaleka, rukama i nogama. Visina i brzina isto bi išle Atifu u korist kad bi se takav okršaj dogodio. Ali bojao se za svoju majku, sestru i njihov dom općenito. Srećom, Junisa to nije brinulo. Njegova kuća je bila na drugom kraju grada i nije susreo Abu Halavu još od one noći s Atab, osim na stranicama novina i na televiziji. Njih dvojica su sad sjedili na trokutastom balkonu Junisove sobe. Atif je rekao da je Anis Zani, junak romana 'Plutajući na Nilu', nevjerojatan lik i da razmišlja jednako kao i on. Junis je rekao da je nesretnost zastarjeli pojam. Ponašali su se kao dva starca koje je život

porazio. Još su neko vrijeme sjedili u tišini, promatrajući ulicu pod sobom. Atif je pronašao prikladan trenutak da podijeli sretnu vijest: 'Nije li napokon došao kraj Abu Halavi! Baj baj!' Junis reče: 'Otišao je k vragu napokon, danas sam pročitao u novinama.' U tom su se trenutku obojica prisjetila izraza lica Atab. Atif je počeo oponašati njen nazalni glas: 'Jedem jetricu, kobasice, mljeveno meso, grah s rajčicom... bilo što... a onda, tko želi svršiti, neka svrši.' Smijali su se na balkonu.

\*

Sanjao sam da sam upoznao glumca Hamdija al Vazira u jednom kafiću u centru Kaira čiji je vlasnik bio neki misteriozni Iračanin. Umjetnik je sjeo za stol na kojem su bili tanjuri s nasjeckanim krastavcima, bijelim sirom, rajčicama i sjemenkama graha. Pred njim je bila bočica piva Stella od 0,75 l. Sjedio sam pred njim kao optuženi pred tužiteljem, dok je pijuckao pivo i jeo krastavce, gledajući me izrazom lica između bijesa i prezira. Rekao mi je: 'Predstavljáš se kao povjesničar i filmski kritičar, a falsificirao si događaje i lagao o činjenicama.' Odgovorio sam mu: 'Nisam filmski kritičar i ne želim pisati nikakvu povijest. Samo razumijem stanje stvari i opisujem događaje, kao što je rekao jedan pjesnik, iza čega su moji vlastiti motivi, kao što je rekao prorok Mojsije.' Pozvao me da sjednem i započeo je novu raspravu, a onda je stigla čitava družina: Ahmed Abdel Aziz, Mahmud Masud, Mohamed Kamil, Hasan al Adl i Hasan al Vazir. Upustio se u razgovor s prijateljima što sam prepoznao kao priliku da odem. Vlasnik kafića me zaustavio na vratima: 'Niste platili račun!' Rekao sam: 'Nisam ništa ni naručio. Gospodin Hamdi će platiti svoje.'

\*

Prema forenzičkim izvještajima iz brojnih zemalja koje provode smrtnu kaznu vješanjem, kad tijela propadnu kroz rupu na stratištu, točno pred trenutak smrti, muške genitalije doživljavaju erekciju do točke ejakulacije. Kod žena se to manifestira kao oticanje klitorisa. U Engleskoj u 19. stoljeću, u vrijeme Charlesa Dickensa, dok se vješanje još uvijek provodilo, taj je fenomen u narodu bio poznat kao 'anđeoska strast'. Znanstvenici to objašnjavaju kao posljedicu pritiska omče na mali mozak. Ozljede malog mozga i leđne moždine obično prate stalne i bolne erekcije, stanje koje se zove prijazam. Najpoznatiji slučajevi 'anđeoske strasti' u povijesti egipatske forenzike, koje je izdvojio povjesničar Salah Isa, uočeni su na pogubljenima Muhamedu Abdel Aalu, Urabiju al Svamiju i Abdel Raziku Jusefu, pripadnicima bande Raja i Sikina, koji su ubijali žene i krali im nakit u Aleksandriji tijekom 1919. i 1920. godine. Hisbala Marij, četvrti pripadnik bande i Rajin suprug, nije doživio erekciju u vrijeme pogubljenja. Govorilo se da je to zbog njegove nedostatne muškosti jer je po svojoj prirodi bio svodnik. A sin naše četvrti, Salah Abu Halava, poštovani kriminalac ništa manje impresivnog kriminalnog dosjea od Urabija al Svamija ili Muhameda Abdel Aala, očekivano je zaključio svoju poštenu povijest anđeoskom strašću i tako zavrijedio pranje koje mu isprva nije uslišeno, da ga očisti od svega prije vješala i onoga poslije.

*S arapskoga prevela Antonia de Castro  
Burica.*

## Studija o edipovskim strastima

Kad je otkrio da joj je Facebook profil javno dostupan, otvorio je njene slike. Prošao je kroz faze njenog života, od pedesetih godina kroz četrdesete pa do studentskih dana, sve dok napokon nije došao do slika iz školskog doba. Sprijateljili su se na Facebooku pred neko vrijeme. Impresionirali su ga njeni inteligentni i sarkastični komentari pa ju je dodao na listu prijatelja.

Njene slike nisu mu puno otkrile.

Tog se jutra probudio u ranu zoru jer se sjetio nečega iz davne prošlosti.

Ustao je iz kreveta, upalio računalo i otišao na njenu plavu stranicu u potrazi za tim slikama.

Sjeo je pred ekran gledajući u fotografiju na kojoj je izgledala kao studentica. Imala je kratku kosu i preplanulo lice najljepših žena iz slavni sedamdesetih. Blistala je kao zvijezda koja brzo izgara, kao da joj je ime Hajat Kandil<sup>1</sup>, ili možda Suad Hosni<sup>2</sup> u tamnijoj i više egipatskoj verziji, koja nije imala sreću da se proslavi onoliko koliko zaslužuje.

U to ju je vrijeme poznao pod imenom Nura. Kako to nije prije povezao, nego tek sad, na granici sna i jave?

Ljeto 1979., putovanje u Marsu Matruh<sup>3</sup>. Na

1 Manje poznata egipatska glumica iz sedamdesetih. (op. prev.)

2 Jedna od najpoznatijih egipatskih glumica iz sedamdesetih. (op. prev.)

3 Popularno ljetovalište na sjevernoj obali Egipta, nedaleko od granice s Libijom. (op. prev.)

televiziji je igrala sapunica 'Baba Abdo' producenta Abdela Monaima Madboulija. Ljudi u hotelu su se s neopisivim divljenjem skupljali oko ekrana.

Ona je bila oko šest godina starija od njega. Sjedila je među ljudima, s prepoznatljivim tijelom i kratkom kosom, nemarno prateći sapunicu. Svi su tražili priliku da joj se približe, bilo u sali s televizijom bilo na plaži.

Nosila je jednodijelni kupaći kostim. Prošlo je nekoliko dana, a time i veliki dio ljetovanja. Zajedno su šetali po plaži. Dok je on gradio dvorac od pijeska, ona je sjedila kraj njega. Davala mu je upute i pričala koliko je Njemačka ekonomski moćna usprkos tome što je nedavno pretrpjela težak poraz. Pokušavala se prisjetiti informacija koje bi joj mogle pomoći da se pokaže superiornom po obrazovanju.

Ona je tad upravo završila srednju školu i namjeravala se upisati na Fakultet ekonomije i političkih znanosti. On je bio u prvom razredu pripravne škole i nije mu bilo jasno baš sve o čemu je govorila.

Rekla je da će naučiti voziti auto. Njezin otac zvao se doktor Emad. Obećao joj je dati svoj stari narančasti Volkswagen da se njime vozi na fakultet.

Kao san ljetne noći, ljetovanje je završilo. Nova stvarnost je započela.

On je živio u četvrti Doki, najistočnijem dijelu grada, a ona u Novom Kairu, najzapadnijem dijelu grada. Osim toga, uz šest do sedam godina razlike, tu je još bio i duboki stid koji ga je priječio da je nazove.

On je pohađao školu Orman, a ona Sveučilište u Kairu, nedaleko od njegove škole i kuće.

Nakon popodnevnog nastave, s teškom školskom torbom na leđima, odšetao bi nekih sto metara prema zidu koji okružuje Sveučilište. Stražari bi mu zabranili da uđe, naravno. Kako sakriti dvanaestogodišnjaka u tijelu studenta?

Kružio bi oko zida, propitkivao i ispitivao gdje se nalazi Fakultet političkih znanosti. Ispred goleme zgrade Fakulteta uspostavio je svoju promatračnicu.

Čekao bi iza ograde sat-dva samo da bi je uočio među ljudima. Prošli su tjedni otkad je semestar započeo, a ona se još nijednom nije pojavila.

Svi su studenti bili dobro raspoloženi. Bio je ljubomoran na njih. I on se tako htio osjećati. Kao da su na nekom beskrajnom izletu.

Dolazio bi svaki dan nakon škole, ali je nikada ne bi vidio...

Tog dana jesensko je sunce još uvijek bilo odvažno kao da je ljeto. Dugo je stajao pred zidom, promatrajući preko zelene ograde gomilu mladih koja se pretvorila u čvrstu, sanjivu masu ljudskih bića, bez glave i tijela.

Počeo je očajavati jer je opet neće vidjeti, ali nije želio otići kući s još jednim porazom. Nije važno ako malo zakasni – tog dana bio je četvrtak, a sutradan početak vikenda.

Uputio se u suprotnom smjeru od svoje kuće, slijedio je zid, u nepoznato.

Prije bi njegov svijet uvijek završavao kod zida oko parka Omran. Kasnije se ta granica pomaknula na zid Sveučilišta ispred kojeg je svaki dan čekao. Dvanaestogodišnjacima je bilo dozvoljeno ići dalje nego djeci od jedanaest godina.

Ostavio je za sobom zgradu Fakulteta političkih znanosti, potom i zgrade Trgovačkog fakulteta oko kojih je bila zapanjujuća skupina studenata s političkih znanosti. Nastavio je šetati dok s lijeve strane nije uočio neobičnu tamu, pri samom kraju zida, prije skretanja lijevo u Ulicu Sudan: 'Maloljetnički zatvor' – pisalo je na natpisu na zgradi.

Zamislilo je tamne ulice koje se prostiru unedogled okružene sobama koje su prepune kreveta kao da su

bolničke sobe. Čuo je vrisak koji je ledio krv u žilama, glasove djece i dječaka njegove dobi pomiješane s oštrim zvukovima. Odzvanjanje je postajalo sve glasnije, kao da ga je slijedilo.

Na kraju ulice pojavi se svjetlo. Dao je sve od sebe da ga sustigne bježeći od tame i strašnog vriska.

Nikada je više neće vidjeti. Ljeto je završilo, i ona s njim.

Vrisak je oslabio i utihnuo miješajući se sa zvukovima automobila i šokantno zasljepljujućim svjetlom na Ulici Sudan.

Skrenuo je lijevo, uza zid. Tad je prvi put kročio u tu ulicu. Zašto su je nazvali 'Sudan'? Zato što tuda prolazi vlak za Gornji Egipat koji u produžetku sigurno vodi do Sudana?

Zid Sveučilišta bio je ograđen zelenom ogradom s lijeve strane, isto kao kod zgrade s maloljetničkim zatvorom. Prolazio je uza zapadni zid sveučilišnog kampusa. Hodao je sve dalje. Više nije znao koliko je daleko od kuće. Torba mu je postajala teža, a zidu nije bilo kraja. Zgrade fakultetâ su nestajale, maloljetnički zatvor također, a iza ograde počele su se pojavljivati prostrane suhe površine. U daljini visoke palme rasle su u kilometarskoj liniji sve do glavnog ulaza u sveučilište.

Poznata kupola zgrade administracije sveučilišta blistala je na suncu kao brončana dojka, jasno vidljiva iznad zelenih oblaka na vrhovima stabala.

S lijeve su se strane pojavila otvorena željezna vrata iznad kojih je stajao natpis: 'Obrazovna farma – Fakultet poljoprivrede, Sveučilište u Kairu'. Nikad nije zamišljao da je Sveučilište tako veliko, a kamoli da ima i 'obrazovne' farme. Mogao je manje-više razumjeti što to znači. Ako je Medicinski fakultet 'obrazovna' bolnica gdje studenti mogu učiti o tijelima robova, onda mogu i studenti poljoprivrede imati 'obrazovnu' farmu!



Ima smisla.

Nije bilo ni stražara ni vojnika, čak ni vratara na ulazu. Potpuna suprotnost od ostalih rigorozno čuvanih ulaza u sveučilišta. Bez puno razmišljanja krenuo je šetnicom koja je sa svih strana bila okružena visokim drvećem. Krošnje su postajale sve gušće, jedva su propuštale svjetlost sunca. Nastavio je dok se nebo nad njim nije rastvorilo među pukotinama isprepletenog zelenila. Koraci su ga vodili toplom, suncem okupanom zemljom koju samo što nisu ponovno prekrile noć i vlaga.

Hodao je kao opčinjen, kao da je otkrio džunglu u srcu grada.

Šuma je malo skrenula sa zacrtanog puta, izvan vremena.

Sjetio se rata.

Na radiju su stalno svirale domoljubne pjesme. Jedna od njih je išla ovako: 'Kada riječi utihnu, puške govore.'

Jednom je stajao pred zrcalom, dječarac u potkošulji od flanela i kratkim hlačama. Za ramena mu je debelim užetom bio svezan kratki štap, kao da je puška. Nastavio je vježbu trčanja u mjestu.

Kad hodaš sam, put nikada ne prestaje. Djeca u vojnoj odori pred zrcalom poznata su slika koja se može pronaći u svim tradicijama i generacijama.

Nastavlja trčati u mjestu, koljena mu idu gore-dolje, ubrzava korak i potrči. Zapjevao je, ali ne onu pjesmu o puški, nego jednu drugu: 'Idemo, idemo, u rukama oružje nosimo. Vraćamo se, vraćamo, barjake podižemo.'

Ritam pjesme dobiva na snazi, tempo je sve žešći. Vidi sebe kako se udaljava od pjesme sve dok nije prešao na drugu stranu.

Nije bio siguran što mu se dogodilo.

Ali više nije bio isti.

Narodno praznovjerje upozorava da nije dobro predugo gledati u zrcalo jer to može dovesti do ludila. No to je više namijenjeno djevojčicama nego dječacima. Kao mnoštvo drugih narodnih legendi, i ova je htjela učvrstiti mušku dominaciju i oslabiti sve znakove narcizma kod budućih žena.

Od tog dana pretvorio se u dvije osobe: jedna koja se igra, druga koja to promatra i sve to smatra smiješnim.

Dijete-vojnici stoje u ogledalu. Promatraju ga kako ozbiljno i s trudom radi vježbe. Ali ne uspijeva kontrolirati pokrete svoga tijela pa na glatkoj površini izgleda beznačajno i djetinjasto.

Nekih trideset godina kasnije pročitat će 'Stadij zrcala' Jacquesa Lacana.<sup>4</sup>

Zrcalo francuskog doktora otkriva dijete između šest i osamnaest mjeseci, u dobi koja se smatra početkom prvog ljudskog otuđenja, prije onog velikog otuđenja koje nastupa učenjem jezika.

Jezik je otuđenje!

Riječ je smrt, riječ je kamen; kažu pjesnici.

On je bio malo stariji od četiri godine kad se počeo igrati riječima i pjevati ratne pjesme. Nije više nikada mogao biti dječak kakav je bio. Nije se više mogao igrati, ni raditi dvorce od pijeska na Rommelovoj plaži u Matruhu. Jedini cilj je bio uhvatiti nju.

Dvorci su bili jako dobro sagrađeni, zamka plejboja kojemu još nije bilo ni dvanaest godina. Ona je pala u tu zamku. Pridružila mu se u igri i građenju dvoraca. Savje-

<sup>4</sup> Francuski psihijatar i psihoanalitičar iz 20. stoljeća.  
(op. prev.)

tovala ga je kao što priliči nekome tko je šest godina stariji.

Kad je izlazila iz mora, nosila je bijele kratke hlače od satena preko svog plavog kupaćeg kostima. Hlače su imale rubove od trakica plavog satena, ušivene u bijeli saten. Elegantnim pokretom uklonila je fini bijeli pijesak sa svojih vitkih nogu i navukla čarape.

On je upitao: 'Koja je najmoćnija država na svijetu?'

Ona mu odgovara solidnim znanjem djevojke od osamnaest godina:

'Ako misliš po ekonomiji, onda Njemačka!'

Objasnila mu je kako su nacističke snage okupirale grad. Imale su središte operacija na plaži gdje su se nalazili. Napredovale su prema Aleksandriji, koja je u to vrijeme bila drugi glavni grad Egipta. Savezničke snage su ih zaustavile i porazile kod El Alameina.

Još uvijek je hodao, kao da je pod anestezijom, dugačkom šetnicom u hladovini. Sunčevo svjetlo filtriralo se kroz isprepletene grane. Miris klorofila i vlage stvarao je dojam da je dan pri kraju, iako je bilo tek tri popodne.

Odjednom je čuo čudne zvukove. Kokodakanje. Vratio se u stvarnost i na desnoj strani ceste vidio dio terena ograđen žicom na kojem je bilo tisuće kokoši i pijetlova, crvenih i žarko narančastih. Perje im je sjajilo, okupano čarobnom svjetlošću.

Ptice su se uzbunile kad se neobična pojava približila kokošinju.

Utonule su u jezivu tišinu, izduljile vratove i podignule krijesta. Tisuće malih očiju pratilo ga je dok je prolazio kraj kokošinjca, a onda ga je njihovo pamćenje zlatne ribice (ili kokoši) bacilo u zaborav. Vratile su se svom prigušenom kokodakanju i kljucanju sjemenki s poda.

Ostavio je kokošinjac i krenuo dalje ta-

mnim putem koji se počeo granati u uske puteljke s obje strane. Dok je hodao, pogledao je prema puteljku koji je vodio u stranu. Uočio je crna stvorenja kako se miču iza žičane ograde, nalik onima kod kokošinjca. Pričekao je trenutak da mu se izoštri vid i onda je prepoznao stvorenja – bile su to koze. Iz daljine je mogao čuti njihovo isprekidano blejanje.

Sjetio se zelenog kioska u ulici kraj Sveučilišta, pokraj škole Saidija, na kojem je pisalo: 'Proizvodi Poljoprivrednog fakulteta'.

Njegov otac je tamo kupovao bijeli kozji sir s malo soli; med od nektara narančina cvijeta; zelene, žute i ukiseljene limune; razne vrste manga – timorski, alfonso i sinara; marmeladu od datulja, mrkvi i breskvi; žuti jogurt od kravljeg mlijeka; i svježa jaja. Sve to za puno povoljnije cijene nego što su na tržnici.

Kao što postoji burza novca, tako postoji i burza jaja. Na burzi egipatskog pamuka cijene padaju i rastu svaki dan.

Ali ovdje ne!

Jaja su izvrsna i njihova je cijena uvijek stalna i subvencionirana, odlučno kaže njegov otac.

Jednostavnim geometrijskim i zemljopisnim izračunima zaključio je da beskonačni put kojim je hodao vodi u ulicu uz Sveučilište, možda čak i do samog kioska. Ali krošnje su bilo tako guste da nije mogao vidjeti ništa pred sobom.

Pronašao je kamen koji je mogao odlično poslužiti za odmor. Sjeo je na njega da uhvati zraka, razmišljajući kad će se i kako vratiti kući, uvjeren da ju je zauvijek izgubio u gužvi. Da je malo stariji, sigurno bi imao kutiju cigareta sa sobom. Ovo je bilo pravo mjesto i vrijeme za zapaliti cigaretu, ali pušenje će morati pričekati skorbu budućnost.

Pod gustim granjem pojavila se livada sa

cvijećem, također ograđena žicom. Na ogradi je bio mali natpis od bijelog metala na kojem je crnim slovima pisalo: 'Opojne biljke'.

Tu je bilo mladica srednje veličine s tamno zelenim listovima, kao što su menta ili juta, te drugih biljaka s manjim listovima i bijelim i ružičastim cvjetovima. Sve su imale natpise s podacima o vrsti na arapskom, ali i na engleskom koji nije znao pročitati.

Pažljivo je pročitao imena biljaka na arapskom:

Planinski bagrem, mandragora, ganijska abudža, jemenski kat, indijska konoplja, velebilje, ladolež.

Svidjela su mu se zadnja dva naziva. Držao se za otvor u ogradi i promatrao zabranjene biljke. Zašto je netko imenovao opojne biljke po noćnoj tmuni ili velebnoj zori?<sup>5</sup>

Iznenada se među njegovim nogama nešto počelo vrtjeti. Srce mu je stalo od straha. Ali to je samo bila koza koja se vjerojatno udaljila od staje. Njuškala je po zemlji i jela sve što je mogla pronaći od trave i lišća.

Ostavio ju je da pase i ponovno je sjeo na svoj kamen razmišljajući o sljedećem potezu.

Spustila se noć. Zelena tama, kao snažan udarac u nos. Takve udarce inače prati miris krvi, ali ovaj put se osjetio samo oštar miris koji je osnažio osjećaj vrtoglavice.

Kada je koza pojela svo lišće koje je mogla naći na podu, navalila je na mirisne dragocjenosti iza žičane ograde. Počela je grickati lišće koje je stršalo kroz otvor povlačeći grane i gutajući grančice s pupoljcima.

Jednom su on i njegov četiri godine mlađi brat imali dadilju.

<sup>5</sup> Velebilje se na arapskom zove 'biljkom noćne tmune', a ladolež 'biljkom velebne zore'. (op. prev.)

Nisu bili jako mali, barem ne on. Koncept dadilje nije bio baš poznat u Egiptu, a još manje u njihovoj obitelji. Zamolili su je da ostane s njima samo dva tjedna, dok su otac i majka hodočastili na sveta mjesta.

Rekli su joj da posao neće biti težak i da neće morati svaki dan voziti svoju narančastu bubu od Heliopolisa do fakulteta u Gizi jer je kuća bila nadomak njenog fakulteta.

Prvog dana putovanja on i njegov brat vratili su se iz škole oko tri popodne. Roditelji su ujutro kombijem otišli do aerodroma, a Nura se trebala vratiti s fakulteta u šest i ostati s njima. Tako im je bilo rečeno.

Bilo je vremena za igru i planiranje ostatka dana. Za učenje i pisanje zadaća nije bilo baš vremena.

Sjetio se da su u kući postojale dvije spavaonice: velika, gdje je bio krevet za roditelje, i manja, u kojoj su bila dva mala kreveta za njega i brata. Tijekom dva tjedna koja je Nura trebala provesti s njima mogla je spavati ili u velikoj spavaonici ili na kauču u dnevnom boravku, pred televizijom.

Nakon što su pojeli hladni ručak iz frižidera, zaigrali su partiju Monopolyja. Tijekom igre svaki je ispričao po jednu horor-priču o vilenjacima i dušama mrtvih.

Njegova je priča bila o Azizi Makaroni koja je živjela na staroj tržnici u Dokiju. To je bila žena koja se udružila s džinom protiv kćeri svog susjeda. Dobila je moć upravljanja djevojičnim tijelom i natjerala ju je da se skine potpuno gola u školi.

Znao je priče o mnogim ukletim kućama iz kvarta: o kući prodavača brašna, na istoj tržnici, u kojoj je trčalo mnoštvo djevojaka koje bi nestajale bez pozdrava. Na glavnom trgu bio je stan doktora Muse. On je bio sveučilišni profesor kojeg su prije mnogo godina ubili lopovi. Stanari ga

još uvijek mogu vidjeti kroz prozor kako noću šeće po praznom stanu, u svom kućnom haljetku.

Pričao je o svom kolegi iz razreda koji je jedne noći otišao u kupaonicu i u tamnom hodniku vidio bijelog magarca i muškarca u galabeji<sup>6</sup> na dafu<sup>7</sup>. Uzeo je instrument i stavio ga na leđa magarca. Dječak je otišao do otvorenog balkona i nastavio hodati do samog ruba. U tom se trenutku pojavio njegov otac i upalio svjetlo. Čovjek u galabeji je nestao, kao i magarac, a dječak je pao na pod!

Nastavio je nizati priču za pričom, podsjećajući brata da će uskoro sami morati otići na spavanje jer će Nura biti daleko i neće moći tako brzo doći kad je zatrebaju.

Tad mu je sinula ideja.

Njegov brat će suzama uvjeriti Nuru da spava s njima u sobi, bez ikakve njegove intervencije. Naravno, spavat će s malenim u krevetu ako on to zatraži.

Evo i drugog dijela plana: predložio je bratu da približe krevete tako da mogu spavati zajedno kao da su u velikom krevetu! Malenom se to odmah svidjelo i zajedničkim su snagama približili krevete. Uski prolaz među krevetima je nestao i u sobi je nastao neobičan, nepravilan raspored.

Nura se vratila s fakulteta kad je pala noć, kao što je običavala.

Ništa se posebno nije dogodilo.

Otvorila je frižider i počela grijati ručak. Nije jela hladno kao njih dvojica.

Svo troje su sjedili u dnevnom boravku, gledajući televiziju i razmjenjujući dogodovštine tog dana.

<sup>6</sup> Tradicionalna odjeća za muškarce u Egiptu u obliku halje s dugim rukavima koja seže do poda. (op. prev.)

<sup>7</sup> Instrument sličan tamburinu, popularan u središnjoj Aziji i na području Bliskog istoka. (op. prev.)

Druženje se produžilo do dugo u noć. Činilo se da je vrijeme počelo uspravati.

Bio je četvrtak i na televiziji su igrale stare komedije. Trajale su duže od suvremenih filmova, što je značilo da će trebati još duže čekati do priželjkivanog trenutka.

On je svakako trebao otići u krevet prije brata i Nure.

Prvo, trebao je dati bratu vremena da iskoristi svoje ucjenjivačke suze, a da pritom on u tome nema svoje prste. Drugo, trebao je biti na pravom mjestu u krevetu.

Pokrio se velikim pokrivačem iz roditeljske sobe, točno na mjestu gdje su se spajala dva kreveta. Čekao je pod pokrivačem, promatrajući svjetlost koja je dolazila iz susjedne sobe, slušajući zvukove komedije i njihovo smijanje.

Bio je nervozan i pokušavao se što manje micati. Uši su mu bile fokusirane kao da je šišmiš, spreman na znak da dolaze spavati.

Možda je čak i zaspao na neko vrijeme, ali onda ga je probudilo svjetlo u sobi.

Bila je to Nura u svojoj kućnoj haljini. Iznenadila se što spava na sredini kreveta. Čuo ju je kako kroz smijeh govori: 'Zašto tako spavaš?'

Nije odgovorio. Pretvarao se kao da je već u dubokom snu.

Znao je da će se razotkriti ako napravi čak i najmanji pokret. Njezin smijeh ga nije pokolebao.

Ugasila je svjetlo i oboje su ušli u sobu, svaki sa svoje strane kreveta – ona s desne, brat s lijeve strane.

Dotaknula je njegovo rame svojim, umirujuće i nježno. Po cijelom je tijelu osjetio toplinu njenih pokreta. Srce mu je tako snažno lupalo da se bojao da će ga odati.

Ramenom uz njeno rame, čekao je u mra-



ku. Njena je blizina elektrizirala topli prostor pod dekom.

Dotaknuo je njeno stopalo svojim. Njegova su bila hladna od nervoze i uzbuđenja. Šokirala ju je ta hladnoća, na trenutak se trznula i pomaknula stopalo, ali ubrzo ga je nevinim pokretom vratila kraj njegovog.

Nakon otprilike jednog sata, po pravilnim izdisajima i tihom hrkanju, zaključio je da spava. Skupio je hrabrost i položio dlan na njeno bedro.

Srce mu je lupalo sve jače dok mu je ruka klizila uz njeno tijelo, podižući joj haljinu sve više.

Podignuo joj je haljinu preko struka.

Bio je krut i uzbuđen.

Dlanom je doputovao do mekanog trokuta od tkanine iznad njezine Venerine delte. Sva osjetila usredotočila su se na tu točku. Pod tkaninom je osjetio gustoću i mekoću.

Razmišljao je o idućem potezu. Izgarao je od želje da sazna što se nalazi ispod tanke tkanine. U tom se trenutku ona okrenula i omotala ga svojim bedrima. Postavila je svoj trokut na njegovu krutost koja mu je podizala hlače pidžame.

Nije znao koliko su dugo proveli zajedno, ni kad je zaspa. Probudio se nedugo nakon zore, po prvi put mokar.

Morao se rano ustati zbog dodatne nastave koju je pohađao tijekom školskih praznika. Taj rani termin mu je inače bio naporan, ali ovaj put probudio se bez problema. Htio je izbjeći jutarnji susret jer nije znao kako se treba ponašati.

Obukao je odjeću preko mokre pidžame.

Bio je petak. Izašao je na prazne ulice Dokija u rano jutro, hodajući prema školi, osjećajući se ponosno, blaženo, kao da je prešao u neko novo doba.

Na satu je s divljenjem promatrao jednadžbe. Imale su manje smisla nego inače.

Dok se vraćao kući, mujezini na mesždima razbacanima po ulici pripremali su grla za poziv na molitvu.

Otvorio je vrata stana i vidio je kako sjedi za stolom u blagovaonici s knjigom u ruci.

Podignula je lukavi pogled. On se posramio i upitao je: 'Što je bilo?'

Ona odgovori: 'Nedostajao si mi!'

Koza se gegala lijevo-desno uz rub puta, polagano se krećući prema staji.

Nura je bila šest godina starija od njega i uvijek mu se obraćala veličanstveno s visoka, bez obzira na njegovu nježnost. Njezino predivno, preplanulo i vitko tijelo bilo je prva osjetilna opsesija koju je upoznao, dirao i mirisao.

Sad se razlika između 45 i 51 ne čini istom kao razlika između dvanaest i osamnaest.

Sad, uz njega u stanu, ta opsesija nije jednako oštra i vitka.

Njezin auto, iako je i dalje narančasti Volkswagen, nije više brazilski model bube iz sedamdesetih, nego model Golfa iz 2014.

Doktorica Nura Emad, profesorica političke ekonomije na Švicarskom sveučilištu u Gradu 6. oktobra, nije ušla u svoje pedesete sa svim svojim breskvama.

Kao što kaže Mahmud Derviš, ništa ne ostaje nakon sudske presude, ni majčina kava ni kruh, ni zimski kaput ni Mongoli, ni hrastovi, samo ta slika.

Nurina breskva je ostarila, zajedno s breskvama u vodi, sokom od suhih breskvi i marmeladom od breskvi – sve proizvodima Fakulteta poljoprivrede iz sedamdesetih.

Tko bi rekao da vječno dijete i besmrtni starac poput njega može više cijeniti mladenačku snagu od gorke ljepote!

*Sarapskog prevela Antonia de Castro Burica.*

Kad sam imala četiri godine, prvi put sam vidjela mamu i tatu kako se seksaju. Tad sam postala dijelom njihove ljubavi, kroz nju sam shvatila sve ostalo o životu – stvaranje, seksualno uzbuđenje i zadovoljstvo, požudu, spermu, žensku strast.

Upornim špijuniranjem naučila sam o menstrualnom krvarenju. Otac je stajao na nogama, a majka je ležala na krevetu i širila noge u zraku kao jarbol broda koji je klizio niz vode Atlantika.

S leđima bez dlaka i malenom stražnjicom, otac se kretao naprijed-natrag, pljeskajući majku rukom po bedrima. U jednom trenutku zgrabio ju je za meso i iz njega je izišao mukli zvuk, kao *aaah* iz dubine grudi. Izvukao je penis iz nje i, kad se okrenuo prema noćnom ormariću da uzme maramicu, vidjela sam ostatke menstrualne krvi moje majke na vršku njegova penisa. U tom sam trenutku poželjela biti žena koja ispušta krv i mokraću iz vagine.

Nikad mi nije bilo dosadno špijunirati roditelje, a njima nije smetalo što se prepuštaju ljubavi, ni način na koji su je iskazivali. Volim mamu i uvijek ću žaliti što nisam naslijedila njenu svijetlu put. Bila sam plod klasične ljubavne priče. Egipatski student otputovao je u Zapadnu Njemačku na studij i vratio se sa suprugom Njemicom u četvrt Rod al Farag. Tad je započelo novo putovanje uz podršku i ljubav obitelji, podizanje djeteta s puno ljubavi i pažnje jer su znali koliko je ljubav djeci važna, tako da nikada nisu skrivali svoje osjećaje.

Kad sam imala pet godina, majka je rodila brata. Čim sam ga vidjela kraj nje na krevetu, osjetila sam du-

boku ljubav, ne samo bratsku, već kao da je moj vlastiti sin. Od prvog trenutka osjećala sam da je drukčiji. Zamišljala sam da je nastao od majčine krvi i očevog sjemena, one noći kad sam vidjela krv na očevom penisu.

Kad sam imala šest godina, imala sam jasnu sliku životnog ciklusa. Tad sam se prvi put zaljubila – u Ahmeda, koji je bio dvostruko stariji od mene. Na vratima naše zgrade u Rod al Faragu čekala sam ga s buketom cvijeća u ruci. Prošao je kraj mene da me nije pogledao pa sam potrčala za njim i pružila mu cvijeće. Uzeo ga je i nasmiješio se. ‘Hvala, ljepotice.’ Taj kurvin sin ponašao se kao da sam djevojčica, a ja sam znala sve o svijetu odraslih. Sprijateljila sam se s njegovom sestrom koja je bila mojih godina. Većina naših susreta i druženja odvijala se u mojoj ili njenoj sobi.

Jednom je mama ušla u sobu s dvije mrkve. Jednu je dala meni, drugu njoj. Zahvalila sam joj dok je ona grizla svoju mrkvu. Držala sam svoju mrkvu u desnoj ruci, a lijevim palcem sam dotaknula šiljasti vršak. Zamislila sam da je to vrh piramide ili vršak očevog penisa. Pokušala sam se sjetiti još nekih šiljastih oblika. Majka je izašla iz sobe. Moja mala prijateljica se nasmiješila, a ja sam podignula rub nje-ne haljine, na što se ona instinktivno okrenula na trbuh. Još uvijek se sjećam nekih igara koje smo zajedno igrale, iako je većinom sve u magli. Sve ju je jako zabavljalo, zatvarala je oči i grizla usnice ili bilo što drugo što bi joj bilo pri ruci. Prstima sam raširila njenu bijelu stražnjicu i ugurala vršak mrkve. Ona je grickala mrkvu dok sam ja u nju gurala svoju, sve dublje i dublje. Iznenada su se otvorila vrata sobe.

Mama je ušla s dvije čaše soka. Smrznula sam se na mjestu. Ustala sam i povukla se u najdalji kut sobe. Moja bijela zečica se prestrašila, jedna mrkva joj je ispala niz haljinu dok joj je druga još uvijek bila u ustima. Mama je vrisnula, pobjegla iz sobe i odmah nestala.

Zečica je sredila svoju odjeću pa je otrčala svojoj kući.

Mama se vratila s plastičnim crijevom koje je iščupala iz veš mašine. Izgovorila je svu silu psovki na njemačkom i krenula me udarati crijevom po ramenima. To je bio prvi i zadnji put da me istukla tolikom neopravdanom okrutnošću. Zbog toga me kasnije razmazila, kao da se htjela iskupiti za taj barbarski čin.

\*\*\*

Kad sam imala 24 godine, na proslavi Nove godine jedna me žena stisnula uz zid i poljubila u usta. Vidjela je da se predajem pa mi je počela gristi usne dok me rukom gnječila u zid. Odgurnula sam je samo zbog zadaha koji mi nije prijao. Tad se pojavio Ahmed – ne brat bijele zečice – koji je shvatio što se događa. Približio mi se, a žena je otišla.

Rekla sam mu da sam dobro i da samo želim još jednu času džin tonika. Na putu kući prvi put sam se jasno prisjetila svih igara s bijelom zečicom i kako me majka tukla plastičnim crijevom dok se nisam onesvijestila. Bilo je jasno da zbog toga imam neke rupe u sjećanju: nisam se mogla sjetiti ničega što ima veze sa zečicom, mrkvom i majkom. Dotad sam se iz djetinjstva sjećala samo očevog osmijeha dok bi nam donosio njemačke ili europske modne časopise i puštao meni i bratu da si sami na slikama biramo odjeću.

‘Najelegantnija i najljepša odjeća koju smo nosili bila je ona koju nam je otac odabrao. Uvijek smo nosili odjeću iz Njemačke i Europe’, rekla sam opijenim glasom. Bila sam u autu s Ahmedom, počela sam jecati i plakati. Uхватila me nostalgija za majkom o kojoj od svoje 18. godine nisam više ništa znala.

Seksali smo se polupijani. Ahmed je ubrzo

nakon toga zaspao, dok sam još uvijek osjećala vatru u vagini. Otišla sam do kupaonice da se pomokrim kako bih spriječila nakupljanje bakterija i mikroba. Oprala sam se vodom i osušila papirnatim maramicama. Tad sam uočila četku za WC školjku, zabijenu u plastični zeleni stalak. Sama četka imala je bijelo-zelenu dršku. Uzela sam je i pomilovala se drškom. Trljanje me podsjetilo na uzbuđenje i požudu što nisam osjetila otkad sam bila djevojčica kojoj se srce slomilo zbog Ahmeda pa ju je ljubomora ponukala da iskuša svoju prijateljicu i upozna boju njene stražnjice.

Kad sam se probudila idući dan, srce mi je gorjelo u želji za majkom. Pričala sam s bratom preko telefona i zamolila ga da se čujemo preko Skypea. Pitala sam ga što je novo s tetkom, sestrom moje majke. Rekao je da nije s njom pričao već par tjedana, ali da je rekla da bih ga mogla posjetiti u Hamburgu nakon božićnih praznika.

Nema vijesti o mami?’ pitala sam bez okolišanja.

‘Znaš da sam je odavno prestao tražiti. Sad se samo fokusiram na to da završim diplomski.’

\*\*\*

Na 34. rođendan potpuno sam se pomirila sa svojom opsesijom. Stalnost i mir prijateljstva smirili su vatru za strašću i vječnom euforijom.

Probudila sam se i otkrila da mi je Ahmed – treći Ahmed, a ne onih petorica koje sam poznavala prije – zavezao ruke i noge za krevet. Otvorila sam oči i potražila ga po sobi. Nije ga bilo. Zazvala sam ga glasom koji je bio negdje između pospanosti i uzbuđenosti: ‘Ahmed?’

Došao je iz kuhinje noseći mali zeleni poslužavnik na kojem je bilo malo meda, bijeli sir pomiješan s

maslinovim uljem, šumsko voće i prepolovljena oguljena naranča. Svaka polovica izgledala je kao utvara zatvorene vagine koja je samo čekala da rasteagne mišiće. Stavio je poslužavnik s četiri noge na krevet. Namjestio je jastuk iza mojih leđa tako da mogu sjediti.

Kao obično, nije rekao dobro jutro. Samo je šutio, bez ikakvih uobičajenih pozdrava, ni kako si, ni dobro sam. Zato sam pristala da me posjećuje i da spavamo zajedno. Mrzio je razgovarati. Draže mu je bilo plesati, slušati glazbu i seksati se.

Ahmed je uzeo krišku s jedne polovice naranče, komadić dijela, i stavio je u moja usta. Pridržavao je krišku dok je nisam pojela. Umočio je prst u med i prešao njim po mojim usnama. Otvorila sam usta kao riba i stvorila mali otvor kroz koji je mogao proći samo prst. Polizala sam med s njegovog prsta. Izvukao ga je iz mojih usta i spustio po mojim grudima, preko trbuha, pupka, sve do dlaka oko moje vagine. Njegove su plave oči sjajile.

Uzeo je polovicu naranče, stavio je nakratko na moja usta i onda je podignuo, držeći je u šaci. Tri su se stvari dogodile u idućih par sekundi. Ahmed je stisnuo naranču, sok mi je počeo kapati po licu, usnama i vratu. Gurnuo je prste duboko u moju vaginu. Zazvonio mu je mobitel.

Nismo se obazirali na zvonjavu. Sok naranče curio mi je po ramenima, grudima i licu. Ahmed je sve brže micao prstima, a zvuk mobitela pretvorio se u valove koji udaraju o stjenovitu obalu.

Zatvorila sam oči i osjetila ekstazu koja se kreće iz udova prema glavi. Vidjela sam oblike koji su podsjećali na morske zmije i somove, svjetlucajući u raznim bojama. Zvuk mobitela ulazio je u moje uho i pretvarao se u vibracije koje su tjerale električne morske zmije sve dublje u vene odakle su mogle doprijeti do mog mozga i proždrijeti mi sve živce.



Na trenutak sam u tami zatvorenih očiju vidjela svog oca. Cijelo mi se tijelo streslo. Udahnula sam i otvorila oči.

Ahmed me čudno pogledao i rekao: 'Tako brzo?'

Izvukao je prste iz mene i stavio mi ih na usne da ih polížem. Odmahnula sam glavom i rekla: 'Daj mi mobitel.'

Čim je primio mobitel, prestao je zvoniti. Približio mi je ekran na kojem je pisalo: Tata.

Oslobodio mi je desnu ruku. Nazvala sam tatu i prije nego što sam stigla reći halo, on je rekao:

'Nedostaješ mi, Merjem.'

'Halo?'

'Tata je, dušo'

'Znam. Kad si stigao?'

'Sad sam u Aleksandriji. Brod kreće za tjedan dana.'

'Nećeš doći u Kairo da te vidim?'

'Zato te i zovem. Želim da dođeš ovdje, Merjem. Trebam još obaviti neke stvari ovdje u stanici. Ne mogu ići iz Aleksandrije. Moraš doći vidjeti što sam pronašao.'

'Što si pronašao?'

'Moraš doći da sama vidiš i kažeš mi.'

'Zašto si tako čudan, tata?'

'Draga moja, pronašao sam vezu. Ti ćeš moći procijeniti je li pripadala tvojoj majci ili ne.'

'O čemu pričaš, tata?'

'O čemu pričam? Zar nisi na praznicima? Što radiš tamo? Dođi u Aleksandriju da možemo biti skupa.'

'U redu, gdje si sada?'

'U stanu u rezidenciji inženjera, pokraj stanice.'

‘Dobro. Je li kuhar Ala s tobom? Tko kuha?’  
‘Ha ha ha, kunem ti se, draga moja, još uvijek ništa nisam jeo. Samo dođi i dovest ću ti kojeg god kuhara želiš.’

‘U redu. Dovršit ću što imam ovdje i dolazim sutra rano ujutro.’

‘Merjem?’

‘Da, tata?’

‘Nemoj kasniti, draga!’

\*\*\*

Nije bilo kuhara Ale. Zнала sam to čim sam prošla sigurnosna vrata na stanici. Sjetila sam se starog zaštitara koji mi je smiješkom potvrdio da me otac čeka još od jučer. Pružila sam mu svoju vozačku dozvolu kroz prozor auta.

Vrata mi je otvorio nitko drugi nego otac.

‘Namamio si me da dođem, a na kraju nema ni Ale ni ijednog drugog kuhara.’

Zagrlio me, pomilovao po kosi i rekao:

‘Pripremit ću ti bolje iznenađenje nego kuhar Ala.’

Otišao je do frižidera u kuhinji i vratio se sa zatvorenom plastičnom kutijom, rekavši:

‘Pripremio sam ovo za tebe. *Sauerbraten*.’

U srcu mi je eksplodiralo tisuću sjećanja. Tiha vatra gorjela mi je u trbuhu.

Otac je otvorio kutiju u kojoj su bili zatvoreni komadi mesa u umaku koji su odstajali u frižideru tri dana.

Majka je pripremala *Sauerbraten* samo za posebne prilike, a sama priprema kao da je trajala cijeli tjedan. Kad sam odrasla, davala mi je posebne zadatke povezane

s pripremom. Jednom, kad sam imala 18 godina, zamolila me da nakon fakulteta odem do mesara i uzmem komad mesa s gornjeg dijela rebara. Došla sam automobilom do kraja ulice Fajsala gdje je radio mamin omiljeni mesar, koji je također uzgajao stoku. Samo je njemu vjerovala, načinu na koji je uzgajao i klaou stoku. Dao mi je vrećicu sa zapakiranim mesom. Sjela sam u auto i otišla do obližnje ulice gdje se nalazila staja. Mesarov pomoćnik Ahmed pojavio se iza vrata i pojebao me bez ijedne riječi i poljupca. Svršio je za par minuta.

Osjetila sam miris staje i otvorila oči, prisjetivši se svih detalja.

Kad sam se vratila kući i dala majci meso, pobjegla sam u sobu masturbirati. Ponekad bih čitav dan držala prst u sebi. U međuvremenu bi majka ogulila luk i mrkve, nasjeckala ih na komadiće i stavila u zdjelu. Dodala bi vodu, ocat, sol, papar, klinčić i lovor. Sve bi se kuhalo dok ne bi zakipjelo, nakon čega se trebalo ohladiti. Miris se širio cijelom kućom.

Mama bi mi došla u sobu gdje sam bila samo u trapericama i smrdjela kao izmet.

Meso bi se stavilo u ohlađeni umak i onda bi sve zajedno u čvrsto zatvorenoj zdjeli trebalo odstajati u frižideru tri dana.

Otac je upravo dovršio prvu fazu i sad je bio spreman za drugu. Majka bi u drugoj fazi ukratko predstavila povijest *Sauerbratena*. To njemačko jelo proslavilo je grad Köln u vrijeme kad je tuda prije 2.000 godina prolazio Julije Cezar. Iz nekog razloga naljutio se na dobrodošlicu koju su mu pripremili stanovnici grada. Naredio je svojim vojnicima da podignu šatore pa su morali ostaviti meso u hladnim umacima.

Tata je uzeo mobitel i pritiskom na tipku upalio 48-inčni televizijski ekran. Izvadio je meso i stavio ga

na tanjure, dodao soli, papra i malo začina. Rekao je:

‘Posjetio sam jednog starog prijatelja i kod njega sam pronašao kopiju starog filma koji je nastao nekih šest ili sedam mjeseci prije nego što sam upoznao tvoju mamu.’

Izvadio je iz frižidera kocku maslaca i stavio je na tavu na nisku vatru. Nastavio je:

‘U to smo vrijeme mama i ja radili na Sveučilištu u Oslu s čovjekom koji se zvao Vidar Vretel. Tad smo prvi put napravili eksperiment.’

Vilicom je izvadio komad mesa i bacio ga na tavu s maslacem.

Mamino lice pojavilo se na ekranu. Imala je jarko plavu kosu, koju nisam naslijedila, i zelene oči koje su sjajile kao moje. Stavljala je zrnca riže u dvije prozirne plastične posude. Iz kutije s obojanom rižom uzimala je zrnca i s visine ih bacala na hrpu s bijelim zrnima. Tata je usporio video, uzeo komad mesa iz umaka i stavio ga na maslac, pa se naslonio na rub kuhinjskog stola i rekao:

‘Primijeti kako se obojana zrnca ne klizu s hrpice i kako će se tek kasnije pomiješati s ostatkom bijelih zrnaca.’

U usporenoj snimci vidjela sam kako obojana zrnca padaju i djeluju na hrpicu. Obojana zrnca su se polako miješala s bijelima, a neka su počela kliziti s hrpice. Iznenadeno sam gledala polagane reakcije različitih zrnaca riže na ekranu.

Tata je počeo mesu dodavati umak, uz nasjeckanu mrkvu i luk, pa je zatvorio metalni lonac i izašao iz kuhinje. Sjeo je do mene na kauč. Pogledala sam ga i vidjela kako mu se suze skupljaju u kutovima očiju. Ugasila sam ekran, legla i stavila mu glavu u krilo. Otkopčala sam si hlače i skinula ih. Skupila sam se u položaj fetusa u očevom krilu dok se zrakom širio miris hrane.

\*\*\*

Sanjala sam da sam u bazenu u klubu dok mama sjedi pod suncobranom i čita časopis 'Podrijetlo života'. Kao da sam bila netko tko je tek naučio plivati, kao dijete koje više za majkom sve dok se ona ne okrene da vidi kako joj dijete pliva.

Mama je ustala i krenula prema meni. Počela sam osjećati strah, pomiješan s uzbuđenjem. Otvorila je časopis i unutar njega se pojavio još jedan. Bacila ga je u bazen u kojem su počeli rasti obrezani i neobrezani penisi, kao biljke u vodi, različitih oblika i veličina. Zaplivala sam kroz penise prema mami. Kad sam došla do ruba bazena, scena se promijenila.

Bila sam s Ahmedom. Stavio je upaljenu svijeću u moju stražnjicu. Dok je gorjela, vrući vosak mi je kapao na kožu i pržio je. Njegov penis je polako ulazio u moju vaginu. Zatvorila sam oči. Kroz glavu mi je prošao refren pjesme koju nisam prije čula. Probudila sam se i uzela mobitel. Napisala sam u tražilicu prve tri riječi koje sam uspjela zapamtiti iz pjesme: 'Da sam putnik...' Dok sam čekala rezultat, osvrnula sam se oko sebe i shvatila da ne znam gdje sam. Ležala sam na kauču u sobi koju nikad prije nisam vidjela. Oca nije bilo. Ni nikoga drugoga.

Obukla sam donje rublje i košulju. Ništa se nije čulo. Otvorila sam vrata da izađem van. Kvaka je bila hladna.

Čim sam ih otvorila, našla sam se u prostranoj prostoriji u kojoj se nalazila kontrolna jedinica. Iz jednog zida izlazila je ogromna cijev, promjera oko jednog metra. Prolazila je kroz metalni uređaj kockastog oblika i izlazila kroz drugi zid.

Tata je radio kao viši tehnički stručnjak u Kablovskoj kompaniji Sredozemnog mora. Ta je tvrtka bila

odgovorna za razvoj, održavanje i kontrolu podmorskih kabela koji se koriste za komunikaciju, internet, alkoholna pića, transfere novca, vojne tajne, emocije, izvršne naloge, odluke o kupnji i prodaji, video zapise o mučenju, osmijehe, podatke o proizvodnji nafte i benzina, diplomatske i doktorske studije, špijunaže korisnika interneta, reklame, dobrotvorne organizacije, brakove, razvode, maštarije, stvarnost, želje, recepte za jela, recepte za lijekove, uspješne abortusne revolucije, posteljine natopljene menstrualnom krvlju umotane u tijela mučenika u nadi za zagrobnim životom, nagrađena za postignuća u slavu Boga i domovine.

Neutralni kabel spaja, spoznaje i podučava, ali nikada ne prosuđuje ni osuđuje.

Otac mi je pružio ruku i tihim glasom prozborio: 'Merjem... Dobro jutro.'

Kabeli su nastali u eri telegrafa i kasnije su se razvili u optička vlakna koja se provlače kroz mreže konstrukcija pod oceanima.

Mama je govorila da je po kulturi kršćanka, iako je bila ateistkinja. Tata bi se nasmijao i rekao da je musliman. Nisu se nikad preda mnom svađali oko religije, ali mama je uvijek tvrdila da postoji nevidljiva mreža veza kojima smo svi povezani i koje su odgovorne za iznenadnu pojavu nekog sjećanja iz prošlosti. Ta mreža prenosi sve interakcije među ljudima, kao i vibracije strasti i ljubavi. Ali kako je povezivala jedno tijelo s drugim? Kako su i zašto obojana zrnca riže ostajala na vrhu bijele hrpice? Mama je vjerovala u postojanje tih mreža. Njeno istraživanje temeljilo se na mogućnostima povezivanja fizičke i metafizičke mreže. Zato nas je dovela u Egipat. Ostavili smo za sobom Njemačku, s njenim sustavom obrazovanja, zdravstvom i slobodama, i došli smo u Rod al Farag. Egipat je bio u sredini svih mreža, fizičkih i metafizičkih. Tijekom osamdesetih puno je ljudi ovdje istraživalo te mreže,

zato je vjerovala da će imati više i bolje šanse. Ona i tata radili su na svim važnim komunikacijskim projektima u Egiptu, a kad je ona nestala, tata je nastavio raditi na svojim vlastitim istraživanjima uz glavni posao u kablovskoj kontrolnoj jedinici.

‘Dobro jutro, tata.’

‘Zaboravio sam na vrata, Merjem. Na vezu između svjetova i mreža. I put do mame.’

Krenuo je prema vratima obližnje sobe.

‘To je jedini način da pronađemo mamu.

Tražim je u metafizičkoj mreži, među osjećajima, željama, sjećanjima i ostalim mentalnim otpadom.’

Spajanje dviju mreža nije mu bilo samo znanstvena ambicija, nego i način da pronađe mamu. Vratio se s bolničkim krevetom kakav se može naći kod ginekologa. Stavio ga je pokraj uređaja iz kojeg su izlazili brojni kabeli. Stao je između kreveta i uređaja i rekao mi:

‘Prije tri godine u snu sam vidio rješenja koje me dovelo do točke gdje sam sada. Vidio sam Vidara Vretela i mamu. Svukli su se. Ona je izgledala kao kad sam je prvi put vidio. Dotaknula je Vretelovu glavu i pretvorila ju je u metal, rastapajući mu dijelove lica sve dok nije postao sjajna metalna šipka. Kad je dotaknula šipku, rastopila se u tekućinu pod mojim nogama. Sagnula se i zgrabila srebrnu tekućinu koja joj je isparila u rukama. Zbog tog sna promijenio sam način na koji radim. Umjesto traženja veze između dvije mreže, počeo sam stvarati kodove i protokole koji mi omogućuju da ih povežem, protokole kojima bi mogle komunicirati na svakodnevnom jeziku i omogućiti posjetiteljima da s lakoćom ulaze iz jedne mreže u drugu.’

Tata se sagnuo pokraj uređaja i počeo se igrati različitim kabelima i žicama od kojih su neke vodile prema krevetu. Onda se vratio pred ekran povezan s uređajem. Odmjerenim sam koracima, kao da hodam po mekanom vru-

ćem pijesku, došla do kreveta i sjela na rub. Opustila sam leđa i podignula noge na stalke.

Tata je gledao u ekran i stao između mojih izravnatih nogu koje su bile podignute iznad kreveta. U rukama je imao metalnu šipku povezanu žicom za uređaj. Naslonio se na mene, poljubio me u čelo i stavio šipku na moje grudi. Vratio se pred ekran, a ja sam primila šipku u ruke.

U rukama sam osjetila njenu težinu. Šipka je počela polako vibrirati. Spustila sam je prema trbuhu i naslonila na stidne usne. Počela je sve jače vibrirati, šaljuci ekstatičan osjećaj kroz moje tijelo. Stavila sam vršak šipke u vaginu. Svijet je postao miran, kao veza između mog tijela i šipke. Predala sam se toj utjesi i pokušala se prisjetiti koliko mi je nedostajao Ahmed.

Tata je rekao:

‘Misli o mami, Merjem. Samo o njoj.’

Iznenada sam osjetila hladan val kako pulsira šipkom i ulazi u mene.

Mehanizam uređaja očitavao je sve kemijske i biološke promjene koje je kasnije procesuirao, analizirao i povezivao s mentalnim stanjem. Toplina se postepeno vraćala u šipku koja je polagano vibrirala u meni. Leđa su mi se počela kriviti kad su vibracije dotaknule točku u meni za koju nisam ni znala da postoji, koja nije bila dio anatomije reproduktivnih organa ni živčanih čvorova. Vidjela sam sebe kako trčim poljem mrkvi. Zgrabila sam zeleni busen i iščupala ga iz zemlje, prepun blata i mrkvi raznih oblika. Zažmirila sam da pobjegnem od lavine slika i ideja koje su mi jurile kroz glavu. Iza zatvorenih očiju vidjela sam kako crno prelazi u narančasto. Čula sam glas svoje majke, prvi put nakon toliko godina, kako mi tepa, onako kako me samo ona zvala: ‘Marjumi... Marjumi...’

U narančastom prostoru u kojem sam se nalazila pojavila se ogromna vagina. Pokušala sam joj se pribli-



žiti i onda sam shvatila da je to zvijezda, a da sam ja planet koji kruži oko nje u ovalnoj orbiti, ponekad bliže, ponekad dalje. Suspregnuta u prostoru i vezana uz gravitaciju vagine, okretala sam se oko nje u vječnom ponavljanju kozmičkog ciklusa svemira. Shvatila sam što mama vidi i pogledala sam izvan središta. Svjetlonarančasta boja osvjetljavala je prostor u kojem su treperile malene zvijezde. Što sam ih duže promatrala, to su zvijezde više izgledale kao obojana zrnca riže, odsutna u tekućini narančaste tvari.

Ponovno sam čula glas koji me doziva: 'Marjumi... Marjumi...'

Pokušala sam joj odgovoriti, ali nisam mogla proizvesti nikakav zvuk, ili ga jednostavno nisam čula. Tad sam shvatila da više ništa ne čujem.

Vagina se počela stezati i opuštati dok sam se okretala oko nje u ovalnoj orbiti zajedno s tri vagine spojene s leđa, koje su se kretale poput snopa mišića. Bijele tekućine i izlučevine iz vagine počele su ispunjavati narančasti prostor. Tok triju rijeka završavao je u nepoznatom smjeru, možda u raju. Moje tijelo je bilo planet, ali nisam bila tjelesne prirode. Širenje triju vagina se ubrzalo, a rijeke koje su tekle iz njih počele su bujati. Jedna je bila poput mlijeka, druga poput meda, a treća poput krvi. Tad sam čula snažan krik. Odakle, nisam znala. Osjetila sam da me prožima strah. Strah se pretvorio u paniku i jezu. Odletjela sam daleko od svoje orbite dok je strah rastao kao smrt koja grabi dušu.

Bljesak iz sjećanja podsjetio me da sam između života i smrti.

Tijelo mi se ljuljalo u orbiti. Glava mi se okretala prema tri vagine. Letjela sam prema vagini iz koje je izlazila rijeka krvi, sve dok nisam ušla u nju.

Narančasta boja je nestala i zamijenila ju je tama.

Srce mi je govorilo da sam u majčinoj utrobi. Osjetila sam mokro tijelo pokraj sebe i kad sam pružila ruku da ga dotaknem, shvatila sam da nemam ruku nego ideju. To mokro tijelo bila sam ja – fetus u nastanku. Mama je bila tama u kojoj sam plivala. Instinkt mi je rekao da imam misiju, da sam tu da stavim sve potrebne riječi u svoje tijelo, da mu usadim svijest, želje, maštu i lijek protiv tuge i depresije.

Iz mraka sam osjećala mamu kao božicu koja rukom oblikuje sužavanje i širenje svemira i granice Velikog praska. Šaptala mi je: ‘Ovo je moj dar tebi, Marjumi. Potpuna sloboda izbora, novo rođenje i prilika da prošlost pretvoriš u život bez žaljenja.’

*S arapskoga prevela Antonia de Castro  
Burica.*

## UVOD

Ljudski život je kao veliko more, velika šuma ili veliki grad.

Veliki grad koji nas okružuje sa svih strana i ne vidimo ga jer hodamo prema određenom cilju – od točke A do točke B. Iz istog razloga ne vidimo ni svoj život. Naravno, to ne znači da ne postoje ljudi koji ga vide. U prolazu između točke B i točke C tim ljudima ostaje malo slobodnog vremena kojeg popunjavaju tako što se prisjećaju i tumače svoj život.

U slobodno vrijeme ljudski mozak radi kao urednik novina. Svako izdanje prikazuje dosljedne priče koje imaju neki smisao, a njihov najveći neprijatelj je informacija.

Informacija je, i istovremeno nije, neprijatelj, u smislu da je čovjek već davno shvatio koliko je ona bitna. Shvatio je da je informacija temelj procesa prisjećanja i tumačenja života, i da je nemoguće ne boriti se s njom. Upravo zbog toga je čovjek primoran na prisjećanje i tumačenje poput urednika novina koji pleše oko informacije. Jedan put je džepari, drugi put joj zabija nevidljivi nož u struk, malo je voli pa je malo izbjegava dok na kraju ne uspostavi potpunu kontrolu nad njom, a da nikada ne proglaši svoju pobjedu. Upravo suprotno, mora objaviti odanost gospodarici svijeta: 'Stigao sam tamo gdje sam stigao zahvaljujući svojoj gospodarici i kraljici – informaciji. Nikada ne bih uspio bez nje.'

Utaoč tome što je informacija sićušna ili upravo zbog toga (jer povijest čovječanstva svjedoči kako ljudi uvijek uspijevaju pokoriti velike stvari, dok im one male izmi-

ču), ona je sastavni dio ljudske priče. Ona je poput bakterije – mala i bez razuma, ali u svojim rukama drži srž budućnosti čovječanstva. Razlika je u tome što je čovjek uspio prevariti informaciju, ali nije uspio prevariti bakterije. Druga razlika vezana je za vijenac slave, jer se informaciji upriličavaju rituali lojalnosti, dok nitko ne slavi bakteriju. Ona je beznačajna, bezvrijedna i lišena besmrtnosti, ali ništa se ne može usporediti s njenom sposobnošću preusmjeravanja ljudskih puteva.

Počnimo od one listopadske noći 2010., početkom jeseni kada vrijeme nije bilo hladno. Huriya se otuširala i izašla na balkon samo u majici. Zbog toga je, kada je otišla spavati, osjetila grebanje u grlu i pomislila kako je to možda simptom nadolazećeg kašlja, a on može biti znak dugačke prehlade. Pomislila je da će joj se kolege smijati ako se prehladi u sezoni kada baš i nema prehlade. Zato je odlučila potisnuti kašalj i sakriti ga negdje duboko u grlo. Vratila se u krevetu i pokušavala razmišljati o različitim stvarima ne bi li si odvušla pažnju od kašlja koji je bio spreman navaliti. No, dok je pokušavala razmišljati o drugim stvarima, istovremeno je razmišljala kako pokušava razmišljati o drugim stvarima, i tako joj se glava ispunila mislima o kašlju koji će je doći savladati i zauzeti njeno tijelo, a onda će je napustiti kako bi zauzeo tuđe tijelo, na primjer Mahmoudovo. Tijelo joj je zadrhtalo od straha i počela je kašljati.

Sljedeći je dan Huriya otišla u školu. Kihala je, kašljala i cijelo vrijeme maramicom brisala nos. Navukla je svu odjeću pa je izgledala kao kupus. Čim je ušla u učiteljsku sobu i sjela između kolega i kolegica, savladalo ju je kihanje. Učitelji su se počeli smijati, a nepoznati čovjek, koji je bio u sobi, kod petog kihanja viknuo je zapovjedničkim tonom koji ne tolerira prigovore. Začudo, Huriya je zaista prestala kihati nakon što je čula njegovu zapovijed. Tada su se učitelji počeli smijati još više, a smijao se i nepoznati čovjek. Nakon pet

minuta došao je do nje, predstavio se i pitao je li ona Huriya. Rukovali su se pa ga je pozvala da sjedne pored nje.

Prehlada je otišla kako je i došla, ali čovjek koji se došao upoznati s Huriyom ostao je i zadržao se pored nje, kao ljepilo koje se zalijepilo na njeno tijelo i odbija ga napustiti. Sve je počelo kada je zamolio da daje privatne instrukcije njegovom sinu. Tad su se počeli viđati sve češće dok je na kraju stvar prerasla u tri paklene godine o kojima ćemo sada pričati.

Huriya je vidjela svoj život i znala je jako dobro da nalikuje velikoj šumi ili velikom gradu jer životni događaji prolaze pored nas. Kaže: 'Neki su događaji povezani jedan s drugim, dok drugi nisu. Kao kuće u gradu... lako je vidjeti sličnosti između dvije susjedne kuće, ali čim izađem iz te ulice otkrivam druge dvije kuće koje slične jedna drugoj, ali se razlikuju od prve dvije. Onda vidim treću kuću koja nalikuje prvima, ali se razlikuje od drugih. Zatim vidim novi građevinski stil, pa još jedan, pa ulice, pješake, autobuse javnog prijevoza i svatko ima svoju priču. Svaka priča je potpuno različita od ostalih i istovremeno nalikuje nekima, a to je zato što priče ostaju sakrivene u ljudskim dubinama. A ponekada je još složenije, jer se nalaze u dijelovima koje ni sami ljudi ne poznaju, stoga ih neće nikada ispričati. Zato sigurno postoji Bog, odnosno svjesni razum koji vidi i zna sve, i jednog dana ispričat će svaku priču.

No, grad je u određenim dijelovima prisutniji nego u ostalim. Njegova urbanost je tamo vidljivija, dok je na drugim mjestima odsutnija. Zato su neophodne mape, oni papiri koji nam pokazuju sve, a ne samo dijelove grada u kojima je urbanost sveprisutna. Naši životi su poput gradova. U određenim godinama životi procvjetaju i tada možemo vidjeti kakvi smo zapravo, u neprestanim naporima da ispričamo priču svog života.

Davno, za vrijeme Hegela, ljudi su izumili

pojam dijalektike. Ona daje najtočniji odgovor do sada jer je ljudi koriste kod analiziranja događaja u svom životu. U dijalektici stvari se slijevaju jedna u drugu, naprijed i nazad, neprestano. Pojam koji je nastao još prije Hegela i o njemu svjedoči riječ ‘debata’, zapravo je rasprava. On je kulturna igra stolnog tenisa gdje svaki argument izvlači drugi argument koji izvlači treći i sve je međusobno povezano i istovremeno se razlikuje od svega ostaloga. Spor je poput pletenica, sve je isprepletano. Stoga ljudski život nalikuje šumi, šumi od kose ili šumi od biljaka.

Huriya pita sebe: ‘Kome zahvaliti? Bakteriji, Kamal, sebi ili životu? Nikad nemoj odgovoriti.’

PRVI DIO

Posjet bakterije

‘Bojim se da te ne povrijedim, zato se rastanimo mirno.’

- Kamal

1

Pri kraju 2009. Huriya je odlučila ozbiljnije baviti se sobom i novcem. Otišla je do banke i otkrila da na računu ima pedeset tisuća egipatskih funti. Pitala se što ako se taj novac potroši? Što će joj ostati? Učiteljska plaća? Što će ostati Mahmoudu? Tako je odlučila davati privatne instrukcije.

Počela je davati instrukcije u 2009. Rekla je: ‘Svi moji kolege daju instrukcije. Ja to ne želim raditi, ali nemam bogatu obitelj. Nasljedstvo od oca mi neće pomoći, a u nasljedstvu supruga trenutno živim.’ Mislila je na stan. Došla

je prva učenica. Huriya je zamolila Mahmouda da bude u svojoj sobi kada joj učenici dolaze u stan, jer djeca ne razumiju ljudska stanja odraslih. Dječja priroda je rasistička. Bojala se kako će on utjecati na njen imidž i bojala se kakav će utisak na njega ostaviti glupost drugih. Pokrivala ga je dekom, ljubila ga, smještala ga do zida, zaključavala vrata za sobom i odlazila davati instrukcije osnovnoškolcima. Ne bi mogao podnijeti žestinu svijeta, zato ga je branila od nje.

Huriyina kuća nije bila bučno mjesto. Otkako je njen suprug preminuo, živjela je tiho. Tuga je preplavljivala sobe i prelijevala se izvan njih. Situacija se malo promijenila nakon posjeta učenika. Tuga se polako povukla, a s njom i duševni spokoj. U rujnu 2010., na početku jeseni, odlučila je da više nema potrebu davati instrukcije.

Druga stvar koju nikada neće zaboraviti je kako su se prošle godine profesori iz matematike urotili protiv nje. 'Dosta je. Dovoljno smo te trpjeli. Uzimaš učenike i ne razmišljaš ni o kome. Čak su i gospodina Madhata učenici ostavili i došli kod tebe. Na što ti imaš toliko trošiti? Imaš jednog sina i to je to. Mi imamo djecu, obitelj i troškove o kojima ti nemaš pojma.' Pogledala ih je, lordove matematike, koji su joj govorili, ispričala im se i počela plakati. Silazila je niz stepenice sa suzama u očima. Spotaknula se, a nekoliko učenika su to vidjeli i počeli joj se smijati. Okrenula se prema njima, ispričala se i nastavila dalje.

Hend je promatrala situaciju, otišla do Huriye i rekla joj: 'Nemoj se ispričavati! Kome i zašto se ispričavaš? Ovim kujinim sinovima?' Huriya je razmišljala o njoj. Hend je bila učiteljica likovne kulture koja nije davala instrukcije i iz nekog je razloga hodala uzdignute glave. Izašle su skupa iz škole i Huriya joj je rekla: 'Htjela bih biti kao ti, Hend.'

Ali kada joj je nepoznati muškarac viknuo: 'Dosta', i kad je zbog njega prestala kihati, i kad joj je ponudio

da daje instrukcije njegovom sinu, nije se protivila.

2

Stvari su se za Huriyu počele događati brzo, naročito u prvom dijelu 2011. Život je bio kao veliko more, prije toga bio je poput dna, a nakon toga bio je poput površine. Dok je Huriya plivala po površini, otkrivala je dubine. U toj godini upoznala je Kamala i zavljela ga, mobitel joj se napunio pjesmama, prestala je slušati radio i počela je slušati pjesme spremljene u memoriji mobitela.

Bio je roditelj jednog učenika, stomatolog. Došao je na informacije sinu i primijetio je među učiteljima. Kad su informacije bile pri kraju, viknuo joj je: 'Dosta!' i otišao do nje. Rekla mu je da ne predaje njegovom sinu, ali da ga dobro poznaje i zna da je jako pametan jer ga učitelji hvale. Samo ga je jednom čula kako je rekao ružnu riječ. 'Pobrinite se oko toga gospodine', rekla mu je. A on joj je odgovorio: 'Ne želim da bude neki štreber, želim da se zna dobro snalaziti u životu, da ima prijatelje. Ali zauzvrat, mora voljeti matematiku, da uživa u njoj kao kada igra kompjuterske igrice, da u njoj vidi svoj životni cilj.' Huriya mu je ponudila davati instrukcije nedjeljom i utorkom. Odmah je pristao. Rekla mu je nasmijano: 'Samo da znate da sam već bila odlučila nikome ne davati instrukcije, ali napraviti ću iznimku zbog pametnog dečka.' I Kamal se nasmijao, a lice mu se proljepšalo. Njegova bradica i ćelava glava svidjeli su se Huriyi.

Kroz pjesmu 'Otkuda počinjemo priču' otkrila je digitalnu memoriju. Tijekom godina slušalice su bile sastavni dio njenog tijela. Stavila bi ih u uši i otišla bi gdje god poželi. Prebacivala je radio stanice kako bi našla omiljenu

<sup>1</sup> Abdel Halim Hafez – poznati egipatski pjevač iz prošlog stoljeća.



pjesmu pa kad je voditeljica najavila ‘Otkuda počinjemo priču’, ostala je slušati. Abdel Halim<sup>1</sup> je pjevao o tome koliko je bio zapanjen kad je otkrio početak svoje priče i kako je smatrao da ima više početaka. Huriya je slušala i uživala na putu prema Kamalovoj kući u El Manyalu<sup>2</sup>. Pjevač je pjevao o svom dugom putu i privodio je svoju priču kraju. Kada je pozdravila Kamala i Haythama, slučajno je posegnula u džep svojih hlača, radio je počeo svirati, a Kamal se nasmijao. Objasnila mu je kako je navikla slušati radio, pogotovo pjesme preko mobitela i ispričala mu o toj pjesmi. Odgovorio joj je kako je ima na svom kompjuteru i poslao joj na mobitel. Slušala ju je stalno.

Bila je jesen. Sanjala je kako je jesen vitki mladić u dolčeviti koji hoda s njom po El Manyalu. Staje ispod nadstrešnice, pleše ispred Niskog mosta, a ona mu govori: ‘Hladno mi je, Jeseni.’ Zatim je on ljubi po vratu, pokazuje nebo i pita je: ‘Zar nije mjesec prekrasan?’ Govorio joj je glasom Abdel Halima, samo bez glazbe, a ona mu je odgovarala pjevušeci riječi pjesme. Ta je pjesma bila naslov tog poglavlja Huriyinog života, naslov početka njenog poznanstva s Kamalom.

Na početku je odlazila odmah čim bi instrukcije završile. Kasnije joj je Kamal počeo slati pjesme preko bluetootha pa su razgovarali o pjesmama koje vole uz čaj i kolačiće. Nije imala kompjuter i on joj je objašnjavao sve o Internetu, YouTubeu i Facebooku. Rekla mu je da zna što je Facebook, ali da ga mrzi iz dna duše, i da je kompjuter bitan samo jer na njemu može sačuvati sve pjesme na jednom mjestu, pogotovo zato jer moli svoje prijateljice da joj šalju pjesme preko mobitela. ‘Nema potrebe za molbom, ja ti stojim na usluzi’, rekao je i nasmiješio se.

Slijedilo je poglavlje uspomena s Kamalom. Pričali su o svojim supružnicima i jedno drugom davali

<sup>2</sup> El Manyal – gradska četvrt u Kairu.

podršku. Volio je svoju suprugu i nije zaboravio na nju. Objesio je njenu sliku u dnevnom boravku gdje su sjedili. Ona nije imala puno za reći o svom suprugu. 'Sobhi je bio previše draga osoba i zbog toga je ponekad povrijedio ljude oko sebe, čak i sebe.' Kamal ju pogledao i rekao: 'Oprosti, ali jednostavno ne postoje ljudi koji mogu povrijediti druge kao sebe jer su previše dragi.' Nije se složila, ali u tom trenutku više nije mislila na Sobhija nego na svog sina.

Haytham je napredovao u matematici, što je značilo da se Huriya usredotočila na svoj posao i dobro shvaćala prirodu svog zadatka. Samo što se taj zadatak razdvojio pa su s jedne strane bili dječak i matematika, a s druge strane – Kamal. Zavaljela ga je i htjela da se vjenčaju. Htjela se udati za dobrog čovjeka koji bi se brinuo o njoj i s kojim bi odgajala svog sina. Po svemu, oni su bili u sličnoj situaciji. On je bio udovac, imao je sina, i to je bilo dovoljno da se razumiju, govorila je.

Nakon smrti supruga Huriya se osjećala kao teret svijetu. Bilo joj je teško jer joj Sobhi nije ostavio ništa osim stana i rodbine koja je živjela u dalekom gradu. Osjećaj da je poput tereta bio je toliko snažan da je u potpunosti izgubila samopouzdanje. Vidala se jedino s kolegama, učenicima i sinom. Došlo je do toga da su joj stidne dlake toliko narasle da ih je plela dok je sjedila na zahodu. Uz Kamala se počela prisjećati da je žena, počela je uživati u društvu nepoznatog muškarca, smijati se i jesti kolačiće s njim. Skinula je sa sebe sliku blage i jadne učiteljice. Osjećala se kao dama, smijala se sebi jer nije mogla naći snagu podijeliti to ni s kim, čak niti s muškarcem koji je probudio damu u njoj. Razmišljala je uzeti pola godine slobodno i odgoditi jednostrane razgovore s Mahmoudom i sjedenje doma za drugi put. 'Nema veze, sve s vremenom', govorila je sebi.

Mjesec dana nakon njihovog poznanstva i razgovora o bivšim supružnicima, Kamal joj je rekao kako

uživa u njenom društvu. Nije mu odgovorila. Trebala su proći dva dana da bi mu rekla kako voli sjediti s njim. Potapšao ju je po ramenu i pokušala se sjetiti zadnjeg puta kad je bila toliko sretna jer ju je netko potapšao po ramenu, ali nije uspjela. Bilo je to jako davno, možda je to učinio njen otac ili ujak, a možda i njena majka.

Nakon toga otišla je kod njega dva sata ranije. Rekla mu je da kuća ne izgleda dobro jer su prljave čaše posvuda na stolu, a opušci cigareta su bačeni u šalice za čaj, da to nije normalno. Počela je energično pospremati. Zamolila ga je da bude negdje daleko, na primjer u svom uredu dok ona sprema. Sve se moralo obaviti nekim redosljedom. Nakon pospremanja moraju se počistiti stolovi, onda se mete pod koji se na kraju čisti krpom. Kada je obavila sve, ušla je u njegov ured i našla ga kako spava na kauču. Prekrio je oči jastukom, a noge su mu bile ispružene na naslonu. Potapšala ga je po prsima i njen prst je iskoristio priliku da mu dotakne bradavicu. Zamolila ga je da joj da robu koju je potrebno oprati. Dao joj je odjeću koju je otišla oprati stvrdnutih bradavica. Prije nego što je krenula doma nježno joj je pomilovao rame i stavio desni dlan oko njenog vrata kao da je gri...

Na povratku doma od sjećanja na slatke trenutke tijelo joj je drhtalo, ali kada se vratila doma našla je Mahmouda kako sjedi i gleda crtiće. Pogledao ju je bezizražajno. Potapšala ga je po glavi i osjetila kako je mračna atmosfera još uvijek prisutna. Napravila je sladoled i sjeli su jesti na balkon.

‘Voliš li sladoled Mahmoud?’

‘Da.’

‘Više voliš mamu ili sladoled?’

‘Oboje ih volim.’

‘Mamu ili sladoled?’

Nije odgovorio. Jeli su polako i otišli spa-

vati. Zamolila ga je da ostane nakratko kod nje, ali nije je čuo.

3

Kada ju je zadnji put netko zagrlio? Mogla se sjetiti jedino Sobhija. Dok je ležala u krevetu u polusnu, sjetila se svog oca i puta između ulice Albahr Alaazam u gradskoj četvrti Manyal gdje je on živio sa svojom suprugom i Saydiye Zeinab. Hodala je s njim po obali Nila, jeli su kukuruz, prešli kroz Alqasra Alaaynija i otišli do Saydiye. Tada je već bila zaručena, a do svadbe je ostalo mjesec dana. Htjela mu je pokazati stan u Saydiyi. Četvrt mu se uopće nije svidala, ali on to nije pokazao. Komentirao je jedino namještaj i boje zidova. Nakon desetak minuta šetanja po stanu, pitao ju je gdje će biti spavaća soba i ona mu je pokazala. Onda je pitao što će učiniti s malom sobom i odgovorila mu je da će to biti dječja soba. Njen otac se iznenadio. Odjednom je shvatio da se njegova curica udaje. Okretat će se u ovom krevetu, vrištati će od ekstaze, zatrudnjet će i rodit će. Na trenutak je zastao, a onda je zagrlio. Vratili su se natrag istim putem – Alqasr Alaayni, pa obala Nila, pa Manyal. Cijelim putem nisu progovorili niti riječ. Otac je osjećao da do njega sada hoda žena, a ne cura. Još uvijek nije bio spreman razgovarati sa svojom kćerkom kao ženom. Bio je zbunjen zbog nje i ovo je bio prvi put da je ona osjetila takvu promjenu u svom ocu. Dok su se penjali po stepenicama, rekao joj je: 'Najbitnije od svega je da si sretna, Huriya.' Primijetila je da joj se ovaj put nije obratio imenom kojim ju je zvao od rođenja – Harnakash<sup>3</sup>.

Dok je tonula u san i prisjećala se te šetnje, sjetila se i druge šetnje s ocem.

On ju je naučio kako hodati u Kairu. Šetali bi skupa, kćer i otac, Harnakaš i pukovnik Ismail, od Manyala

<sup>3</sup> Mjehurica (voće).

do Gize, od Roxy do centra grada, od početka do kraja ulice Faisal, od Rode do Alzamalek. On ne gleda nju, niti ona njega. Šeću kroz gužve i ne obraćaju se jedan drugome. Nakon otprilike pola sata staju negdje vidjeti se i popiti sok od šećerne trske. Govorio joj je: 'Ne živiš u Kairu dok ne naučiš hodati u njemu.'

A Huriya je to savladala izvrsno. Hoda bez privlačenja pažnje na sebe, sa slušalicama u ušima pliva kroz more žena i muškaraca, provlači se kroz gužvu kako bi stigla do svog krajnjeg cilja. Hoda pola sata bez prestanka, tri sata, četiri sata, dvadeset i četiri sata. Susreće milijun ljudi na svom putu. Nitko je ne primjećuje, niti kao ženu, niti kao bilo što drugo. Nikada joj se nije dogodilo ono što se svima događa – da se izmakne nekome tko hoda nasuprot nje u istom trenutku kad se on izmakne njoj tako da stanu jedno nasuprot drugog. Ne, ona hoda samouvjereno poput metka. Bila je samouvjerena jedino dok je hodala. Koliko se pari tenisica raspalo i koliko se pari hlaća poderalo da bi Huriya stigla do ovog mjesta – udovica koja živi sama sa svojim sinom i jede uz televiziju.

Dok je tonula u san, pomislila je da ispriča Kamalu kako je kuća njenog oca u Manyalu i kako sada hoda s njim do Saydiye kao što je bezbroj puta hodala s ocem. Reći će mu kako je podsjeća na oca, kako je njegovi zagrljaji podsjećaju na očeve zagrljaje, samo što se od njegovih trese. Reći će mu da zima dolazi i da će se trebati puno grliti. I dok je razmišljala o svemu što mu je htjela reći, zaspala je.

#### 4

Kamal ju je posjetio u njenom stanu u Saydiyi.

Kada je jedan dan došla s posla, Mahmoud se vratio iz škole s groznicom. Kašljao je, kihao i nos mu je

curio bez prestanka. Stavila ga je da legne u krevet i pokrila dekom, ali se nastavio tresti i počeo buncati. Od svega što je rekao uspjela je shvatiti da mu je dosta života, da je svjestan kako joj je teret, da mu je žao zbog toga i još slične dramatične riječi. Primila mu je glavu među ruke i počela se igrati pramenovima njegove kose. Rekla mu je: 'Nije istina, ljubavi moja. Da nisi to ponovio! Ti si moja najslađa briga!' Ali dok je izgovarala to, pitala se govori li istinu.

Dječak se tresao zbog groznice ili zbog neke vrste psihičkog pritiska. To mu se nije događalo prvi put pa se odlučila obratiti Kamalu. Nazvala ga je i rekla da joj je sin jako loše i da ne zna što učiniti. Naravno da je znala što da radi, imala je brojeve tri različita doktora, ali imala je potrebu nazvati Kamala i uvjeriti sebe da nije sama na tom svijetu.

Kamal je došao i doveo pedijatra sa sobom. 'Ovo je moj brat Atef', rekao je. Atef je pregledao Mahmouda, prepisao mu lijek, rekao joj da nema mjesta za brigu, i onda su otišli. Huriya je ostala budna čitavu noć. Nije uspjela zaspati do četiri ujutro, a dječak do nje je kašljao bez prestanka. Kada je čula poziv za molitvu koji je dolazio iz džamije Saydiya Zeinab, pomolila se. Dva sata kasnije, Mahmoud se iskašljao još malo pa je prestao u potpunosti. Oboje su zaspali, a kada su se digli u sedam ujutro, sve je bilo u redu.

Zapamtila je kakvu su joj uslugu učinili Atef, Kamal i Saydiya Zeinab. Sutradan ju je Mahmoud pitao o stricu Kamalu koji je došao dok je bio bolestan. Huriya ga je pitala želi li posjetiti Kamala, dobro ga obukla i uzela taksi do Maynala.

Kamal je upalio televiziju i počeo prevrtati kanale, a njegov sin Haytham odveo je Mahmouda u svoju sobu. Haytham je bio nekih šest godina stariji od Mahmouda što mu je osiguravalo dominaciju nad njim. Upalio je kompjuter i pustio porno film koji je dobio Bog zna otkuda. Mahmoud,

koji je pripadao potpuno drugačijem svijetu, uplašio se. Uplašio se golih tijela, prizora muških i ženskih dlakavih genitalija, vriskova i okrutnih scena. Uplašio se i prekrpio oči dlanovima. Haytham mu je pokušao odmaknuti ruke i prisiliti ga da gleda, i Mahmoud je počeo vrištati.

Minutu prije toga Huriya je sjedila u Kamalovom dnevnom boravku i žalila mu se zbog svog sina. Govorila mu je kako dječak ne podnosi okrutnost svijeta i koliko je zabrinuta kako će se snaći s ostalim učenicima. Rekla mu je kako je tek početak školske godine, a nju su već zvali da ju upozore kako mali ima problema s uklapanjem i da ne zna što učiniti. U tom trenutku su čuli Mahmoudove vriskove. Potrčali su po stepenicama, otvorili vrata Haythamove sobe i vidjeli ga kako leži na podu, a Mahmoud ga udara nogom. Haytham se pokušavao izmaknuti, ali mali dječak mu nije dozvoljavao. Kamal i Huriya su ga primili i izveli iz sobe. On je sjeo na trenutak pa briznuo u plač.

Kamal se vratio u sobu svog sina da mu počisti rane, a Huriya je i dalje grlila i tješila Mahmouda. Bila je polugola i posramljena zbog sebe i zbog svog sina, i osjećala je da se nešto bespovratno urušilo.

Ali u isto vrijeme, osim srama osjećala je i ponos. Bila je ponosna na svog sina koji je bio sposoban uzvratiti na nepravdu i koji je izrazio svoju snagu na nedvosmislen način i dokazao da nije poput krhke ptičice kakvim ga je smatrala. Tapšala je Mahmouda da bi ga smirila i u svom je srcu znala da pored nje sada stoji čvrsti dječak.

Tad još uvijek nije bila svjesna što se zapravo dogodilo iza zatvorenih vrata dječje sobe. Znala je jedino da je njen sin vrisnuo i najvjerojatnije doživio nešto ozbiljno te da će mu trebati par dana prije nego što joj isprekidanim riječima ispriča ono što je vidio. Ali sad joj je bilo dovoljno znati da život neće uništiti njenog sina i da će se on braniti zubima

i noktima kada bude bilo potrebno.

Kada je Kamal izašao iz sobe gorljivo mu se ispričala. Ispričala se za svog uplakanog sina, a Kamal je pokazao razumijevanje. Rekao je da zna da je Mahmoud poseban i ta ju je riječ povrijedila, ali nije to ničime pokazala. Rekao je kako je uvjeren da će se dječak s vremenom poboljšati, ali trenutno je situacija složena i hvala Bogu da se ništa ozbiljnije nije dogodilo.

Nastavio je: 'Imam jedino njega u svom životu. Tvoj sin nije jedini koji ima probleme, Haytham isto ima na čemu raditi, ali nemam drugog osim njega. U svakom slučaju, njih dvojica moraju se slagati. Inače neće ići.'

Rekao je 'njih dvojica', a ne 'djeca'. Zašto se moraju slagati, zašto je toliko iznimno potrebno slagati se i zašto 'inače neće ići'? Huriyi su se ta pitanja vrtjela po glavi dok je ležala u svom krevetu nakon što je Mahmoud zaspao, srce joj se smirilo i atmosfera se pomalo razvedrila. Je li moguće da te riječi nagovještavaju nadolazeći brak između njih koji je pritom bio toliko očigledan da nije niti bilo potrebno raspravljati o njemu? Htjela je nazvati i pitati ga, ali nije imala sredstava na mobitelu. Ustala se, upalila svjetlo i obukla da ode kupiti bon, ali prije nego što izašla, shvatila je da se ponaša glupo. Vratila se u krevet i pokušala zaspati.

## 5

U utorak poslijepodne nazvala je Kamala i rekla mu da već dva dana nije vidjela Haythama u školi, a on joj je odgovorio da je pomalo umoran. Odmah je otrčala do Manyala. Tamo joj je Kamal rekao da Haytham odbija izaći iz svoje sobe. 'Mali seronja odlučio je ratovati protiv svijeta. Nek se gubi!' rekao je s prijezirom. Huriya je pitala je li Haytham



jeo, a on je rekao da ga ne zanima. Odgovorila je da se tako ne može i da se dječak mora nahraniti. Pokucala je na vrata i počela mu govoriti, a kad nije odgovorio, ušla je na silu i rekla mu da na svijetu ima svašta, da postoje i dobri i loši ljudi, i ako želi da mu se ona ispriča zbog onoga što je Mahmoud napravio, ispričat će mu se. Haytham nije odgovorio niti jednu riječ, a na kraju je pitao: 'Je li tvoj sin retardiran?' Na trenutak je zašutjela, a onda je počela: 'Prvo... pogledaj... postoje svakakve vrste...' ali nije uspjela završiti rečenicu jer je Haytham istrčao k ocu i rekao mu pobjedničkim glasom: 'Jesam ti rekao? Istina je.'

Kako bi se mogli dječaci slagati? Dugo vrijeme se Huriyi činilo da se to teško može dogoditi i da će svi jedino izgubiti. Nije zvala Kamala i bez razloga je vikala na Mahmouda. Osjećala se užasno posramljeno i strgano. Isključila je mobilni telefon na tjedan dana i nakon posla se odmah vraćala doma. U utorak ju je Kamal došao posjetiti u školu i ponijela se hladno i formalno prema njemu. Sama je uništila svoje slatke i kratkovječne snove.

## 6

Njena je borba završila nakon tjedan dana. Nakon što su joj rane pomalo zarasle, počela se brinuti zašto je Kamal više ne zove nakon što ga je praktički izbacila iz škole. Bila je očajna. Osjećala je daje ono što se traži od nje apsolutno previše za nju, i da je kažnjena zbog nečeg što nije napravila. Bila je ljuta na svijet i slomljena pred svima.

U četvrtak je otišla u školu i bila bijesna na svoju sudbinu i na svakog oko sebe. Nije pričala ni s kim i nije dozvolila nikome da joj se obrati. Kada se školsko zvono oglasilo, učenici su izletjeli iz učionica, a Huriya je nesvjesno lutala među njima i praznim pogledom gledala negdje naprijed. Tada

ju je sreo gospodin Medhat i rekao kako joj je ravnateljica odlučila dati dodatne sate zato jer je to zaslužila.

Taj je dan po prvi put povisila glas u zbornici. Rekla je da neće preuzeti dodatne sate, otišla je kod ravnateljice i počela vikati na nju govoreći kako se svatko želi vratiti doma ranije i kako nitko ne razmišlja o jednoj ženi koja se sama brine o svom sinu. Počela je plakati i kroz suze rekla kako su svi hrpa kurvi, što je bio prvi put da je upotrijebila tu riječ. Ravnateljica se zaprepastila, ali se uspjela savladati i hladno joj je objasnila kako ljudi pričaju da je u vezi s roditeljem jednog učenika i da je to velika pogreška. Dodala je kako može raditi što god želi, ali neće dopustiti da reputacija škole pati zbog nje.

Huriya nije ništa odgovorila. Plakala je i plakala u taksiju na povratku doma. Kada je na ulici jedan muškarac protegnuo ruku prema njenim prsima nije osjetila ništa, ali bi se srušila ispred vrata svoje kuće da nije bilo dvojice muškaraca koji su joj pomogli. Tako je provela četvrtak. Petak je isto prošao, a u subotu ujutro je Kamal nazvao i rekao kako mu je žao ako joj je na neki način izazvao nevolje i kako ne može živjeti bez nje. Tako je odjednom sva bol nestala i svjetla svijeta su se ponovno upalila.

Srce joj je otkucavalo brzo i nikako ga nije mogla smiriti. Govorila je Kamalu kako je umorna i ne zna što učiniti, a on joj je rekao da je zabrinut jer čuje da plače i da je želi vidjeti. Otišla je kod njega i kada je shvatila da je Haytham kod svog strica pomislila je u sebi: 'Hvala Bogu!' Uključio je televizor i počeo je tapšati po leđima. Zamolila ga je da prestane, ali je nastavio. Tada se predala i počela ga ljubiti kroz smijeh. Sramila se zbog toga što je zapustila svoje tijelo – imala je dugačke dlake po nogama, a između njih je rasla džungla, ali Kamal je bio iznimno nježan prema njoj. Bio je sramežljiv poput dječaka. Nisu donijeli odluku što se tiče njihove veze. Oboje su se bojali, ali istovremeno su bili presretni.

Te večeri je Huriya saznala nešto o Kamalu – da po noći priča isto kao i po danu. Govorio je visokim glasom dok su ležali u krevetu goli i zagrljeni jedno u drugom. Stavila je prst na svoja usta i na trenutak je snizio ton, a onda je ponovno počeo pričati glasno. Ispričao joj je kako se i njegova pokojna žena žalila na istu stvar. Huriya ga je pitala o njoj. Govorio je kratko, onda se ustao zapaliti cigaretu i kada se vratio natrag u krevet, rekao joj je koliko je sretan što mu je ušla u život. Poletjela je od sreće, a onda ju je tuga spustila natrag – rekao je da mu je supruga preminula prije samo deset godina i da ju je stvarno volio iz dna duše, da se boji da se njihovi sinovi ne slažu. Stavio je lice na njeno bedro i osjetila je da se suza spušta prema gustim dlakama. Okrenula mu je glavu prema sebi i pustila mu pjesmu. Tuga je otišla i sreća se vratila.

Huriya se vratila doma skoro pa plešući sa slušalicama u ušima. Kada je stigla do džamije Saydiya Zeinab, usporila je i pomolila se: ‘Bože, daj da budemo skupa. Sve što želiš dogoditi će se. Nema sumnje u tvoju procjenu i mudrost, ali pusti sutra za sutra i ostavi nas da budemo skupa sada.’

## 7

Jesam li bila egoistična majka?

Kažem to jer sam tada bila zaokupljena jednim jednim pitanjem – hoću li se udati za Kamala ili ne. Sada mi se čini da, neka mi Bog oprost, nisam puno razmišljala o Mahmudu kada su me pozvali iz njegove škole i rekli kako ih brine njegov spor razvoj. Rekla sam im da pričekamo do polugodišta i da odlučimo na temelju njegovih ocjena. Htjela sam samo malo vremena da odlučim što ću s Kamalom i da uživam u slatkoj ljubavi, neka mi Bog oprost.

Ne sjećam se kada sam se prvi put seksala

s Kamalom. Možda je bilo prije, a možda i nakon toga. Jedino se sjećam da sam tada primijetila veliki madež na leđima. Bio je crni, s dlakama i veličine kovanice. Nasmijala sam se i pokušala iščupati dlake, a on se naljutio. To me nasmijalo još više. Uštipnula sam mu obraz kao da je malo dijete pa se i on počeo smijati. To je bilo nakon svade između Haythama i Mahmouda jer se sjećam kako sam ga pitala na što je točno mislio kada je rekao da se dečki moraju slagati. Odgovorio je da se ne sjeća i da je vjerojatno mislio kako će biti bolje, ništa više, da će dečki biti u prijateljskim odnosima kada on posjeti mene ili ja nje-ga. Taj me je odgovor izbacio iz takta. Bila sam toliko glupa, samo Bog zna jer je nakon toga rekao kako je htio razgovarati sa mnom o braku, ali se bojao. ‘Ako moram biti iskren, bojim se tvog sina.’ Okrenuo je glavu na drugu stranu. U tom trenutku osjećala sam se toliko mala i bilo mi je jako teško. Ali tada sam primijetila mokru mrlju na plahti. Okrenula sam njegovu glavu prema sebi i vidjela kako mu suze teku niz lice. Zagrlila sam ga, potapšala i kada sam vidjela madež na leđima, počeli smo se smijati. Pustila sam pjesmu na mobitelu. Kamal me gledao s ljubavlju.

Taj sam dan bila jako sretna jer me netko ne ovom svijetu volio. Padala je kiša. Vidjela sam kako se kapljice lijevaju po Sour Magra El Oyoun<sup>4</sup> i sakupljaju u lokvicu ispod starog drveća s velikim korijenjem. Ljudi su trčali, a automobili su stajali u dugačkim kolonama. Gornji dijelovi autobusa gradskog prijevoza bili su čisti, a donji su bili prekriveni prljavštinom. A ja sam hodala polako, s rukama u džepovima i pjevušila: ‘Neka se sutra pobrine za sutra.’

Sreća je bila svugdje u zraku, nisam mogla vidjeti gdje joj je kraj. Letjela je iznad mene s divovskim krilima. Gledala sam je dok se nije smanjila i spustila do mene.

<sup>4</sup> Sour Magra El Oyoun – drevni akvadukt u Kairu.

Hodali smo po cesti rame uz rame i držali se za ruke kao da smo ljubavnici. Kada smo stigli do mog stana otvorila sam joj vrata i rekla: 'Izvoli, izvoli', smijala sam se i uvela sreću u kuću.

Zašto govorim da sam egoistična? Tih dana hodala sam sva sretna naokolo, ali čim bi se vratila doma, našla bi Mahmouda kako gleda televiziju i brinula bi se hoću li se udati za Kamala ili ne. Sigurno je da nisam bila savršena majka.

## 8

Haytham je dignuo ruku i dao ispravan odgovor. Zapravo, odgovor je bio toliko točan da je profesor iz matematike posumnjao u Haythama jer još uvijek nije održao taj dio gradiva. Obično se učitelji vesele svojim talentiranim učenicima, ali ovaj put je profesor odlučio pitati Haythama kako je došao do odgovora. Malo se dvoumio pa je rekao kako mu je otac pokazao. Učitelj nije povjerovao. Pogledao ga je i upitao sa smiješkom: 'Otac ili Miss Huriya?' Nije odgovorio već je stajao i gledao u profesora koji je ponovio pitanje pa je Haytham na kraju odgovorio: 'Miss Huriya.'

On je bio glavni profesor matematike u školi i znao je da Huriya podučava Haythama koji je bio učenik njegovog razreda. Točnije, svi su znali, samo što je trebao dokaz i učenik mu ga je upravo dao. Profesor je otišao kod ravnateljice i požalio joj se. 'Ovo je nedopustivo. Huriya izgleda nesretno i jadno, ali iza te maske se skrivaju strašne stvari. Daje instrukcije svim učenicima iz svih razreda bez da je ikoga pitala. Štoviše, ljudi su primijetili da je u vezi s jednim od roditeljima. Odvratno! Iskreno, reputacija škole bitnija je od svega ostaloga.' Ravnateljica ga je pitala što da učini po tom pitanju. Rekao joj je: 'Dajte joj dodatnog posla. Živi sama, nema

muža i treba joj nešto što će je zaokupiti.' Ravnateljica se složila. Huriya je puknula. Ovo je bio prvi put da je upotrijebila riječ 'kurva'. Znala je stajati pred ogledalom i izgovarati sve one ružne riječi koje je čula na ulici, ali ovo je bio prvi put da je pribjegli svojim zalihama i istresla ih pred ostalima.

Svi u školi znaju, svi su primijetili. Huriya je znala i prije nego što joj je ravnateljica rekla to otvoreno. Nije mogla u sebi pronaći snagu pogledati svoje kolege u oči. Bila je poput pokisle ptice usred oluje, nije imala drugog prijatelja osim Hend s vatrenom kosom koja je podučavala likovnu kulturu.

U četvrtak je otišla iz škole slomljena. U subotu se vidjela s Kamalom i prvi put si dozvolila prespavati kod njega. U nedjelju se vratila na posao sa snagom u očima. Ljubav joj je podigla glavu.

## 9

Prošlo je još nekoliko tjedana prije nego što je Huriya Kamalu ispričala malo detaljnije o svom prvom suprugu. Tada je već bilo jasno da su skupa. Smatrala je Kamala svojim zaručnikom. Nikada nije rekla da je u vezi, a sebi je govorila kako je zaručena i kako će se uskoro udati. To ju je sačuvalo od mnogih stvari i pomoglo joj je da razgovara s njim.

Nikada nije bila sretna sa svojim prvim suprugom, Sobhijem. Čim su se vjenčali, shvatila je da joj se neće posrećiti s njim. Jednostavno osjećamo takve stvari. Ali bez obzira na to, nastavila je zahvaljivati Bogu.

Sobhi je vidio Huriyu na slavlju povodom zaruka njene prijateljice i odmah se raspitao o njoj. Njena je prijateljica dogovorila dupli spoj za sebe i svog zaručnika, Huriyu i Sobhiya. Ispričao joj je kako ju je već vidio s prijateljicom

i kako su razgovarali, ali se ona nije mogla sjetiti. Rekao joj je da radi u telekomunikacijskom poduzeću, da ima stan u Saydiji i da živi s bolesnom majkom. Onda je počela odgovarati. Osjećala je kako godine napreduju, bila je skoro u tridesetima, još uvijek neudana i radila je za samo pedeset egipatskih funti mjesečno. Izašli su još nekoliko puta i rekla mu je: 'Ne bih živjela s tvojom majkom. Zašto nam ne nabaviš novi stan?' Bilo mu je zaista teško ostaviti majku, ali složio se s njom i počeo je tražiti stan u Maynalu. Isti dan kada je trebao potpisati ugovor za stan, majka mu je preminula. 'Čista sreća', rekla je. Sobhi je renovirao stan, opremili su ga skupa i pričekali da prođe neko vreme pa su se vjenčali.

Ali Sobhi je bio ljubomoran. Prvo joj je rekao da stavi hidžab, onda da prestane raditi, a kada ju je počeo vrijeđati zato jer ne može zatrudnjeti, slomio ju je u potpunosti. Dva puta ju je udario, ali sakrila je to i nije se požalila ocu. U tom periodu počela se pretvarati u slabašnu ženu. Zapravo, to je bilo dva mjeseca prije njihove svadbe, kada mu je priznala da nije djevica i da je već bila u vezi s muškarcem. Tada je Sobhi pokazao razumijevanje, ali ona je osjećala tešku krivnju koja ju je gušila. Nikada nije zaboravila kako joj je učinio uslugu kada ju je oženio. Nije ni on zaboravio pa je počeo navoditi kako nema povjerenja u nju i zamolio je da ostane doma. Složila se zato jer je bila slomljena. Kad nije uspijevala zatrudnjeti i kad joj je u šali govorio kako želi oženiti drugu ženu, nije se suprotstavila. Nije se suprotstavila čak niti kada ga je čula kako tihim glasom govori na telefon usred noći. A onda je zatrudnjela s Mahmoudom.

To se dogodilo četiri godine nakon što su se vjenčali. Kad je već počela misliti da je njen život s njim gotov i da će se vratiti ocu da bi oplakala svoju sudbinu, pretvorila se u kraljicu. Mazio joj je trbuh i izlazio u dva u noći da joj kupi jogurt. Nakon što je rodila Mahmouda bio je iznimno nježan

prema njoj, govorio joj: 'Ti si moja princeza, moj leptir.' Bila je sretna, ali duboku u svom srcu bila je na oprezu. Njegova prisutnost ju je činila napetom. To je saznala u prvim danima nakon vjenčanja.

'Onda je sve otišlo k vragu. Ne znam što se zapravo dogodilo, ali poludio je. Počeo me ispitivati tko mu garantira da je dijete njegovo. Nemam drugo objašnjenje osim da je poludio. Bila je neka žena koja se još od početka vrtjela oko njega i mislila sam da mi govori te stvari zato jer je želi oženiti, zato jer je možda htio uvjeriti sebe da ne valjam kako bi smirio svoju savjest. Ali ispalo je da je zaista bio opsjednut tom idejom, toliko da se na kraju ubio. Da je žena bila u pitanju, ne bi se ubio. Oženio bi je i kraj priče, zar ne?' Nasmijala se Kamalu dok je govorila, poput anđela.

Huriya je otputovala van grada s ocem i sinom. Sobhi nije otišao s njima jer je navodno imao puno posla pa nije uzeo godišnji. Vratila se s putovanja, u rukama je držala sina koji je imao nekoliko mjeseci. Iznenađila se kada je našla Sobhija da leži na podu s praznom kutijicom tableta za smirenje do sebe. Prema autopsiji smrt je nastala dan i pol prije toga. Bila je tužna zbog njega, iako ga nije voljela. Ipak su imali dijete skupa. Bojala se odgovornosti, ali brzo je saznala da bolje nije moglo biti. Da, nije imala muža, ali zato je imala stan za sebe i svog sina. U nekom kutu svoje svijesti priznala je da je osjetila olakšanje kada ga je vidjela da beživotno leži na tepihu.

Dugi niz godina činilo joj se da se nešto bespovratno slomilo u njoj. Prestala se smijati i tamnoputa nubijska cura s rupicama u obrazima koja je živjela u njoj nestala je. Pretvorila se u Miss Huriya, ženu sa hidžabom izbljedujele boje koja se vozi metroom jer je previše lijena prohodati petnaest minuta između Saydije Zeinab i Saad Zaghloul. Izgubila je svoj sjaj otkada se udala za Sobhija. Kada je Kamalu ispričala cijelu priču, potonula je u tišinu na nekoliko minuta.



On ju je zagrlio, nježno potapšao i rekao joj: 'Nemoj biti tužna.' Još neko vrijeme je bila pognute glave, onda je digla lice i rekla nasmiješeno: 'Dosta je. Harnakash nije tužna.' 'Harnakash?' pitao je zbunjeno. 'Tako je, ja sam Harnakash', i sablasno je protresla ramena.

Objasnila mu je svoj stari nadimak, iz vremena kada je bila curica, dok se igrala njegovom bradicom. Kamal je s lakoćom vratio onu curu iz prošlosti.

*Sarapskog prevela Anita Ćosić.*

POČETAK

Ta me linija krvi podsjeća na mnoge stvari. Nacrtna je na zidu, nije vertikalna, već lagano krivuda i završava oštrom krivuljom kod poda. Male točkice se spuštaju uz krivulju i prate njen svod. Podsjeća me na pero nojeva repa, na mlaz vode iz fontana, na jarke tragove vatrometa na noćnom nebu.

Mesar je bio zaista iskusan. Udario je prednje noge teleta ogromnim nožem, srušio ga na pod, zatim mu istim nožem prerezao grlo roza boje i arteriju. Krv je šiknula naglo poput mlaza fontane. Crvena linija se spustila prema dolje pod utjecajem gravitacije, nastavila je curiti horizontalno vođena još uvijek kucajućim srcem, zatim je srela blizustojeći zid i otisnula na njemu trag koji će zauvijek opstati.

Mnogi su jeli meso zaklanog teleta. Govorilo se da neki sirovo meso smatraju afro dizijakom. Svakako, običaji zaista donose uzbuđenje – klanje, miris krvi promiješan s mirisom izmeta, deranje kože, vješanje trupla, komadanje mesa, prizor desetaka promatrača koji čekaju svoj dio, djeca koja sa strane jedu svježu, još uvijek toplu i mekanu jetru, muškarac koji nasmiješeno žuri s plastičnom vrećom u ruci, punom mesa. Pratim sve to obučen u bijelu robu i odmaram se od tegoba koje su se nakupile proteklih nekoliko mjeseci.

Blagdanski dani Eid al-Adhe<sup>1</sup> su sjajna prilika za poremetiti prehrambeni režim, odmoriti se, sazna-

<sup>1</sup> Eid al-Adha – muslimanski blagdan

ti što se događa u okolici i razumjeti koja je veza između mesa i seksa.

Navečer se zbog hrane okupilo mnogo siromašnih ljudi. Sjeli su na pod oko ogromnog stola koji je bio pripremljen posebno za njih i na kojem su bili posloženi snježnobijeli stolnjak i prazni tanjuri raznovrsnih oblika. Muškarac, koji je bio zaposlen kod vlasnika kuće, počeo je obilaziti stol i uz pomoć svog kolege svakome davao po dva komada mesa iz velikog lonca. Vadio je meso golim rukama, nije se zamario posluživati ih, već je čekao da netko digne tanjur kako bi mu ubacio dva komada. Odmah su počeli jesti kuhano meso sive boje, puno komadića žila i masti. Taj mi je prizor bio odbojan, ali siromasi su uživali u gozbi.

Krvava linija na zidu ispred mene liči na onu koju sam prije nekoliko dana vidio tijekom blagdana u obiteljskoj kući.

Samo što je ovaj put linija bila nacrtana krvlju šesnaestogodišnjeg mladića.

U procjepu, koji je bio širok ne više od pedeset centimetara, između kreveta i zida, u iznimno čudom položaju, bio je zapeo leš mladića. Glava je bila naklonjena prema zidu, usta su bila čvrsto stisnuta, ali istodobno širom otvorena, ruke su bile dignute, dok su dlanovi bili napola zgrčeni. Najčudnije od svega je bilo što su mu noge također u zraku. Koljena su bila blizu lica, jedno od njih je bilo slomljeno, a donji dio noge je bolno visio uz tijelo. Na drugom zidu je bila jasno vidljiva krvava crta. Činilo mi se da su vlasnici stana nedavno prebojili zidove. Šećerno bijela boja bila je pažljivo nanijeta na njih, bez ikakvih mana, otisaka prstiju ili tragova premještanja namještaja. Jednobojan zid je odlična podloga za crtanje ili pisanje pa se krvava linija isticala još intenzivnije.

Bio sam sâm. Impulzivnost me dovela na navedenu adresu, gdje sam vidio da su policajci stigli prije

mene. Neki od njih su stajali potpuno zbunjeni u dnevnom boravku, dok su drugi bili na stepenicama ispred stana. Nitko od njih nije bio ušao u sobe, samo su bacili oko kroz otvorena vrata. Zaista su pazili da ne dotaknu ništa, ali razlog za to nije bio zato jer su htjeli odraditi sve prema propisima kako ne bi kontaminirali mjesto zločina, već zato što su se bojali. To mi je bilo jasno čim sam pogledao u oči prvog od njih. Jako dobro znam kako izgleda uplašeni policajac. To se ne može opisati. Prepoznamo to međusobno, bez riječi priznajemo naš strah i dijelimo breme s prisutnima. Bio sam u toj situaciji više puta, kušao sam isti strah i dijelio sam taj teret s kolegama koristeći isti taj pogled. Nekoliko puta sam se nosio s time sam i znam koliko je naporno i teško. Zato sam ih pokušao gledati ohrabrujuće kada sam ulazio. Nisam znao što se točno dogodilo u stanu. Jedino što mi je bilo rečeno bilo je da je otac pobio svoju obitelj i pripremio sam se na puno krvi. Ali pogled policajca mi je govorio da je situacija puno gora. Na trenutak dio njegovog straha se prebacio na mene i činilo mi se da će se tamo i zadržati.

Vlasnik kuće sjedio je ispred televizora u dnevnom boravku. Ramena su mu bila pokrivena laganom dekom, buljio je u televizor i jeo je iz tanjura koji je držao u ruci. Stariji muškarac sjedio je u fotelji i držao ruke u krilu, glavom nagnutom unazad. Prvim pogledom sam ustanovio da je mrtav već satima. Vlasnik je pohlepno jeo žlicom iz tanjura i gledao stari film u kojem glumi Ismail Yassine, koji pleše u baru, izvodi pjesme o alkoholu, a publika pjeva zajedno s njim. Smrad je bio nesnosan. Plijesan, izmet, kuhano meso i rigotina. Primitio sam stvrdnuti izmet na fotelji ispod mrtvacu i na podu do njegove noge. Nakon što je pojeo sve na tanjuru, ostavio ga je do mrtvacu i nastavio pratiti film. Tada sam shvatio da je strah policajca bio iskonska reakcija na ono što je vidio.

Kolega me obavijestio da su našli trupla

još četiriju osoba – mladić u prvoj sobi, njegova starija sestra u drugoj sobi, majka i dječak u trećoj sobi. Umrli su uslijed udarca sjekirirom za meso. Udarce je nanio otac koji je sjedio ispred televizora. Ukočenost leševa i smrad truleži ukazivali su na to da ih je pobio prije otprilike dva ili tri dana.

U kuhinji je vladao potpuni kaos. Lonci i posuđe bili su razbacani po podu i stolu, smrdjelo je na trulež, na podu su bile osušene mrlje od rigotine, a izmet je bio posvuda.

U prvoj sobi sam ostao skamenjen ispred leša mladića koji je visio u zraku između kreveta i zida. Minutu kasnije sam osjetio kako polako gubim svijest i bio sam svjestan toga. Izletio sam iz sobe. Pošto se stan nalazio na zadnjem katu kuće, popeo sam se po stepenicama, izašao na krov i povratio ispod zvijezda zagušenih smradom.

U potpunosti me savladala užasna mučnina. Nisam se mogao držati na nogama, zato sam sjeo na prljavi pod i pokušao preuzeti kontrolu nad želucem. Čudan položaj ukočenog trupla mladića i njegovo lice okrenuto prema zidu bili su mi ispred očiju i kao da su mi se zauvijek urezali u pamćenje. Nažalost, u tom trenutku sam se prisjetio izgleda svakog leša koji sam vidio otkako sam ušao u profesiju. Žalosna lica, širom otvorena usta, napola zatvorene oči koje se predaju smrti. Pokušao sam udahnuti svježiji zrak unatoč smradu truleži koji je dolazio iz stana i napunio sam pluća koliko god sam mogao. Siva pelerina je prekrivala zvijezde i mjesec i na nebu sam ugledao svoju suprugu i dvije kćerke. Vidio sam njihove slike u novinama, a ispod su bila napisana njihova imena. Supruga Abir Abdel Haqq, 37 godina, kćer Farida, 11 godina, kćer Sali, 4 godine. Pokraj njihove slike vidio sam svoju, i natpis ispod – kapetan Ahmed Otared. Nije bilo naslova ni detalja, jedino nejasne crne crtice ispod svake slike čije značenje nisam mogao razumjeti. Samo sam znao da je to vijest o tome da

sam ih ubio. Nikada nisam shvatio zašto sam bio toliko duboko uvjeren da ću ih uskoro ubiti i da ću time promijeniti njihove sudbine na bolje, iako bi to značilo da sam okončao njihove živote. Zatim sam vidio da ću ubiti još puno ljudi, no i da će mnogo ljudi biti ubijeno, a ja neću imati veze s time. Vidio sam kako ljudi ubijaju svoju djecu i jedu njihovo meso. Vidio sam muškaraca koji sjedi ispred televizora i jede pohlepno, otvora Pandorinu kutiju za sve ono što slijedi. Vidio sam sve to, ali ništa mi nije bilo jasno. Valjda zato što sam ga vidio prije nego što sam ušao u sve sobe, prije nego što sam vidio ostale leševe i prije nego što sam pogledao snimku koju je muškarac snimio svojim mobitelom.

Priznanja i rezultati provedene istrage pokazali su da je otac pobio svoju obitelj kuhinjskom sjekirom, a onda je nekoliko sati pripremao sve ono što je slijedilo. Izvadio je mali nož i nekoliko lonaca raznih veličina, nasjeckao je bijeli luk, ogulio nekoliko režnjeva češnjaka i iscijedio veliku količinu rajčica. Onda je malim oštrim nožem izrezao njihove usnice, nosove i uši, izvadio im oči, izrezao je male komade mesa iz njihovih bedra i iščupao je grudi svoje žene. Oči je stavio u mali lončić, a usnice i uši u veći lonac, komade mesa narezao i stavio u treći lonac, a grudi je spremio u glineni pekač. Dodao je rajčice, bijeli luk i začine te je počeo kuhati sve to u svojoj kuhinji. Susjedi su osjetili snažan miris kuhanog mesa, ali su pretpostavili da obitelj sprema jela za blagdan Eid al-Adha pa se nisu požalili. Otac je razgovarao preko telefona s rodbinom, primao je njihove čestitke povodom blagdana. Čak je sam zvao neke od njih i srdačno ih pozdravljao. A kada bi ga netko pitao gdje su ostali, odgovorio bi da su djeca izašla van, a da je supruga trenutno pod tušem.

Ali otac je bio odlučan odoljeti djedu kojeg sam vidio mrtvog u fotelji. Rekao nam je kako je snimio dosta toga svojim mobitelom i kamerom. Već smo bili skinuli sve vi-

deozapise koje smo i arhivirali prije nego što je podijelio svoje s nama. S obzirom na to da smo raspolagali velikom količinom video materijala i dokaza, rješavanje slučaja činilo se kao mačji kašalj – čisto suđenje bez ikakvih komplikacija, zajamčena smrtna kazna za oca. Ako zanemarimo detalje oko kuhanja i jedenja mesa članova obitelji, ovo je bio klasični slučaj ubojstva.

Snimio je skoro sve što je učinio. Naišli smo na snimku na kojoj je rezao komad bedra svoje žene. Na drugoj je izgledao kao da je htio pokazati kako vješto reže njene grudi, dok je na trećoj mirno i pažljivo rezao nosove, uši i usnice. Jedino je starijeg sina ostavio netaknutim. Objasnio je da je, budući da se bijesno odupirao, mladić umro u mukama i zato nije zaslužio biti raskomadani. Postojao je videozapis u kojem stavlja svakakve vrste ljudskog mesa u lonac, dodaje povrće i začine te ih miješa na vatri. Najdulja snimka iz kolekcije prikazivala je kako se u metalnom loncu sa staklenim poklopcem meso sporo krčka.

Ali najgori od svega bio je prizor mrtvog djeda koji je sjedio u fotelji plivajući u izmetu.

Druga serija videozapisa bila je snimljena kamerom na stativu i bila je mnogo bolje kvalitete nego ona snimljena kamerom mobitela. Otac i djed zauzimali su cijeli kadar. Otac je pokušavao hraniti djeda. U lijevoj ruci je držao tanjur. Sporo ga je približavao prema njemu. Prinio mu je žlicu mesa. Djed ga je gledao ljutito, udario je tanjur šakom i sa takvim bijesom mu je vrisnuo u lice, da nismo razumjeli što je točno rekao.

U ovom trenutku istrage sve nam je postalo jasno, ali bilo je potrebno protumačiti slučaj i utvrditi motiv. Detalj bijesnog djeda sve nas je iznenadio. Ispostavilo se da je starac bio potpuno nepomičan. Godine su ga ostavile prikovanim za stolicu. Bio je svjestan što je učinio njegov sin, ali ga nikako nije mogao spriječiti. Znao je da komada tijela njegove

unučadi jedno za drugim i da kuha njihovo meso. Činilo se da je jedino što je mogao napraviti bilo da baci tanjur na drugi kraj sobe. To je sve za što je bio sposoban.

Na drugom videozapisu gledali smo kako otac pokušava nagovoriti djeda da jede, kako ga prisiljava i šapće mu nešto u uho. Nismo mogli zamisliti što bi zapravo mogao reći netko kako bi uvjerio svog oca da pojede meso vlastite unučadi. Na početku, djed se oštro protivio. Derao se: 'Ti si jedan lažljivac... nemoj to govoriti...' Otac mu se obraćao mirno i spokojno. Malo po malo, bijes djeda pretvorio se u očaj i vikanje se prigušilo u tihi plač. Svaki put kada bi otac progovorio, djed bi počeo plakati još više. Snimka je završila u trenutku kada je djed rekao: 'Dosta je... dosta...'

Sljedeći videozapis bilo je snimljen nekoliko sati kasnije. Tada je već bio prošao cijeli jedan dan od ubojstva. Otac i djed nalazili su se u istom položaju. Djed se pokušavao natjerati jesti iz tanjura koji mu je otac dodavao. Držao je žlicu, približavao je prema svojim ustima i govorio je: 'Tako je najbolje za njih... dobro... ali ipak ne mogu... teško je... teško mi je jesti... teško je ubiti ih...' Počeo je ridati poput djeteta i pojeo prvu žlicu.

Djed je plakao nakon svakog zalogaja koji je stavio u usta. Jeo je i govorio: 'Tako je najbolje... dobar otac i drag djeda... oni će sigurno otići u raj... i nikada više se neće vratiti k nama...' Završio je s prvim tanjurom i do kraja nije progovorio više. Nastavio je jesti nekako čudno i mehanički. Pojeo je pet tanjura u manje od pola sata. Ostao je prazan tanjur u rukama oca i tako je videozapis završio.

Obdukcija je pokazala da je djed umro zbog teškog trovanja i da je izbacio poplavu od proljeva i povraćotine prije nego što je umro. Bilo smo uvjereni da je otac gledao kako djed umire i nije mrdnuo prstom. Bili su na samoubilačkoj misiji da pojedu ubijene... Djed je umro odmah, a otac je nastavio



jesti i nakon što smo ušli u stan. Jeo je i srao posvuda. Pet dana se nije potrudio počistiti ni sebe ni prostor oko sebe. Patolog nam je kasnije rekao da su njih dvoje pojeli sveukupno više od pedeset kilograma mesa.

Na šestom danu netko od susjeda je pozvao policiju zbog nepodnošljivog smrada koji je dolazio iz stana. Otac je otvorio vrata nabrijanim policajcima i sasvim mirno se vratio sjesti ispred televizora. Završavao je posljednji tanjur blagdanske gozbe.

Svi znamo da ni dlaka ne smije pasti s glave ubojice. Moramo se odnositi prema njemu s velikom pažnjom. Oficiri, stražari i zatvorenici ponašaju se prema njemu kao prema mrtvacu, pogotovo ako prizna zločin, ako se ne opire uhićenju i ne dere se ni na kog od nas. Taj čovjek hoda prema vješalu svojom voljom. Pustimo ga da hoda.

Tijekom suđenja sudac mu nije postavljao mnogo pitanja. Ali zato ga je više puta pitao je li pobio vlastitu obitelj ili nije. Otac je već tijekom prve sjednice priznao sve što je učinio i ponovio je priznanje više od pedeset puta tijekom kasnijih saslušanja. Nesposobni sudac i njegova nezrela pitanja bili su u potpunosti nepovezani s detaljima slučaja. Muškarac nam je sam otvorio vrata svog stana, bez ikakvog odupiranja se predao policajcima i priznao je zločin pred tužiteljem i pred sucem. Nisam uspio shvatiti zašto sudac stalno ponavlja jedno te isto pitanje: 'Jesi li ih ubio?' A kada je zatražio od njega pismena priznanja, opisao je sve što je učinio crno na bijelo. Pisao je velikim i jasnim slovima, bez greške i precrtavanja. Možda je bio ponosan što je priznao sve. Samo jedan jedini detalj nije držao vodu dugo vremena, a to je bio njegov motiv. Rekao je kako je razlog da pobije čitavu svoju obitelj bio to što je izgubio veliki iznos novca na burzi. To je bio razlog i ništa drugo.

Ali njegovo ponašanje nije ukazivalo na

tugu ili žaljenje. Upravo suprotno, činilo se da uopće nije pokazivao emocije. Tijekom svih sjednica suđenja izgledao je kao živi mrtvac. Nije pratio što se događa oko njega. Napadi tužitelja ispali su komični jer su priznanja bila ponovljena više puta i upisana u prisutnosti nekoliko svjedoka. Iskazi branitelja izgledali su još smješnije. Sve u tom suđenju bilo je komično. Čak i sudac koji je inzistirao na tome da čuje priznanja više od pedeset puta, koji je zatražio pismena priznanja i naredio da se optuženik izvede iz optuženičkog kaveza kako bi mu uručio ta ista pismena priznanja i pitao ga je li ih on napisao. Optuženik je odgovorio: 'Da,' zatim ga je sudac pitao je li to njegov ruko-pis. I na to je odgovorio: 'Da.' Potom ga je zadnji put pitao je li pobio svoju obitelj. Slijedio je odgovor: 'Da.' Sva ta upornost bila je smiješna.

Jedino otac nije bio komičan, ali ne nalazim riječi kojima bih ga opisao.

Ubojica se dopadao ljudima koji su na izgled suosjećali s njime. Pobio je svoju obitelj... taj čovjek iz srednje klase, koji je imućan, ima uglednu poslovnu poziciju, ne drogira se, puši jedino cigarete, posjeduje stan u otmjenoj gradskoj četvrti i mogao si je priuštiti dva automobila. Njegovi sinovi su se školovali u stranim školama, a kćer je diplomirala na privatnom fakultetu s počastima. Bili su savršen primjer jedne sretne obitelji iz srednje klase. Ubojica je bio muškarac koji je imao zajamčenu svijetlu budućnost i kojemu su mnogi zavidjeli zbog stabilnog života i lijepe obitelji. Unatoč tome, ljudi koji su bili zaprepašteni ovim žestokim ubojstvom, nisu se zapitali koji je zapravo bio razlog iza svega. Stručnjaci iz psihologije i sociologije nisu analizirali slučaj. Naravno da je navedeni motiv gubitka novaca na burzi bio izmišljotina. Bio je toliko nevjerojatan da bi ga tužiteljstvo odmah 'bacilo u smeće' i ne bi ga predstavilo kao službeni motiv tijekom suđenja, da nije bilo priznanja zločina sa svim detaljima. Voditelji raznih

televizijskih emisija su opetovano prepričavali njegovu priču, ali nitko nije postavio pitanje koji je pravi razlog ubojstva. Umjesto toga, nastavili bi emisiju glazbenim programom, vijestima s modnih pista i bezbrojnim diskusijama na političku tematiku. Čak ni ja do dan-danas nisam uspio shvatiti pravi razlog tog ubojstva, a svjestan sam da je 'gubitak na burzi' priča za malu djecu.

Pratio sam cijeli proces suđenja s velikim interesom. Prisustvovao sam na svakom saslušanju i cijelo vrijeme sam očekivao neko iznenađenje ili dramatičan preokret u razvoju slučaja. Promatrao sam lice čovjeka koji je sjedio u optuženičkom kavezu. Pokušavao sam pronaći čitavu sliku njegovog lica u svom pamćenju, ali bezuspješno. Sjećao sam se jedino kako izgledaju njegov zatiljak i ramena pokrivena dekom. Unatoč tome što je tijekom istrage sjedio do mene ili nasuprot mene i mogao sam ga promatrati iz blizine jer je između nas bio jedino moj radni stol, njegova slika se izbrisala iz mog pamćenja. Jedini trag koji je ostao, bio je prizor u trenutku kada je sjedio ispred televizora.

Bio sam krenuo prema sudu na jedno od zadnjih saslušanja kada mi se automobil pokvario pa sam morao uzeti taksi, ali sam svejedno zakasnio. Kada sam ušao u salu, saslušanje je već bilo počelo i ne sjećam se je li bilo na redu tužiteljstvo ili obrana. Suđenje je u pravom smislu bilo već završeno i ovo su bile samo formalnosti koje su zanimale jedino egipatskog suca. On se, kao svaki sudac, brinuo oko svakog detalja – sofisticiran kraj slučaja, elegantna doživotna kazna ili impresivna smrtna kazna. Svi su znali da će tijekom nekog saslušanja sudac poslati muftiji papire optuženika. Naravno, mišljenje muftije ne bi ni u kakvom slučaju razuvjerilo suca. Onda će na sljedećem saslušanju dosuditi smrtnu kaznu za optuženika.

Nisam ušao u salu odmah jer sam zapalio

cigaretu na brzinu i naručio šalicu čaja iz kantine. Otpio sam gutljaj čaja, ali bio je jako gorak pa sam zamolio konobara da mi donese šećer. Konobar mi se ljubazno ispričao i donio mi šećer i malu žličicu. Promiješao sam čaj i zagledao se u svoj mobitel na minutu. Već sam dosta kasnio i razmišljao sam kako je saslušanje valjda negdje pri sredini. Odlučio sam popiti čaj odmah, zgrabio sam šalicu i vidio kako crni kukac pluta unutra. Mrtvi skarabej.

Zabuljio sam u nepomičnog kukca, za kojeg sam bio uvjeren da je pao u čašu dok sam gledao u mobitel i vjerojatno se utopio ili skuhao u vrućem čaju. Izlio sam sadržaj čaše na pod i gledao kako se mrvice listića čaja kreću po mramornom podu zajedno s crvenom tekućinom. A skarabej, koji se otkotrljao sa strane, odjednom se počeo kretati. Ipak nije bio mrtav.

Pitao sam konobara ima li nešto već spremno – čaj, kava, bilo što. Odgovorio je da je netko naručio kavu, ali je otišao i nije se vratio. Kao da je ta kava bila pripremljena posebno za mene.

Pažljivo je natočio kavu i dodao mi šalicu i tanjurić, zatim mi rekao bez da ga išta pitam: ‘Ova šalica kave pomiješana je nadom... nada je nešto bitno... čovjek koji je pobio svoju obitelj bio je izgubio nadu... upravo zato ih je i ubio...’

Na kraju ovog saslušanja vidio sam kako ubojica izlazi iz optuženičkog kaveza. Kosa mu je bila uredno počešljana, a odjeća čista i bijela. Hodao je na svoj poznati način, kao i kada sam ga prvi put vidio. Ali tek sam danas shvatio po čemu je bio poseban taj njegov hod – bio je to hod čovjeka koji je izgubio svaku nadu.

*S arapskog prevela Anita Ćosić.*

9

... u ovoj priči o turskoj, albanskoj i britanskoj vlasti u Egiptu, Egipat je taj koji je cijelo vrijeme bitan. Poput priče o muškarcu koji se bavi javnim poslom i njegovoj mudroj ženi. Dok mu ona pomaže, on napreduje, a čim prestane, on propada, ali nije lako objasniti kako se to dogodilo.

*George Young, 1927.*

KAIRO

25. SIJEČNJA 1901.

*Dragi sir Charles,*

*neobično je ovih dana ne boraviti u Engleskoj. Osjećam značaj zbivanja – ali nekako bestjelesno, jer ništa oko mene ne odražava nedavne događaje osim spuštenih zastava i opće sumornosti u Veleposlanstvu – koje mi doduše nije ni poznato kao naročito veselo mjesto. Ostatak zemlje, koliko mogu vidjeti, nastavlja živjeti uobičajeno – ljudi slave Ramazanski bajram, a znam da u Engleskoj pripreme za krunidbu i pogreb, čak i onima koji u njima ne sudjeluju, zasigurno uzburkavaju nade i strahove od skorašnje promjene. Doista je neobično pomisliti da kraljice više nema kad je uvijek imala tako čvrsto mjesto na našim nebesima. Ne mogu reći da žalujem – bila je previše daleka da bi potaknula taj osjećaj, čak i onima koji bi je upoznali; više je do*

toga da sam iznova iznenađena svaki put kad se sjetim: Njezinog Visočanstva više nema.

*Nadate li se promjeni na bolje? Uvijek ste govorili kako je princ od Walesa upućeniji u zbivanja u svijetu od svoje majke, čak i od lorda Salisburyja. Hoće li sada biti moguće zaustaviti rat u Južnoj Africi? Provela sam jučerašnje popodne u sportskom klubu, a među okupljenima je bio gospodin iz Ureda za financije čije ime je bilo Money (doista se ni sam Charles Dickens ne bi nečeg boljeg dosjetio), koji je rekao da nas je Južnoafrička kampanja dosad koštala stotinu i pedeset milijuna funti. Odvratila sam mu da ste Vi na početku rata procijenili da će koštati dujesto milijuna, pa je rekao da još stigne doći do toga. Pišite, molim vas, i recite mi što mislite o svim ovim događajima jer, od života u Engleskoj, razgovor s Vama ponajviše mi nedostaje.*

*Ovdje u Kairu dani protječu uobičajeno. Danas mi je gospođa Butcher (o kojoj vjerujem da sam Vam već pisala) najljubavnije dozvolila da joj se pridružim u posjeti divne stare crkve, sagrađene na kulama rimske utvrde Babilon u staroj kršćanskoj četvrti u južnom dijelu Kaira. Crkva ima silno zanimljiv drveni strop, poput izvrnutog čamca, i nijednu kupolu. Tamošnji starac pokazao nam je prizor Djevice otisnut na mramornom stupu. Uživiljeno je pripovijedao dok ju je pokazivao te mi je gospođa Butcher kasnije objasnila kako domorodci vjeruju da je Gospa ondje ostavila svoj lik kao znak kad se godine 969. ukazala papi Abrahamu. Kalif al-Muizz pozvao se tada na Mateja 17:20: 'Zaista, kažem vam, ako imadnete vjere koliko je zrno gorušičino te reknete ovoj gori: 'Premjesti se oдавde onamo!', premjestit će se i ništa vam neće biti nemoguće.' – i rekao je papi da premjesti planinu Mokattam. Papa se zauzvrat osamio u crkvi kako bi postio i molio, a treći dan ukazala mu se Djevica i strahovit potres zadesio je Mokattam. Al-Muizz je bio zadovoljan te je naredio da se crkva obnovi, a nanovo je izgradio i crkvu Abu Sayfayna kao dio pogodbe. Simpatična je to priča, ali slika veoma nalikuje ikonama*

*tog vremena, a lice je gotovo istovjetno licu s jedne druge slike koja visi blizu ulaza u crkvu – slike okrunjene Gospe, s djetješcem Isusom na koljenu, također okrunjenim, a sveti Ivan naginje se naprijed da Mu poljubi stopalo. O toj drugoj slici govori se da se Djevičine oči pomiču i slijede te gdje god se krećeš, ali ja sam ih podvrgnula praktičnom testu – koliko sam mislila da je dolično u crkvi – i ne mislim da su me slijedile. Lijepa je to crkva, iako omanja i mračna, a uvidjela sam i kako drvene intarzije oplata i propovjedaonice, pločice na zidovima, uljne lampe u nišama te kamena popločenja podova imaju mnogo toga sličnog s onim što vidam u starijim džamijama. Ne biste li pomislili da to ukazuje na nekakvo jedinstvo božanske pobude i estetskog načela koje je našlo izraz u obje bogomolje?*

Crkva El Muallaqa. Jednom na školskom izletu, jako, jako davno, i ja sam se igrala s Djevičinim očima. Željela sam da me slijede, ali ne mogu reći da jesu. Sjećam se da nam je vodič pričao kako drvene grede na stropu predstavljaju Noinu arku, a osam stupova Noinu obitelj. Rekao je da trinaest mramornih stupova koji podupiru propovjedaonicu označavaju Krista i dvanaest apostola, a jedini crni stup među njima je Juda Iškariotski. Osjećala sam tada da bolje razumijem građevinu. Sada više nisam sigurna koliko je vodič bio pouzdan, ali i to je bio početak. Suprotno upozorenjima naših učitelja, spustili smo se nesigurnim željeznim stepeništem do vlažne utvrde ispod i vidjeli dno ispunjeno ustajalom vodom prekrivenom debelim zelenim muljem. Tad je tamni stvor zalepršao pored naših lica i netko je povikao da tu dolje ima šišmiša, pa smo se povukli i požurili uz stepenice. I kakvo je olakšanje bilo proći kroz crvene baršunaste zastore i ući u zamračeni zaklon crkve i odande izaći ponovno na svjetlo dana.

*Sjeli smo ispod stabla za koje kažu da je za-*

*klonilo Gospu dok je bježala u Egipat s djetetom Isusom, i dodirнула me prostodušna vjera s kojom je naš vodič govorio o Setteni Maryam<sup>1</sup> i njenom sinu Yasuu al-Masihu<sup>2</sup> te njegovo – što mi je gospođa Butcher prenijela – istinsko uvjerenje da im je upravo to i nijedno drugo stablo pružilo zaklon. Naposljetku, moglo je to i biti ovo stablo. A ako i nije – budući da i za druga stabla kažu da je pod njima Gospa počínula – ima li štete u uvjerenju da je baš to tvoje stablo tako gostoljubivo ponudilo svoj hlad? Dokle god se oko tog pitanja ne započne svađa sa susjedom. Zašto Gospa ne bi otpočínula ispod nekoliko stabala tijekom boravka u ovoj zemlji?*

*Gospođa Butcher vrlo je ljubazna i dobrodušna. Ona i kanonik Butcher žive već mnoge godine u Egiptu. Govori jezik i čini se da se dobro slaže s domorodcima, prilično je oslobođena bilo kakve krutosti uma te ima vrlo plemenita stajališta. Govorila mi je s velikim zanimanjem i naklonošću o religiji drevnih Egipćana i sličnostima koje – u najrazvijenijoj fazi – ima s našim kršćanstvom, rekavši kako je drevni Egipćanin, poput suvremenog kršćanina, znao da živi pod okom Božjim i u sjeni Vječnih krila.*

Eknaton. Mladi kralj koji se pobunio protiv moćnih Amonovih svećenika. Kralj koji je uzeo svoju ženu Nefertiti, najljepšu od drevnih kraljica, u svoje domaćinstvo i sagradio novu prijestolnicu u Tell el-Amarni te ondje proglasio štovanje jedinog boga, Atona. Što se zatim zbilo? Imamo dijelove priče. Slike. Na samom tronu vidimo kraljicu kako se poginje, ruke ispružene da nježno dodirne kraljevski ovratnik posjednutog kralja, svog supruga. Imamo jedinstvene prizore kraljevske obitelji u igri – kralj drži jednu od svojih kćeri na koljenu, kraljica daje poljupce drugoj. A onda se nešto zbilo. Što ga je nagnalo da odbaci Nefertiti i progna je? Kakve sile je

1 Arap. Djevica Marija. (op. prev.)

2 Arap. Isus Krist. (op. prev.)



ona zatim okupila protiv njega? Ono što znamo je da su nakon njegove smrti svećenici Amona Ra orkestrirali svoj povratak i zabranili njegov pokop, stoga se njegova sestra iskrala noću, pomazala ga uljima i pokopala, zbog čega je bila osuđena da u mračnoj ćeliji umre od gladi i žeđi.

Vidim Anne kako spušta pero. Pročita pismo i preklopi ga. Jedanaest je sati. Emily je legla i Anne je nespokojna. Hoda po sobi. Otvara žaluzine na prozoru i proviruje van: siječanjska je noć i nema se što za vidjeti osim konja i konjušara koji strpljivo čekaju svog gospodara da okonča večer u hotelu Shepherd's i krene kući.

## 10. VELJAČE

*Pričala sam o učenju arapskog i kanonik Butcher je rekao: 'Ah! Želiš čitati Mu'allaqat?' Kad je uvidio da, daleko od želje da čitam, nisam znala čak ni što je to, objasnio mi je da je to naziv za sedam najpoznatijih odi arapske poezije iz vremena prije islama. Začudila me je sličnost te riječi i imena crkve koja mi je već postala najdraža u Egíptu, pa je ravnatelj objasnio kako 'allaqa znači visjeti te je Mu'allaqat tako nazvan jer se vješa na drevni ulaz rimske utvrde. Mu'allaqat su viseće pjesme, jer su to bile pobjedničke pjesme velikog pjesničkog natjecanja koje se održavalo svake godine u Meki te su stoga imale čast biti ovješene na vrata Božje kuće (Ćabe).*

*Mrsko mi je bilo odustati od ideje da slično ime nosi nekakav značaj te sam upitala je li štogod još znano pod istim epitetom. Poslije nešto razmišljanja ravnatelj je odvratio da su jedini drugi primjer kojeg se može sjetiti Babilonski viseći vrtovi na Eufratu: Hada'iq Babel al-Mu'allaqah.*

'A, l, q; vezati se, prijanjati, također i zatrudnjati, začeti; u naglašenom obliku 'a, ll, q; visjeti, objesiti,

ali također i komentirati.

*Vraćala sam se El Muallaqi iznova i iznova i moja je prisnost rasla – upoznala sam likove na slikama, i njihove izraze i stavove nisam otkrivala, već prepoznavala, i uho mi se naviknulo na istočnjački zvuk koptskog pjevanja i na prigušenu tišinu prazne crkve ometene samo povremenim arapskim povicima iz dvorišta, i njuh mi je prestao biti iznenađen neobičnom kositretnom oštrinom tamjana – kako je moja prisnost s crkvom rasla, tako je u mojoj svijesti rastao utjecaj koji je imala na moje srce i moju dušu, utjecaj koji mogu opisati tek kao osjećaj većeg unutrašnjeg prostranstva, kao da su vijek građevine i sve godine koje je visjela kao posvećen prostor među istovjetnim rimskim kulama gradile svoj put do moje duše, i ja sam isto, na neki način, postajala dijelom tog veličanstvenog tijeka vremena. Ne znam se bolje izraziti, ali njezin utjecaj na mene osjećaj je dubokog, a molim se i trajnog mira.*

I sada želim opet ići tamo. Čitati arapski urezan u kamena vrata: ištite i dat će vam se, tražite i naći ćete, kucajte i otvorit će vam se. Nalegnem se na stranicu kreveta. Na podu pored mene leži otvoren Annin dnevnik; oko njega leže pisma. Ne želim da nespokoj pređe na mene. Pomaknem se i sjednem ukrštenih nogu i uspravnih leđa, zapešća na koljenima. Prije sam voljela lutati tim dijelom grada: posjećivati Amrovu džamiju, potom crkve. Hodati uskim kamenim ulicama Koptske četvrti pa sjediti neko vrijeme na groblju, tako različitom od naših, na kojem su među zimzelenim stablima i mramornim skulpturama pokopane velikanske koptske obitelji. Reći ću Isabel. Reći ću joj da mora posjetiti El Muallaqu.

A što se tiče Anne, kao što se ponekad zna dogoditi – jednom kad počneš razmišljati o nečemu, okolnosti te nagnaju da razmišljaš o tome još i više: pismo Carolini Bourke, prva stranica nedostaje, ali datirano, rekla bih, oko ili na sam 10. ožujka:

*...ali bila je uglavnom tiha, osim kada ju je gospodin Barrington upitao za savjet u vezi konja kojeg je razmatrao, i u još jednoj prilici. Među prisutnima je bio mladić imena Temple Gairdner, vrlo visok, nezgrapan mladić s grivom kose, koji je jučer zaređen u Aleksandriji i koji s blistavim zanosom čeka započeti preobraćanje muhamedanaca u Kairu. Bio je prilično uznemiren, čini mi se, dok ga je gospođa Butcher propitki-vala o mudrosti njegovog poduhvata; nije to očekivao od supruge kanonika. Izvela je to veoma pažljivo, no nije bilo sumnje u nje-nu namjeru dok je ukazivala na posljedice njegovog uspjeha (po preobraćenika): zakonske poteškoće oko ostavštine, nepovratan gubitak obitelji i prijatelja. Jer iako rođeni muhamedanac može gajiti kakvo-takvo prijateljstvo sa svojim susjedom Koptom, rekla je, sasvim je druga stvar da mu se vlastiti sin ili brat odrekne vjere. Gospodin Gairdner odvažno se branio ustvrdivši da se takve ovozemaljske stvari ne mogu mjeriti s mukom našeg Gospodina te da će On i Njegova zajednica biti sva obitelj koju će preobraćenik trebati. Lady Anne je zatim prekinula svoju šutnju da ga upita zašto smatra neophodnim uvjeriti muslimana da prigrli kršćanstvo, budući da je musliman ionako vjernik. Je li vrijedno nevolje koju bi to prouzročilo preobraćeniku i njegovoj obitelji, pitala je, da štuje istog Boga, ali na drugačiji način? Tako se gospodin Gairdner našao u klopki između dvije blage, ali čvrste dame i osjetila sam sućut naspram njegove nelagode jer nije se doimalo da ima ikakvu zlu namjeru; uistinu, on želi dobro. Sve se ipak svršilo u prijateljskom raspoloženju jer je odbio ući u teološku raspravu i zadovoljio se tvrdnjom da čak i ako promatramo to u potpunosti s povijesnog gledišta, čitava struktura muhamedanskog vjerovanja je 'suprotstavljena kršćanstvu' i da je njegova želja 'vratiti' Kristu duše koje su mu pripadale. Dame su mu ugodile i ostavile se teme, a gospodin Boyle ispričao je priču o mladiću s magarcem poznatim po tome što je pao na koljena pred turistkinje vičući: 'Gospođa,*

gospoda, ja vjernik. Daš mi puno, gospoja', što je bila varijacija uobičajenog povika za 'Bakšiš'. Ali gospođa Butcher rekla mi je nasamo kako misli da aktivnosti poput tih gospodina Gairdnera uzrokuju samo mnogo štete ovdje i kako sumnja da će nagnati i jednu jedinu osobu na istinsko preobraćenje.

A sada, draga moja prijateljice, da ne pomisliš da sam postala previše suhoparna i ozbiljna, reći ću ti da sam prisustvovala onom vrhuncu egipatske zime: kedivskom balu. Bio je odgođen iz poštovanja prema našem žalovanju, ali budući da se krunidba održala, smatralo se primjerenim prirediti bal – pogotovo jer je jedina ovdašnja svečanost u kojoj sudjeluju predstavnici svih naroda te stoga ima osobit politički i diplomatski ugled.

Bilo je to veličanstven događaj, održan u Abidinovoj palači, službenoj rezidenciji kediva<sup>3</sup> (privatna rezidencija mu je palača Kubeta), i te noći kočije su išle od hotela jedna za drugom i vožnja je bila doista vrlo spora. (Dodatno usporena neobičnim događajem jer kad smo došli do južnog dijela Trga opere, zaustavila nas je nekakva povorka: otprilike dujesto muškaraca u službenoj radničkoj odjeći Tramvajskog poduzeća marširalo je zajedno s nekoliko egipatskih mladića odjevenih u europsku odjeću, a ispred njih puhački orkestar! Došli su iz smjera Citadele i zaputili se ispred nas, tako da smo ih morali slijediti cijelim putem do palače. Nitko nije znao tko su, ali pomislili smo da možda slave neki događaj.) Išla sam s lady Wolverton i sir Hedworthom Lambtonom, a smatrali su nas dovoljno važnima da budemo predstavljeni Njegovom Veličanstvu i smješteni dosta sprijeda u njegovoj sviti dok smo ulazili u balsku dvoranu. Kediv se uistinu čini kao ugodan i pametan mladić, dobroćudnog osmijeha i savršenog vladanja, i šteta je što se on i lord Cromer ne slažu bolje. Lord se pojavio, ali je rano otišao – čak prije večere – što je opravdano njegovom ožalošćenosti i dobro znanom netrpeljivosti prema svečanostima.

<sup>3</sup> Osmanski namjesnik u Egiptu.

*Sama balska dvorana nenadmašna je u veličanstvenosti; pozlata i kristali i baršun posvuda su; u cijelosti je sve ono što očekuješ naći u kraljevskoj palači, i još više od toga. Na jednom kraju nalazila su se ogromna vrata, koja su se kasnije tijekom večeri otvorila i otkrila dvoranu za bankete jednako veličanstvenu. Na drugom kraju, svojevrsna uska galerija pružala se gornjim dijelom zida, a iza nje nalazila se zanimljiva pozlaćena rešetka iza koje navodno sjede dame iz domaćinstva i promatraju događanja ako žele. To je, naravno, smjesta zarobilo moju pažnju i tijekom večeri uhvatila sam se kako pogledavam prema gore toliko često da bi se moje ponašanje, da sam muškarac, zasigurno protumačilo kao nedolično. Pa ipak, kolika god banalna bila moja radoznalost o svijetu iza tog zaslona, mislim da je moja veća želja bila nekako saznati kako smo mi u balskoj dvorani izgledali skrivenim očima koje su nas promatrale.*

*Što se tiče plesova, bili su sasvim slični onakvima kakve bismo imali na svečanom balu u raskošnoj kući u Engleskoj – no nikada prije nisam vidjela takvu mješavinu narodnosti, jer bili su ondje konzuli zemalja Sila i konzuli svih ostalih zemalja sa svojim damama, a bilo je, naravno, i mnogo Britanaca. Došli su i ugledni domorodci (oni su me najviše zanimali, budući da nijednog još nisam upoznala, usprkos tome što sam ovdje duže od pet mjeseci), ali nije bilo ni jedne jedine muslimanke. Bez sumnje su sve bile iza rešetke! Domorodci su nosili odore egipatskih oružanih snaga, ili halje vjerskih redova ili, poput kediva, dvorsko odijelo s grimiznim fesom, i za neke od njih sam pomislila da su veoma otmjeni. No, držali su se po strani. Niti jednog nisam vidjela da pleše.*

*Zanimat će te što sam odjenu. Odabrala sam svoju haljinu od ljubičaste svile, za koju je Emily rekla da nije dovoljno svečana. Vjerojatno i nije, ali budući da sam znala da će prisutni biti muslimanski uglednici, mislila sam da će me primjereno prekriti i da neće biti uvredljiva. Ipak smo, na kraju*

*krajeva, u njihovoj zemlji. Ali nosila sam tijaru lady Winterbourne i ogrlicu od ametista moje majke, i vjerujem da nisam bila na sramotu Carstvu!*

*Kada su se otvorila vrata za večeru, stvorila se tolika žurba prema dvorani da bi pomislila kako nitko od tih ljudi tjednima nije pojeo ni zalogaja. Lady Wolverton i ja držale smo se po strani neko vrijeme, kao i neka domorodačka gospoda koja su doista vrlo brzo iskoristila priliku da odu. Imala sam veoma neobičan osjećaj da sam već vidjela jednog od njih – uhvatila sam ga tek kratkim letimičnim pogledom dok se spremao otići, ali me nešto u tom trenutku odvelo natrag u kazalište Costanzi i učinilo mi se da opet čujem Dardéeovo napačeno naricanje koje se prolama dvoranom – s tolikim nepovoljnim posljedicama po tebe, draga prijateljice –*

*Ali bio je to početak mog zacjeljivanja i vjerujem da ćeš iz svega ovoga vidjeti da sam mnogo napredovala od onih žalosnih dana koje ću uvijek pamtiti po anđeoskoj dobroti koju si iskazala tvojoj odanoj,*

Jedan od tamo nazočnih ulema<sup>4</sup> odjevenih u 'halje vjerskih redova' bio je šeik Hassouna al-Nawawi. U pismu šeiku Muhammadu Abduu piše kako, naravno, zna da su običaji stranaca drugačiji, ali ono što ga je najviše začudilo u ponašanju stranaca bilo je to što su 'dame nagih ruku i gotovo nagih njedara plesale s drugim muškarcima dok su ih njihovi supruzi staloženo promatrali s vidljivim odobravanjem.'

KAIRO

10. OŽUJKA 1901.

*Dragi sir Charles,*

<sup>4</sup> Vjerski učitelj.

*bilo mi je veoma milo primiti Vaše posljednje pismo, tako velikodušno u prepričavanju nedavnih događaja i prijateljskih razgovora da mi je probudilo priličnu čežnju da boravim opet u Londonu. Sa sjetom razmišljam o zatvorenoj, pustoj i hladnoj kući, ali uvjeravam Vas da ćemo sljedeće zime opet biti oni stari – ili najbliže tome što možemo biti – i kad me uvečer dođete posjetiti, čekat će Vas viski i voda, i vatra će gorjeti iza svih rešetki kamina.*

*Objedovala sam ranije večeras u ugodnom društvu u kojem su bili Vaš stari prijatelj sir Hedworth Lambton i lady Chelsea, i oboje su obećali javiti Vam se sljedeći mjesec u Londonu i dati Vam opširan izvještaj o meni! Lady Anne Blunt također je bila ondje (poziv za posjet njenom domu u Heliopolisu je izostao – stoga još nema izgleda da ću upoznati gospodina Blunta, već ću morati čekati da Vi organizirate večeru u Londonu) s kćerkom Judith, koja je veoma živahna i lijepa, i razgovarale smo mnogo o Engleskoj i zajedničkim prijateljima i poznanicima.*

*Jučer sam pak prisustvovala razgovoru (kažem prisustvovala jer je moja uloga u njemu bila ograničena prvenstveno na onu slušateljice) koji bi Vas zanimalo i u kojem biste, za razliku od mene, imali štošta za reći. Odvijao se u podnožju Velike piramide (koju sam već dovoljno uznosila u prošlim pismima), gdje je bila priređena užina nakon izleta brodom i na magarcu (nisam se još uvijek usudila jahati devu!). Zsigurno možete zamisliti prizor: raširene prostirke, otvorene košare, poslužena hrana, sluge uposlene u tjeranje raznih Turaka i djece koja nude svoje usluge, magarce, deve, pratnju do vrha piramide ili samo traže novac, i Emily koja sjedi na uglu prostirke. Nagovorila sam je da mi se pridruži rekavši joj da se ne može vratiti u Englesku, a da ne vidi barem Veliku piramidu. Vjerujem da je to shvatila kao znak da odlazimo ubrzo, pa je, u želji da otkloni bilo kakvu prepreku našem odlasku, došla sa mnom te sjedila odvrćajući svojeglavo pogled s piramide, prema bujnoj vegetaciji koja prethodi Kairu – civilizaciji*

najsličnijoj stvari kojoj se u tom trenutku mogla nadati.

Još ne mogu povjerovati vlastitim očima dok svjedoče tom iznenadnom prijelazu s pustinskog pijeska na zelenilo obrađivanih polja i šumaraka palmi. Kako se mora osjećati putnik kad, nakon što je danima i noćima prelazio nepregledni i prazni pustinski prostor, iznenada ugleda takvo zeleno i plodno obilje? To se mora doimati kao čudo – ali zastranjujem.

U našem društvu bili su Harry Boyle, tajnik istočnjačkih poslova Veleposlanstva; James Barrington, treći tajnik; vaš prijatelj gospodin Rodd, prvi tajnik, koji uskoro napušta Egipat; gospođa Butcher (kao moja pratilja), gospodin Douglas Sladen i gospodin George Young, koji obojica pišu knjige o Egiptu; i gospodin William Willcocks, odgovoran za gradnju velike brane i rezervoara vode kod Asuana – i ja. U sjeni četrdeset stoljeća razgovor je, razumije se, skrenuo na Egipat, na miran način života egipatskog felaha<sup>5</sup> i radnika, na vladare koji su se smjenjivali u Egiptu te na našu sadašnju prisutnost ovdje. Gospodin Boyle zauzeo je očekivani stav: da se zemljom nikada nije upravljalo ovako uspješno kao sada i da Egipćani nikada nisu bili sretniji i imućniji nego što su pod lordom Cromerom. Suprotno mišljenje stiglo je pak iz najmanje očekivanog izvora: gospodin Willcocks (za kojeg sam kasnije od gospodina Barringtona saznala da je pet funti dao za pretplatu na nacionalističke novine *al-Mu'ayyad* i da lord Cromer stoga s nezadovoljstvom gleda na njega) pitao je zašto onda postoje novine koje agitiraju protiv nas. Gospodin Boyle odgovorio je da nije upućen u postojanje takvih aktivnosti i da su i *al-Mu'ayyad* i *Gazette* dovoljno prijateljski nastrojene novine. Na ovo se grupom proširio smiješak, a gospodin Willcocks je rekao: 'Oh, ne mislim na njih. Mislilo sam na stotinu od ukupno dvije stotine ostalih novina koje ovdje izlaze: domorodačke novine.' Gospodin Boyle će (s nešto

<sup>5</sup> Zemljoradnik.

<sup>6</sup> Učenjaci.



*prijezira): 'Prijatelju dragi, to su efendi<sup>6</sup>, 'vrsta koja samo priča'. Posao im je da budu nezadovoljni.' Oh, kako je snažno bilo iskuse-nje da izvadim svoj dnevnik i bilježim dok razgovaraju! Ali to ne bi dočaralo doživljaj, pa sam pribjegli lukavstvu i izvadila svoj crtaći blok i olovke – jer prizor je bio ljubak i svaka je osoba imala tako različitu vanjštinu – a uspjela sam nešto i zabilježiti i ispisati Vam sve to u obliku kratkog 'prizora' za kojeg se nadam da će Vam, zajedno s crtežima, priuštiti štogod uživanja.*

*Ovo je prizor kraj Velike piramide – gospoda se lagodno izležavaju, gospođa Butcher sjedi veoma uspravno na svom jastuku u urednoj sivoj haljini s mornarsko plavim ukrasima i čvrsto priljubljenim šeširom; Emily je u jednom uglu i odvrća pogled s ostalih prisutnih, a ja sam u drugom sa svojim crtaćim blokom smještenim na koljenima; domaći metež – na udaljenosti od nekoliko jardi – sprema se buknuti. Ovi Egipćani mirno sjede (ili se pognu, ili čuče) podulje vrijeme, i počnete misliti kako ih ništa ne može pomaknuti iz prividnog spokoja – sve dok najednom ne nastane mrmor i svi su u pokretu i muškarci ustaju i mašu rukama i viču, a onda se sve slegne u tišinu; mir i žamor jednako su mi neshvatljivi. Gospodin S (prema kojem priznajem da ne gajim simpatije jer se ophodi s visoka prema svemu izuzev pojedinih starih građevina) razlaže na temu 'efendija' koje naziva 'rječitim majmunima' i silno mu se ne sviđaju, koliko mogu primijetiti, njihovi pokušaji da nas oponašaju. Ruga se njihovim golferskim ovratnicima i dvobojnim čizmama, njihovoj 'neprobavljenoj' borbi za europske ideje slobode i demokracije. Sumnjičav je prema njihovom francuskom obrazovanju.*

*Gospodin S, nizak, mršav i blijed, i HB, krupan i crven, slažu se, čini se, u vezi sa svime; jedan nastavlja gdje drugi stane. HB drži da su u Egiptu bitni jedino felasi i da su njima Britanci donijeli ništa doli dobroga. Na crtežu ga možete vidjeti s klonulim brkovima, neurednom jaknom i psom Totijem koji svugdje ide s njim, mada je toliko star da ga se treba nositi. Vidite*

prugasti bijelo-plavi šešir na Totijevoj glavi koji ga štiti od sunca? HB mu ga je veoma brižno stavio te ga hrani zalogajima s piknika. Dotle objašnjava kako je lord Cromer ukinuo prisilni rad, bičevanje i batinanje po stopalima i kako se felah sada može suprotstaviti paši i reći: 'Ne možete me izbičevati jer ću vas reći Englezima.' Gospodin Barrington izgleda sumnjičavo, ali on je veoma blag i nesklon proturječiti – pogotovo ljudima s čvrstim uvjerenjima. Možete primijetiti, nadam se, blagost njegovog lica (ne bih to baš nazvala slabošću), a uistinu i njegovog stava na mom crtežu. Nosi fino laneno odijelo i elegantnu kravatu blijede boje lavande. On je taj koji inzistira da se odvoji dio hrane od piknika, pa je pruži svom slugi Sabiru, za kojeg me uvjerio da je potpuno odan i vjeran (i doista se čini da njih dvojica osjećaju jedan prema drugom poštovanje kakvo nisam viđala u drugih članova Veleposlanstva i njihovih slugu), da ju podjeli domorodcima koji su čekali. HB zaključuje kako efendi nisu pravi Egipćani te se njihovi stavovi stoga mogu bez štete zanemariti. Gospodin S će, međutim, otići dalje: ne postoje Egipćani, izjavljuje on: jedino Kopti mogu polagati pravo na nasljeđe Drevnih, a njih je malo i nemaju utjecaja. Što se tiče muhamedanaca, oni su Arapi i našli su se u Egiptu tijekom razmjerno nedavnih povijesnih okolnosti. Gospođa Butcher se usprotivi: drevni Egipćani, vjeruje, bili su toliko jasne i žive naravi da ta narav ne može biti posve izgubljena u današnjim Egipćanima. Nježnost držanja gospođe Butcher utoliko vara one koji ju ne poznaju dobro i gospodin S je presiječe: 'Ne izgubljena, gospođo, obezvrijeđena. Potpuno obezvrijeđena.' To je pojam koji često čujem u opisivanju naravi Egipćana. Podupire ga i stručna rasprava (koju gospodin S kreće iznositi) o njihovom opredjeljenju za koncept bakšiša, njihovoj sklonosti neistini te vještini da se okreću kako vjetar puše. Čak i keditv pokazuje te osobine – zbog toga lord Cromer ne želi imati posla s njim. Gospodin Rodd brani Njegovo Veličanstvo – školovao se u Austriji, a na prijestolje se uspeo kao osamnaestogodišnjak te stoga ima poimanja o vladanju koja nadilaze njegov položaj i

teško se nosi s čvrstom rukom lorda. A ipak se pitam može li vladar osvajač uistinu spoznati narav naroda kojim vlada. Koliko dobro uopće poznajem Emily, ponekad se upitam. Obje smo Engleskinje, dijelimo život nekih dvadeset godina, i uvijek me može prestati služiti i naći drugi posao. Pa ipak, promatram je kako se drži po strani, prikovana za svoj mali dio prostirke – i zamišljam je negdje daleko, u kućici koja je samo njezina, s neovisnom stečevinom, koliko god malom, i možda okruženu vlastitom djecom, i maštam kako blista i započinje slikovitiji život – ali ponovno zastranjujem.

Gospodin Y, povjesničar, izrazio je stav da Egipćani uistinu posjeduju nacionalnu narav, no da je nisu još svjesni. Pozvao se na pobunu Urabi-paše (o kojem sam često čula da raspravljate) kao dokaz o toj naravi u nastajanju – ali bilo je to previše metafizički za HB-a, koji je veoma žustro izlagao o ekonomskim reformama koje je izvršavala administracija lorda Cromera: prinos pamuka, zdravstvene mjere, redovni vlakovi. Ali ometala me misao da mu odjeća postaje sve zgužvanija – sama od sebe, takoreći, iako nije ulagao napor u ništa doli jedenje ručka. Gospođa Butcher – čista i uredna kao suza – izjavila je da se, iako se materijalni napredak svakako treba pohvaliti, našoj vladi može zamjeriti nebriga za duhovni život naroda kojim upravlja. Bio je to znak gospodinu Willcocksu koji je osudio nemar spram obrazovanja te rekao kako ne vjeruje da namjeravamo napustiti Egipat kad završimo s reformiranjem – inače bismo činili više da obrazujemo narod kako bi bio sposoban samostalno vladati. Govorio je s čistom savješću, budući da je kao inženjer uključen u zadatak koji je na boljitak zemlje i namjerava otići kad ga obavi, ali i gospodin HB i gospodin S držali su da će se smijeniti generacije prije nego domorodci budu podobni vladati sobom – jer nemaju ni čestitosti ni moralne jakosti, pošto su odavno naviknuti na tuđinsku vlast. A ako im je tuđinska vlast suđena, onda je britanska vlast zasigurno poželjnija od francuske ili njemačke koje bi nesumnjivo bile ovdje da mi nismo. Što se tiče ovog posljednjeg, vjerujem da biste se slo-

*žili. Gospodin Y, držeći krišku dimljene šunke Totiju pod nosom, koji za nju nije iskazivao ni najmanje zanimanja, rekao je blago da ćemo jednog dana morati otići, i ako to ne učinimo sami od sebe, učinit će te Egipat za nas. A gospodin Barrington, izvaljen i sa šeširom preko lica i rukama pod glavom, rekao je: 'George želi da mislimo da smo tek san: plod mašte Egipta.'*

Egipat, majka civilizacije, snuje o sebi kroz stoljeća. Snuje sve nas, svoju djecu: one koji ostaju i rade za nju i žale se na nju, i one koji odlaze i čeznu za njom i ogorčeno je krive jer ih je otjerala. A ja, u svojoj sobi, doma nakon što mi je pola života prohujalo, čitam što je Anne pisala svom svekru prije stotinu godina, i vidim englesko društvo kako užina pored piramide, s egipatskim slugama koji drže podalje Egipćane koji koješta traže. Bilježim što je zapisala i pripremim objašnjenja za Isabel, i rastrgana sam. Svida mi se gospodin Young, zamišljam ga tamnokosog i s primjesom ironije na licu, i želim mu reći: 'Ali mi smo dobro znali da smo Egipćani. Urabi paša – pri dnu svog zahtjeva za predstavničku vladu, zahtjeva zbog kojeg su se (neopravdano) vaši imatelji obveznica tako pobojali za svoj novac da je vaša liberalna vlast smatrala primjerenim poslati sir Beauchampa Seymoura s brodovima i sir Garneta Wolseleya s četama da 'uguše vojnu pobunu' – Urabi paša potpisao se kao: 'Ahmad Urabi, Egipćanin.' 'Ah', rekao bi on, 'ali to je samo zato da se razlikuje od Turaka koji su dobivali sve najbolje poslove u vojsci.' 'Ne', kažem ja, 'ne, on je zahtijevao ustav. Govorio je u ime svih nas.' A Harry Boyle, krupan, odrješt i jasan, ustanovio bi da pričam besmislice. 'Govorili biste u ime felaha', rekao bi, 'vi s vašim gradskim običajima i tuđinskim jezicima? Felaha nije briga za ustav. On želi u miru obrađivati svoju zemlju i zaraditi za život. Čovjek s ceste želi pristojno mjesto na kojem će živjeti i novca da prehrani djecu. Je li to ono što sada dobiva?'

Svaki tjedan donosi svježe vijesti o izvla-

štenjima zemljišta, o velikim državnim industrijama i uslužnim tvrtkama prodanim stranim ulagačima, o umirućoj iračkoj djeci i razrušenim palestinskim domovima, svježe vijesti o oružanim sukobima u Gornjem Egiptu, o još gradskih intelektualaca dodanih na liste za odstrel stranke Jamaat, o zatočenim prkosnim mladićima s otvorenim Kuranom u rukama, o pretresima i mučenjima i smaknućima. A dvije zemlje dalje, Alžir svakodnevno dobacuje svoje užasne primjere; a kada ljudi – oni poput Isabel – postavljaju pitanja, mi kažemo ne, to se ne može dogoditi ovdje, a kada upitaju zašto, možemo reći jedino: jer ovo je Egipat.

#### 10. OŽUJKA

*A sada imam neobično priznanje: sjedila sam i slušala sir Charlesa kako priča o bombardiranju i okupaciji Aleksandrije. Dodirivala sam predmete koje je bio donio sa sobom: srebrni filigranski držač za šalice za kavu s pripadajućom šalicom od gotovo prozirnog bijelog porculana; ulomak mrežaste drvene rezbarije, krhke i s godinama otupljene; meku bijelu baršunastu maramu sa svilenim resama na rubovima – još uvijek ih mogu vidjeti i osjetiti. Čitala sam izvještaje putnika; pisma lady Duff Gordon leže nekoliko mjeseci pored mog kreveta. I neprimjetno, stvorilo se u mom umu uvjerenje da, ako se za tako nezatno stvorenje kao što sam ja može reći da ga prati sudbina, ta sudbina je nekako vezana uz Egipat. Ne mogu tvrditi da se ta misao imalo jasno oblikovala u mom umu, ali kada bi razgovor za večerom ili u salonu skrenuo na ovu zemlju, moje bi zanimanje oživjelo i slušala bih s pažnjom većom nego inače. A kad su me – dok je bolovao moj dragi Edward i slušajući zapovijed gospodina Winthropa da budem svaki dan sat vremena na zraku – moje noge odvele do muzeja South Kensington gdje sam otkrila prekrasne slike Fredericka Lewisa, imala sam,*

*Ujerujem, nekakav osjećaj božanskog dodira. Jer činilo se kao da su te slike ondje bile postavljene da me razvedre i pomognu mi. Kao da su me željele podsjetiti na dobrostivost našeg Gospodina i pokazati mi da svijet još može biti mjesto ispunjeno svjetlošću, i životom, i šarenilom. A kada je osvanuo taj dan u koji se priličilo da putujem – s nadom da će mi daljina, vrijeme te svježi i novi prizori povratiti onaj zdravi tek bez kojeg nismo sposobni osjetiti čudesan dar života – činilo se najprirodnije na svijetu da se moje misli vrate Egiptu.*

*A ipak – sjedim u svojoj sobi u hotelu Shepheard's obuzeta čudnim osjećajem da još uvijek nisam u Egiptu. Sjedila sam na visoravni, pored piramide, i oči su mi lunjale od jasnog plavog neba preko izbljedjele žute pustinje do tamnih, obećavajućih zelenih polja. Divila sam se linijama između plave i žute, pa onda između žute i zelene – kao da su bile namjerno povučene. Uspinjala sam se piramidama i plesala na kedijskom balu. Posjećivala sam tržnicu i crkve i džamije i svjedočila povorkama vjerskih redova i igrala kriket u gezijskom sportskom klubu. Znam pokoju riječ jezika i razaznajem mnogo ulica prema kućama ljudi koje sada poznajem, ali ima nešto u srži svega toga što mi izmiče, nešto čiji sam nagovještaj osjetila u slikama, u razgovorima u Engleskoj, i što mi se, sada kad sam ovdje, čini daleko, daleko izvan dohvata.*

*S engleskog prevela Sara Tomac.*

GROBLJE GREENWOOD

Sedma avenija prolazi kroz Greenwood. To veliko groblje smješteno je na brdu i podsjeća je na Faraonski hum. Voli šetati kroz aleje grobnog parka rano ujutro jer tada može uživati u cvijeću i tišini koje se više ne boji. Vrijeme provodi čitajući imena pokojnika koji mirno leže ispod mramornih ploča i uživa u ljepoti smrti, u zaboravu, i u miru kojim stariji ljudi zrače. Stambene zgrade mramornih fasada nasuprot groblju jednako su stare kao i ono samo, a u stolicama za ljuljanje na pragovima uvijek sjede starije gospođe iz Rusije, Španjolske ili Latinske Amerike. Otvaraju vrata svojih kuća obojanih šarenim, jarkim bojama, u suprotnosti sa sivom okolinom. Sporo izlaze van i prate slabo svjetlo blijedog zimskog sunca. Smiješe joj se prijateljski, a ona uzvraća osmijeh i nastavlja dalje teškim, umornim koracima, kao da se bliži nekakvom kraju. Korača ispod teškog kaputa koji je kupila u dućanu za rabljenu odjeću, iz kojeg se osjeti specifičan miris naftalina i ustajalosti. Osjeća pritisak starog kaputa i koristi ga kao oklop od vanjskog svijeta. Uz njegovu pomoć se stapa s izgledom okoliša, dobiva crte ulica i staraca, hladnoće i samoće, postaje neprimjetna.

Sada Hend razmišlja kako je počela više ličiti na svoju baku nego na majku. Prisjeća se kako je uvijek sjedila u krilu Gošće dok je bila sitno, nemirno dijete s polugolom stražnjicom i živahnim pokretima. Kao svaka curica, naučila je puzati prije svog brata, izgovorila je prvu riječ prije njega, čak su joj zubi izbili prije nego njemu. Već je tada dokazala kako je, jednostavno rečeno, biće koje je stvoreno za opstati samo

zadovoljavanjem osnovnih potreba za život. Njena majka znala ju je ostaviti da dopuže kroz hum iza zapadnog balkona do sobe s krovom od drva i blata. Kako je ta sobica stajala sama i izolirana od svega, ličila je na svojevrsnu nebesku kupolu pa su ju zvali 'uzvišica'. Na njenom pragu sjedila je žena koju nitko nije zvao 'baka', a koju su svi znali kao 'Gošću' iako nikada nije napustila udobnost svog skromnog doma. Govorili su: 'Gošća spava... Gošća je rekla ovako ili onako... donesi lonac iz Goščine sobe', i tako dalje.

Gošća je sitna žena sa sela. Na nekoliko mjesta tijelo joj je iscrtano tetovažama zelene boje – mali simbol na bradi i slike mladenke, ribe i lava po rukama. Iz njene sobe uvijek dolazi aroma mirisne svijeće. Sjedi sama, plete uže ili krpa rupe na pohabanoj odjeći. Odjeća joj je također izvezena uzorcima sitnih riba, mladenki i lavova. U sobu puzeći ulazi mala Hend koja je pola podneva provela pokušavajući dostići svoju majku i uhvatiti je za robu kako bi je zaustavila da doji. Ali budući da je stalno bila zauzeta kućanskim poslovima, majka bi ju poslala kod Gošće koja je ionako sjedila bez posla. Ona bi primila Hend u krilo i tapkala joj po leđima dok ne zaspe. A ponekad ju je učila kako pružati ruku i ostacima ručka nahraniti male pačiče i piliće u kartonskoj kutiji.

Nakon što je preminula, ljudi su govorili: 'Ruke su joj bile blagoslovljene, Bog joj dao pokoj duši, ako je potvrdila da nema boga osim Allaha prije nego što je Anđeo došao po nju.' Hend se dobro sjeća kako joj je tada majka govorila: 'Tvoj djeda Muqawi, neka mu Bog pokoj dao, bio je visok i krupan muškarac, spavao je kako sa sluškinjama, tako i sa slobodnim ženama, oženio je i Arapkinju i strankinju, ali jedino ova seljanka koja je došla iz koptskog naselja, rodila mu je djecu. Bog joj dao pokoj duši, ako je potvrdila da nema boga osim Allaha prije nego što je Anđeo došao po nju.'

Tako je Hend saznala da je prvo, anđeo



smrti obišao njihovu kuću, i drugo, da je starica koja je živjela u Uzvišici zapravo njena baka. Ta sitna seljanka došla je iz Bijelog naselja, ili Koptskog naselja, kao što su ga svi zvali prije izgradnje džamije 'Nour' koja je postala poznata u cijeloj okolici po svojoj veličanstvenoj mramornoj kupoli. Gošća se doselila ovdje još dok je bila mala djevojka s remenom oko struka satkanim od tkanine, kao radnica na polju. Jednoga dana, dok je ubacivala male cvjetice pamuka bijele boje u svoj remen, arapski vođa je prešao kroz polje na leđima svog pastuha. Zauzvao se kod djevojke i gledao zamišljeno njen struk okićen cvjetovima pamuka. Više od svega želio je dobiti zdrave potomke i rekao je sebi: 'Ta djevojka roditi će sina, i Proroka je rodila Koptkinja.' Onda joj je zgrabio ruku i dignuo je na leđa svog pastuha. Njen zamazani i zgrčeni otac krenuo je za njim, s grumenom zemlje u ruci. Dao je svoj blagoslov u trenutku kada mu je vođa stavio čisti zlatni novčić u šaku.

Skinula je zaprljani remen sa svoga struka, kako bi arapski vođa mogao uživati u pogledu na njeno tijelo – mekano i bijelo poput kriške sira, mliječno i glatko, zaobljeno poput zalogaja halve, predavalo se u njegovim rukama. Djevojka, koju će po prvi put netko nazvati Gošća, okupala se u kadi od čistog bakra, češljala je svoju dugačku kosu, a male su se ribice po njenoj mokroj koži sjajile zajedno s kapljicama vode. Nekoliko sluškinja je stajalo ispred sobe i pjevale su joj:

'Čija kćer je u ovom selu,  
ti, čiji šal je uhvaćen?  
Ja sam obećana vođi Arapa,  
Njegov stric je princ.'

Budući da arapski vođa nije volio kuće jer su bile niske i natkrovljene, živio je u prostranom šatoru koji je bio uzdignut usred širokog komada tla. Njegove žene stanovale su u velikoj kući, gdje je svaka od njih imala jednu u niza soba naredanih jedna do druge. Gledale su prema pješčanom dvo-

rištu, dok je nasuprot njih bilo još soba koje su služile kao kuhinja i spremište, a između njih su se uzdizale palmine jezgre.

Jedino Gošća, koja je bila plaha kao mlada deva, nije živjela u tim sobama. Trebalo joj je neko vrijeme da se privikne i smjesti. Arapski vođa joj je izgradio dvije sobe na humu koji su zvali Faraonski hum. Gošća nikada više nije izašla iz tih sobica. Nikada nije ušla u veliku kuću ostalih žena, nije sudjelovala u galami u kuhinji i nikada nije osjetila miris svježeg mljevenog brašna. Izdaleka je slušala buku iz zajedničkog doma, zamišljala je što se događa po sobama i promatrala kako žene u nizini trče uokolo. Sjedila je na pragu sobe i čekala sitne sluškinje koje su mirisale na netom kuhana jela. Pozdravljale su je potihom kada bi otišle kod nje da joj odnesu jelo, zatim bi istrčavale van toliko brzo da nije uspijevala izreći niti riječ. Nisu joj se obraćale s 'gospođo', a umjesto toga zvali su je Gošća, ili Strankinja, kao da joj se cijeli život svodio na to.

Kada se osjećala usamljeno, Gošća je nježno prolazila rukom kroz haljinu od crnog baršuna. Počela je prišivati steznik raznim perlicama i komadićima cvjetnog stakla. Jedan dan je rastegnula užu između dva zida sobe i objesila na njemu svoje haljine. Arapski vođa joj je donosio svilu iz Damaska i lan iz Ashmuna. Redala je svaki novi komad odjeće na užu koje je nakon nekog vremena počelo visjeti pod njihovom težinom, poput njenih grudi. Mirisala je svoju robu mošusom i tamjanom i stavljala je na sunce kako bi se riješila moljaca ili provocirala ljubomoru ostalih žena iz nizina. Navečer je punila džepove haljina listićima hene i svježim bosiljkom te ih redala ispod kreveta kako bi ih izravnala. Onda je krajičkom oka promatrala visoku ogradu.

Gošća nije pričljiva. Ono malo što govori o njenom je suprugu koji je posjedovao karavan deva. Deve su počinjale svoje putovanje iz Gaze sa sanducima punim žitarica na leđima i vraćale se iz grada Khan Yunis natovarene

maslinovim uljem, sirijskim sapunom, odjećom od svile i baršuna iz Meke te aromama iz Jemena. Priča kako je njen arapski vođa imao više žena, ali jedino ona mu je podarila nasljednika: 'Svaki put čim bi dijete ugledalo svjetlo dana, položila bih ga u košaricu i odmah bih ga poslala u veliki šator, da ga vođa vidi ili da stavi u krilo. Ali svako dijete bi blijedno vraćali meni, a nakon dan ili dva lice bi mu nateklo i poplavilo, i onda bi umrlo. Kada sam rodila petog sina, rekla sam: 'E sada je dosta.' Pokrila sam dječju košaricu prekrivačem i rekla ženama: 'Sin mi je umro. Otišao je kod svoje braće.' Zatim sam ga stavila na prsa i počela ga dojiti. Bio je pospan i mekan poput cvijeta pamuka. Bogorodica nas je posjetila u snu, primila mog sina, umočila ga dvaput u svetu vodu i vratila mi ga. Idućeg dana lice mu je bilo bijelo i rumeno poput ruže. Bogorodica i Isus Krist odlučili su darovati ga životom, iako sam se bojala da ni on neće preživjeti. Poslala sam ga vođi da ga vidi i rekao je: 'Slava Allahu', i nazvao ga je Ibrahim.'

Gošća je voljela češljati pamuk, guliti češnjak, trijebiti kukuruz i sve one poslove za koje je bila potrebna vještina gipkih prstiju. Znala je kako isplesti uže od prirodnih vlakana, kako umotati fitilj od pamuka za petrolejsku lampu i kako utkati prostirku od bambusa. Kada nije imala više što za izraditi, savijala je izreske od starih novina u oblik šibica kako bi ih kasnije koristila za prenošenje vatre iz petrolejske lampe do ognjišta. Tako je popunjavala slobodno vrijeme i uz to štedjela prave šibice. Na tom brdu koje je gledalo prema njegovom šatoru, tkala je i pjevala, uzgajala kokoši i močila noge u malom potočiću. Jer je bila seljanka, nije mogla živjeti bez kokoši i blata.

Hend je spavala u krilu Gošće koja je jedino za nju otvarala vrata svojim nečuvenim pričama. Svaki put je počinjala: 'Da su nam kuće bile malo bliže...' iako je njihova kuća bila njena. Hend je čučala do nje, vadila je punjenje ja-

stuka, širila ga po podu i bacala veselo u zrak, a onda je radila sve iznova dok ne postane mekano poput šećerne vate. Gošća je pričala o djevojkama koje su dan i noć plele i punile baršunasto mekane jastuke. Ti jastuci će kasnije upijati znoj s čela ljubavnika, umor roditelja i suze rastanka i gubitka. Zato jastuci u koje polažemo noću lica i s kojima dijelimo svoje misli moraju biti nježni i mekani poput svile.

Hend polaže glavu u krilo Gošće koja počini svoju priču poznatom izrekom: 'Da je kuća mog oca bliže...' Hend je prekida: 'A gdje je kuća tvog oca?' Gošća se smije i pokušava se prisjetiti: 'Blizu gumna, mjesta na kojem se vrši i vija žito, poslije doline Anđela, iza močvara Bijelog naselja.' Nije znala da selo iz kojeg je došla već dugo vremena zovu Selo Džamije. 'Taj dan je došao tvoj djed, pokoj mu duši.' I pokušava se prisjetiti detalja: 'Stajala sam kod vrata kuće... ne, ili sam možda mela pod? Ne... brala sam pamuk u polju Arapa.' Sjeća se kako je došao po nju, stavio je na leđa svog pastuha i zatvorio je iza vrata koja su kasnije postala kuća s visokom ogradom ispred. Gošća gleda negdje u pustaru i pojava nema gdje je istok, a gdje zapad, niti je li netko iz njene obitelji još uvijek živ. Sanja jedino o tome da hoda po brijegu potočića, da pere svoju odjeću u svježim vodama, da struže pete na sita kod polja boba. Dok razmišlja o tome, stavlja zrna boba na konac, Hend ga veže oko vrata i nosi kao ogrlicu koja joj visi ispod prsa. Skače okolo od sreće poput malog zeca. Ponekad Gošća je šalje do dućana po svijeće, a kada se vrati doma, željno ispituje o nepostojećim detaljima:

'Je li gazda Salim umro?'

Hend potvrdno kima glavom.

'Zar nije u dućanu?'

Odmahuje glavom.

'Pa tko onda radi u dućanu?'

Lijeno odgovara: 'Njegov sin.'

‘Je li kuća Abu Matuqa još uvijek nasuprot Salimovog dućana?’

Hend ne zna ni tko je Abu Matuq ni pola imena koja Gošća spominje, ali potvrdno klima glavom da je sve još uvijek tako kako starica pamti ili zamišlja. Vršalica još uvijek čeka kod polja boba, radnici iz daleka žive kod močvare, a svi vlasnici dućana, stolari i ribolovci nisu se promijenili od zadnjeg puta kada ih je vidjela ili ih se prisjetila.

Hend nije imala pojma zašto njenu baku zovu Gošća ili zašto je sva njena roba posložena u drveni sanduk, kao da je spremna za put, niti zašto prije svake sezone vadi svoju crnu baršunastu haljinu, parfumira je, zatim je ponovno pažljivo vraća u sanduk kao da se priprema za neko tajanstveno putovanje. Nije znala zašto joj je staro lice prošarano tamnim mrljama. Ali jedno je zapravo bilo sigurno – da je od nje naslijedila te sitne pjegice po licu, dugačku kosu i naravno, živahnost.

Kada je bila mala i živahna curica, Hend je stalno bila u potrazi za nekom vrećom u koju će natrpati svu robu koja lijeno spava u ormarima, vreću koju će staviti ispod svog jastuka, da je nosi okolo kada se naljuti i položi glavu na nju kada je tužna. U snovima viđa Gošću kako prolazi prstima kroz njen dlan, nalazi liniju života i smije se veselo: ‘Ovo je put Abu Zayda.’

Tada Hend nije pretpostavljala da će joj život postati vječna patnja, dugo izgnanstvo, baš kao priča legendarnog zapovjednika vojske Abu Zayd. Sada više nije bilo deva, konjanika i udaljenog neba prepunog sjajnih zvijezda. Pustoline zima i ljeta nisu bile dovoljne da smire njen nemirni duh. Spavala je u krilu svoje bake svaki put kada bi osjetila hladnoću i žestokost jastuka koji ne zna voljeti. Gošća joj govori u snu: ‘Da je kuća mog oca bliže, otišla bih po groždice i donijela ti da ih pojedеш, da se moliš nad voljenim. Svatko nekog voli i moli

se za njega.' A san je vodi u udaljene i nepoznate zemlje.

Zatim je taj san odjednom postao stvarnost. Sada hoda po ulici Flatbush bez mape i već dobro poznaje mnoge ulice. Proviđi poslijepodneva ispred velikog supermarketa koji često posjećuje zbog jeftine robe. Prelistava razne kataloge i uspoređuje cijene. Naučila je nekoliko prijeko potrebnih riječi poput 'kuponi', 'štednja' i 'dva za jedan'. Šeće u grobnom parku Greenwood i razgledava križeve i spomenike pokušavajući zaboraviti na svoju baku koja je živjela u kućici na vrhu brda koje nikada nije napustila. Umrla je s drvenim križem u rukama, a sada sanja svoj vječni san u obiteljskoj grobnici. Natpis spomenika glasi: 'Ovdje leži Gošća, majka, neka je Bog odvede u vrtove Raja'. Iza sebe je ostavila jedino drveni sandučić u kojem su posložene njene mnogobrojne haljine od satena i baršuna, izvezane ribicama i mladenkama. U jednom kutu svoje sobe spremila je kratko uže na kojem je pažljivo vješala svoju crnu baršunastu haljinu koja nikada nije dotakla prašinu poda. U manjoj kartonskoj kutiji ostavila je svijeće, nekoliko komada sapuna i iglu za pletenje. A u prslinama i pukotinama sobe ostavila je pramenove kose koji su ispadali uslijed trudnoća, porođaja, smrti novorođenčadi te dugog niza bijelih i crnih dana.

*S arapskog prevela Anita Ćosić.*

## Kobni grad

Zatvaram oči i polako se povlačim iz svijeta. Njegova svjetla, mirisi i boje postepeno blijede i na njihovo mjesto dolaze jeka i sjene. Tanka maglica koja me okružuje polako postaje sve gušća.

Govorim sebi: 'Ubio sam svijet. Uništio sam ga i riješio se njegova tereta.'

Pokušavam otvoriti oči, ali ne uspijevam. Ili, možda mi se kapci otvaraju, ali me obuzima mrak pomiješan sa svijetložutom bojom. Prevladava nad svjetlom i tjera ga daleko. Osjećam kako se nešto odvaja od mene. Osjećam da napuštam sebe. Kao da je delikatna jezgra koja sadrži moju suštinu i bit već napustila moje ostatke. Postajem samo ta jezgra i ravnodušno promatram svoje ostatke. Zbog svoje hladnoće pitam se osjeća li se tako i zmiya kada gleda svoju staru kožu koju je odbacila poput starog komada odjeće.

Prilagođavam se svojoj novoj sredini. Sjedim na donekle glatkoj stijeni i temeljito je istražujem dodirrom. Njena glatka površina me uspavljuje, dok me grubi rubovi bude. Iza sklopljenih kapaka osjećam svaku nijansu svog skloništa. Mogu ga vidjeti jasno i hodati po njemu iako me jedino riječi povezuju s njim. On je sam po sebi stvoren riječima. Mogu ga zamisliti jedino ovakvim: ulice su pokrivene slovima i ukrašene interpunkcijskim znakovima, njegova je povijest sastavljena od stotina priča i romana, a zamišljena mjesta iz književnosti čine njegove prostore.

Skitam se po njegovim cestama gdje susrećem pisce u patnji. Svatko od njih sam za sebe traži spasenje na mjestu koje se neprestano ljulja kao da je bazaltna stijena

što visi u prostoru. Ta je stijena četvrtasta, glatka, i izbrušena. Njezini detalji čine da ona, poput ruže, oku postupno razotkriva svoje zaklone, nacрте i strukture.

Blizu glavnog trga naletim na pisca koji je zarobljen u klopku davno prošlog vremena. Skreće pažnju s toga dok priča bajku o bjeguncu iz vojske Timura koji sanja o smrti ispred vrata grada podignutog na stijenu s kojom se zrak igra.

Drugi pisac sjedi na pločniku u uličici, a oko njega su razbacane prazne boce brendija. Upušta se u svoju dnevnu predstavu. Scene koje je proizvoljno odabrao iz radova njegovih predaka izvodi ispred mračne i namrštene publike koja odlazi čim predstava završi, bez ijedne riječi ohrabrenja ili neodobravanja. Čovjek im priča o stvarima koje nitko osim njega nije vidio, pa samo nezainteresirano kimaju glavom i isparavaju poput dima.

Ne bavim se previše njima jer znam da sam ja sâm suputnik ovog mjesta i ogledalo koje odražava njegov lik. Ja sam njegov stvoritelj i apsolutni gospodar njegovog tona i raspoloženja. Moj duh je obuzeo svaki kutak, iako luta po magli, nesvjestan svog postojanja.

Nacrtao sam njegove ulice nadahnut podmuklim umom koji je zaljubljen u labirinte. Ruka mi se tresla dok sam povlačio linije trga jer nakon svakog daška vjetra ostaju jedino blijedi tragovi, pa se ruka počinje tresti još jače kad ponovno prolazi preko obrisa.

Njegovi se isprepleteni putevi i krhki tragovi utjelovljavaju i vraćaju u moju svijest svaki put u drugom obliku. Hvatam ih i gledam kako se utapaju u mislima koje me prenose do labirinta lukavog uma. Um mi govori da ih zamišljam kako bih se uskladio s njegovim valom. Ali čim mi se taj val izmakne, nevidljive barijere me ograde od njega.

Ovom mjestu pripadaju jedino ljudi pod-



muklih umova, ljubitelji misterija i zagonetaka. Oni zavide duhovima jer slobodno koračaju u noćnoj tišini, veoma cijene sve fantazije, preziru istinu, vjeruju u maštu i klanjaju se pred iluzijama i zabludama.

Po ulicama ovog mjesta lutaju oni koji imaju selektivno pamćenje. Pamte i najmanje detalje izmišljenih priča i bajki, ali se ne sjećaju činjenica svog stvarnog života.

U svijesti moje bazaltne stijene koja visi u prostoru leže strahovi svih umirućih gradova. Njihove povijesti napisao sam u trenucima uništenja grada Irama od Stupova, i Sodome i Gomore, u trenutku užasa u Ninivi prije Božjeg oprosta.

Tu stijenu nije potopila poplava, nije ju zamračio ubojiti oblak, niti ju uništio vjetar nemilosrdnih cvrčaka. Sudbina te viseće stijene je ljuljati se beskonačno i visjeti na rubu opstanka. Uvijek joj je mač na grlu, a svaki je dašak vjetra obećanje neizbježnog kraja. To je obećanje vječno jer vjetar stalno puše. Fijuče bez prestanka.

Bića tog mjesta usamljeno lutaju ulicama i trgovima, pogođena vrtoglavicom. Nitko od njih nije sposoban uspostaviti kontakt s ostalima, ali mogu osjetiti njihovu prisutnost. Do mene dostižu zvukovi njihovog disanja i ridanja, ali im nikako ne mogu prići.

Oni nisu obični ljudi, već izraz drugog oblika postojanja, jedinstvenih pisaca koji posjeduju maštovite umove i opterećene duše. Svatko od njih živi ovdje kao zarobljenik scene koju je napisao ili lika kojeg je stvorio i koji ga proganja zato jer se usudio izvući ga iz ništavila i baciti ga u okove riječi između korica knjige.

Kafka, na primjer, višekratno ispituje osjećaje Gregora Samse i često pronalazi sam sebe na putu prema Dvorcu ili na mjestu Umjetnika u gladovanju.

Calvino baulja po putevima svog nevidljivi-

vog grada, bez ikakve nade da stigne do cilja. U tijelo Carlosa Fuentesa se naselio duh generala Tomasa Arroyoa u trenutku kada umire od ruke predvodnika Pancha Ville koji je zapovjedio njegovu smrt.

A Borges povremeno otkriva da je izdajnik čije je lice obilježeno mačem i da mu se poput njegovog lika, Funes pamti sve do u najtočnije detalje, glava pretvara u bučno i burno more.

Ali priča Bruna Shultza je drugačija. On se nalazi u tijelu dječaka kojeg su roditelji poslali na noćni zadatak da donese očev novčanik iz kuće. To je dijete samo u gradu koji izgleda kao labirint, koji se mijenja i čije ulice liče jedna na drugu i množe se ispred njega. Očaran je toplom zimskom noći i odlučuje posjetiti Dućan cimetne boje, ali umjesto da postigne svoj cilj, iznenada otkriva da kuće nemaju vrata te da imaju jedino čvrsto zatvorene prozore. Scena se neprestano ponavlja jer Bruno, koji je zatvoren u dječjem tijelu, mislima i osjećajima, nije sposoban izvući se iz labirinta ponavljanja. Čezne za Ulicom krokodila i za Republikom mašte, ili za tim da bude dijete, ali ovaj put u drugoj sceni i u drugoj priči. Naprimjer, da pokazuje svoje crteže nekom čovjeku i da ga sluša dok govori kako mu svijet prolazi kroz ruke da bi se obnovio. Željan je proživjeti čak trenutak svoje stvarne smrti kad ga je ubio nacistički oficir na ulici Drohobycha, samo zato jer izlazi iz zamke Dućana cimetne boje, koja upravlja njegovim postojanjem u stijeni koja se ljulja.

Bruno me ne bi shvatio, čak i da uspijem pronaći način da ga upozorim da se ne upliće u želje jer je sklonište napaćenih duša satkano od zabluda. Ovo je sklonište duh života na samom početku i u toj ulozi predstavlja se kao majka svih duhova. Sve i svatko u njemu osuđen je na propast, kao da nikada nije ni postojao. Znam tu činjenicu jako dobro i držim se njenih osnova, ne pitam se kako sam dobio to znanje.

Zadržavam svoje misli za sebe jer su riječi u skloništu beznačajne. One su samo zvukovi zatvoreni u sebe, bez nijanse ili objašnjenja. Nije ih moguće ni prevesti. Pretvorila bi se u obična šuškanja kada bi ih se netko usudio izgovoriti ili ih pokušao prevesti.

U svemu tome, pakao stanovnika tog mjesta sastoji se od jedinstvenih pisaca. Kako da izraze ono što uznemirava njihova srca i muči njihove umove?

Bez pisanja oni su nepotpuna bića. Bez jezika njihov život je neopravdan. Svaki put kada bi netko od njih pokušao prenijeti svoju maštu u pisanu riječ, otkrio bi da su te riječi prazne, da ne znače ništa. One ne mogu postojati van svojih okvira, van svojeg zvuka. Kako da ih pisci napune značenjem? I kako uopće saznati značenje samo po sebi, kako bi ga primijenili u riječi?

Nekima je bilo dovoljno maštati. Drugi su usavršili vještine svojih tijela i pretvorili ih u svojevrsan jezik. Vježbali su do iznemoglosti da bi izveli savršenu predstavu tijela. Da bi se uskladili s moćima tijela obuzetog ekstazom, promatrali su svaki njegov pokret, osluškivali svaki njegov šapat i pokušavali razumjeti kako je tako rječito i jezgrovito, kako pjeva o riječima koje nose značenje.

Trećoj skupini tišina je bila dovoljna. Njeni su se članovi skupili na hrpu i pokušali se što manje kretati. Nisu mogli naći razloga život pa je i pisanje izgubilo svoj smisao. Uvijek su smatrali sebe gospodarima jezika i vitezozima koji su sposobni pripitomiti ga i igrati se s njim, iako su ponekada izgovarali klišeje, kao da ih je jezik izdao i riječi iznevjerile.

U zadnjoj skupini bili su oni koji su se otarasili očaja i sažaljenja pa su odlučili stvoriti novi jezik prema vlastitim snovima i maštanjima. Jedini je problem bio što su svi stanovnici skloništa bili osuđeni na izolaciju pa makar i

živjeli među tisućama ostalih stanovnika. Nitko se nije mogao povezati s ostalima, pa tako nije bilo puta prema zajedničkom jeziku ni veze između tih silnih jezika. Ovo je bio novi Babilonski toranj. Jezici su se bespovratno poremetili. Nitko od članova te skupine nije bio svjestan da je dio veće zajednice i da postoje i drugi koji lutaju ulicama stijene koja visi u prostoru, i koji su isto kao i on odlučili stvoriti alternativni jezik. Svatko je od njih smatrao da je jedino njemu palo na pamet nešto toliko napredno: posvetiti se izumu novog jezika, smisliti slova, dati im zvukove i napuniti ih značenjem.

Izgleda da sam jedino ja bio svjestan što se događa oko mene. Kao da se prvo sve događa u mojoj glavi, a tek onda izlazi iz nje i materijalizira se u stvarnosti ispred mene. Nakupio sam u sebi ogromno, ali krhko znanje. Posjećuje me noću u obliku sna ili točnije, grumenu sna. Budim se s njegovim ostacima koji zamračuju moj dan i tim nespojivim komadima nanovo šijem navodni život.

Lukavom intuicijom sam mogao procijeniti koji fragmenti mojih snova pripadaju prošlosti koju sam možda proživio ili zamislio, a koji su halucinacije ili proročanstva čiju vjerodostojnost nisam mogao utvrditi. U srcu ovih drugih nalazi se hram koji je isklesan u tijelu planine na obali rijeke. On mi se javlja u snovima i osjećam kao da hodam oko i razgledavam tekstove i crteže urezane na njegovim zidovima i stupovima. Odmah me preplavljaju nepovezane pomisli o takozvanoj božici Talismana, a onda san izblijedi.

Pokušao sam opisati sve što se tiče hrama i njegove misteriozne božice u popisu budućeg života, bio on stvaran ili izmišljen. Unatoč tome, ponekad sam imao osjećaj da je taj hram čvrsto povezan s prošlošću koja me se više nije ticala. Njegove crte izblijedile su iz mog sjećanja, ali su svejedno trovale moju sadašnjost i usmjeravale mi put.

Bio sam uvjeren da je to znanje bilo po-

vezano s božicom Talismana i da je ona – na svoj način koji je meni nepojmljiv – razum koji me nadahnuo da izmislim ovo mjesto, i koji je apsolutni vladar i najmanjeg njegovog detalja. Ali u tom periodu ne mogu dokazati ništa, čak ni vlastito postojanje.

Unatoč svemu, bio sam zahvalan što sam mogao shvatiti postojanje ostalih i što sam bio svjestan njihovog zastoja i višestrukih identiteta, iako ne znam koja sretna slučajnost me odlikovala tom privilegijom. Ono u što sam bio siguran je da moram zanemariti prošlost kao ideju i pokušati razumjeti svoju vezu s ovim mjestom što je više moguće. Ovo mjesto nema prošlosti jer se može razvijati jedino ako briše prošlost i izbacuje njen teret. Ono je trenutačna tišina između dvije ubrzane rečenice. Ne pamti ništa i ne priznaje povijest. Njegovo božanstvo je zaborav, a njegova su povijest zrna prašine koje oluja odnosi.

Žeđ za prošlošću koju je ovo mjesto izbrisalo ubija njegove stanovnike. Volja mjesta protivi se volji njegovih stanovnika. To suprotstavljanje razbacuje iskre nemira koje se ne mogu vidjeti, ali proganjaju svakog tko hoda putevima stvorenim od riječi i halucinacija.

No, ovdje nisu glavni problem iskre, nego beskrajna višestrukost. Stijenu koja se ljulja danju ne obasjava jedno sunce, nego više njih i od svakog se rađaju deseci preslika. Na isti način mjesec se umnožava bez prestanka.

Kada netko podigne pogled prema nebu da promatra neprestano množenje sunaca, ne uspijeva odmaknuti oči, bespovratno gubi vid i ostaje gledati prema gore, zamagljenim očima. A onaj koji noću promatra umnožavanje mjeseca ne može ponovno pogledati ništa drugo. Čak i da uspije, vidi jedino desetke mjeseca koji se rađaju jedan iz drugoga.

Od tog trenutka pa nadalje vidi sve u srebnim iskričavim bojama pomiješanim sa svjetloplavom,

ružičastom ili narančastom. Boje mjeseca gospodari su preobrazbe i nepostojanosti.

Onome tko može vidjeti, s vremenom će nestati osjećaj za prostor i za smjer. Izgubit će vid, kao da ga je oslijepio snijeg koji inače ne postoji, i zalutat će u najintimnijim kutovima svoje duše. Izgubit će se i početi kružiti oko sebe kao u beskrajnoj igri ponavljanja. Hodat će ulicama koje liče jedna na drugu, poput blizanaca.

To nisu jedini paradoksi ovog prokletog skloništa. Na primjer, veliki dio biljaka ne poklapa se s vremenskim uvjetima. Zimi kada žestoka hladnoća ukoči sve uokolo i snijeg ne prestaje sipati s neba, tropske biljke rađaju čudne plodove i ogromne divlje cvjetove. Ljeti one venu, a na njihovom mjestu izrastaju biljke koje se inače mogu naći jedino na hladnim mjestima, makar je ljeto na stijeni pakleno vruće zbog topline sunaca koja se neprestano množe.

Izgleda da se nitko drugi osim mene ne bavi tim proturječnostima. Ostali stanovnici ili ne poznaju svijet izvan stijene ili njihovo poznavanje dolazi od bajki, snova ili davno pročitanih knjiga koje su se upile u njihove svijesti. Uspomene od čitanja čuvaju sliku svijeta koji je imao jedno sunce i jedan mjesec, tropske biljke se razvijaju u toplim klimama, a ostale na mjestima s hladnom klimom.

Stanovnicima stijene bilo je nezamislivo da postoje takozvane mape ili mreže puteva koji povezuju različite gradove i regije. Njima 'grad' znači odvajanje i izolaciju. Ovo je povučeni svijet izvan kojeg ništa ne postoji i koji je sam sebi u potpunosti dovoljan. U propisima njihove sadašnje stvarnosti nema puteva, ili točnije, oni nisu takvi kakvima ih znaju iz knjiga. Prema njihovim shvaćanjima put je jednak labirintu. Ne znaju riječ 'dolazak' i njene sinonime. Ako se slučajno prisjetite njenog značenja, zavrti im se u glavi i ne razumiju ništa više. I najmanje talentiran i educiran čovjek među njima

može sastaviti nekoliko svezaka o značenju riječi 'gubitak', i predavati o filozofiji začaranog kruga i neprestanog ponavljanja. Ali ako pitaju najdarovitijeg stanovnika koji su antonimi te iste riječi, ili što znači dostizanje nekakvog cilja ili odredišta, potpuno će se zbuniti. Gradovi iz knjiga i njihova bića činili su im se iznimno čudnima.

Ni knjige više ne poznaju na isti način. One nisu prisutne u njihovoj sadašnjosti, ali sadržaj prošlosti i znanja iz knjiga pohranjeni su u slojevima njihovog sjećanja gdje su u mračnim labirintima i kutovima sačuvane zbirke od stotina svezaka. A dok sanjaju, umjesto snova javljaju im se scene i dijalozi iz raznih knjiga. Neke su od njih poznate onome tko sanja pa ih lako može završiti do kraja. Dok su druge izvučene iz nekog konteksta i u tom slučaju je nesretnik osuđen sanjati sve dok se ne prisjeti o kojoj priči se radi i koji je njen naslov.

Mnogi od njih ne shvaćaju da su prije svega bili pisci. Ta je činjenica ishlapila iz njihovog sjećanja i zaboravili su na svoje korijene i prošlosti. Drugi dobro znaju tko su bili i to ih muči jer su svjesni da se nalaze u bezizlaznom položaju. Bijeg iz stijene znači slobodan pad i neizbježnu smrt. Onaj tko to razumije, zna da će ostati zarobljenik scene koju je napisao ili lika kojeg je stvorio, i da će beskonačno prolaziti kroz iste trenutke. Jedino rješenje je da izbrusi svoju maštu i da osmisli novi scenarij koji će ga izvući iz začaranog kruga neprestanog ponavljanja. Jedini uvjet je da novi scenarij maštovitošću nadmaši sve njegove prethodne priče. Zamka je u tome što ovo mjesto iz svojih istraživača crpi svu sposobnost maštanja. Siše sokove iz njihovih fantazija i pomisli i oslabljuje njihovu sposobnost maštanja. Pretvara ih u primatelje vlastitog sanjarenja ili, točnije, sanjarenja božice Talismana. Što više razmišljam o njoj, to mi se više čini da je ona prije neka halucinacija ili manična epizoda, s tim da mi je jasno da iz ovog položaja i u ovom stanju ne bi bio sposoban uništiti je

ili suprotstaviti se onome što mi šapće.

Znam da ću se u jednom trenutku morati suprotstaviti, a možda sam to već i učinio. Božica Talismana i ja imali smo dobar razlog da vodimo bitku. Bio sam joj ravan, čak sam je možda i nadmašio snagom i vještinom. Zato mi nije jasno kako sam se pretvorio u beskičmeno biće, kako sam izgubio svoju osobnost i svoju srž?

Ja, kao i svi ostali ovdje, ne mogu maštati punom snagom i sjećam se jedino onoga što sam davno pročitao, a ne što sam nekada proživio. Izgleda da sam se stvorio ovdje ni iz čega i da ću se pretvoriti u prah čim odem. Kao da je ovo mjesto stvorilo mene, a cijelo vrijeme sam mislio da je obrnuto. A možda smo i ono i ja plodovi halucinacije božice Talismana.

Brine me jedino sveprisutni osjećaj da me ona prati i da broji moje korake i udisaje. Ulijeva mi lažni osjećaj nadmoćnosti, ali i ostavlja u mom grlu okus teške patnje kroz koju shvaćam krhkost i trenutačnost svog postojanja. Pri svakom udisaju ta misteriozna božica otkriva mi istinu da se nalazim na prolaznoj stanici i da je svatko ovdje osuđen skočiti na stijenu sudbine.

Svatko ovdje besciljno luta putevima, ili promatra mjesece, ili ga sunce osljepljuje, ili vježba svoje tijelo da postane zamjena za jezik. Ali svjestan toga ili ne, svatko iščekuje svoj dugo priželjkivani dan. U tom će se danu probuditi u beskrajnom šapatu. Pokušat će ga ignorirati, ali neće uspjeti. Taj šapat pretvorit će se u desetke istovremenih glasova koji remete razmišljanje i unutarnju harmoniju. Glasovi će prestati jedino kada ih zaraženi počne slušati i raditi ono što mu zapovijedaju. U tom trenutku shvatit će da ovo zapravo nisu glasovi, već niz misli i halucinacija koje su toliko uporne i iscrpljujuće da ih gotovo može čuti.

U skoro svim slučajevima šaptač zapovije-



da zaraženom da se vrti u prazno dok ne izgubi pojam o smjeru. To će ga neizbježno povesti prema 'stijeni sudbine' – umaњenoj preslici bazaltne stijene koja je sastavni dio skloništa.

Stat će izoštrenim osjetilima na rub 'stijene sudbine' fokusiran na jednu točku ispred sebe i pazit da se ne posklizne. Čim dođe do trenutka prosvjetljenja i vidi svemir koji se sakrio iza točke u koju gleda, njegov će ga oprez izdati i on će skočiti u nepoznato. Svijet koji poznaje nestat će. Sve će iščeznuti. Nakon toga pojavit će se tamno zeleni ocean koji će postupno postajati sve tamniji dok sasvim ne pocrni. Iz srca mraka pojavit će se krug svjetla s crnom rupom. On odvlači pažnju nesvjesnoga od onog što će mu se dogoditi, i guta ga u svojim dubinama. Iznenađeno otkriva da se nalazi u srcu nečega što nije zamišljao niti u najluđim fantazijama. Pluta u magli neznanja bez smjernica ili znakova koji bi mu pokazali put prema spasenju. Može zauvijek ostati zarobljen u tom svijetu, nesposoban izvući se iz njega. Zaboravit će na sve što se ikada dogodilo i što je proživio, i zalutat će u novi labirint. Možda će ga preplaviti povremeni odlomci koji ga podsjećaju na ostatke njegove prošlosti. Ali to mu neće biti ni od kakve koristi jer više neće moći nimalo promijeniti svoju sudbinu od već predodređenog puta. To znanje mu je ostavilo jedino depresiju koja mu ukazuje na činjenicu da je bespovratno izgubio svoje uspomene i znanje.

Mene ta depresija obuzima svaki put kada pomislim što bi moglo uslijediti nakon skoka sa stijene sudbine. Čudno je to što me pogađa jedino kada se odmaram na svom omiljenom mjestu u svijetu kojeg sam stvorio tako pažljivo i strpljivo – u vrtu kaktusa gdje rastu raznovrsna grmlja živopisnih boja i bogatih mirisa, ali najviše volim ležati usred kaktusa koji rastu u krug. Uživam u njihovim bijelim oblicima i snažnom mirisu koji me opuštaju i uspavljuju. Obožavam ih mirisati i puniti pluća njihovim aromama kao da sam bočica

do vrha puna zrelog parfema.

Valovi tuge i ridanja nisu me udaljili od ovog mog običaja. Štoviše, natjerali su me da ga se pridržavam još jače jer se zbog plača osjećam lakim i slobodnim.

*Sarapskog prevela Anita Ćosić.*

## Načinjen od drva i halucinacija

Dok sam cijepao drva u šumi blizu moje kolibe, po prvi puta me preplavio taj osjećaj. Točnije, to se dogodilo kada sam stavio prste na njega i vidio ga iz prve ruke. Od davnina je živio u meni, ali utjelovio se tek u ovom trenutku, kada sam bio okružen korijenjem, rascijepanim granama i otpalim lišćem.

Osjetio sam da sam biće od drva. Njegov miris živi u meni, preplavljuje me i svladava moj duh. Njegova svježina me očarava, okružuje me i osjećam da sam doma, u svojoj prvoj domovini koju sam zaboravio, ali njeni mirisi i zvukovi žive skriveni u dubinama mog tijela.

U tome sam našao objašnjenje za svoje ponašanje otkako sam napustio svoju staru kuću i doselio se na ovo udaljeno mjesto. Cijepanje drva postalo je svakodnevice, ritual od kojeg me ništa nije moglo udaljiti. Počeo sam provoditi većinu svog vremena u poliranju suhog drveta koje bi pretvarao u komade namještaja ili nepotrebne alate. Najviše uživam dok mi se ruka povezuje sa sirovim materijalom i pridaje mu oblike koje inače ne bi postigao bez moje pomoći. To mi odvlači pažnju i ne ostavlja vremena da razmišljam o stvarnosti jer su oko mene jedino praznina i tišina koju s vremena na vrijeme prekida zavijanje, lavež ili buka nepoznatog izvora.

Kada završim posao, obilazim grad. Prolazim kroz napuštene kuće kako bih se uvjerio da je sve u redu. Većinu njih vlasnici su napustili nabrzinu i čak nisu ni zaključali vrata. Pažljivo pregledavam sve dok me prašina zagušuje. Otvaram prozore da prozračim i zatvaram ih ponovno prije nego što izađem. Promatram nered kućnih vrtova koji se postepeno pretvaraju u umanjene džungle, ali ne pokušavam ih

spriječiti u njihovu nastajanju. Moja borba s prirodom osuđena je na propast i zato je ostavljam (pirodu, ne borbu) da prati svoj put. Brinem se oko njenog preobražaja i promatram ga izdaleka. Nisam raspoložen boriti se čak ni za prostor koji moje tijelo zauzima. Trenutno osjećam da ne živim, već postojim. Dišem, jedem, spavam i budim se nasumično. Osim što hodam od jednog do drugog kraja grada i bavim se stolarstvom, ne radim ništa značajno.

Da nema plodnog drveća i obilja šumskih gljiva, moji prijatelji i ja bismo već odavno nestali. Samo ja sam svjestan toga jer svatko od njih dvoje živi u svom svijetu i ništa drugo ih ne zanima. Jedva primjećuju kada svakome od njih zasebno ostavljam hranu i nisam siguran jedu li uopće ili ne. Zaključio sam da ipak jedu jer su još uvijek živi i jer ne nalazim tragove hrane kada se vratim idući dan. Da ptice ključaju hranu ostale bi mrvice.

Ne razmišljam previše o tome i bez kolebanja im nosim hranu i vodu, i nadam se da će se jednog dana osvijestiti o tome kakva je bila prošlost, iako se pomalo bojim tog buđenja. Neću biti sposoban objasniti im kako se pustošenje obrušilo na svijet u tolikoj mjeri.

Razmišljam kako su me moje odluke iz prošlosti pretvorile u to što jesam – skitnica koji luta cestama, snažno se bori protiv prisutnih uspomena, kao da su živa bića, i čezne za uspomena koje su odumrle i ostavile iza sebe preplavljajući osjećaj gubitka.

Spalio sam sve mostove i čvrsto odlučio ne napuštati svoje mjesto ili imalo ga mijenjati. Bilo mi je dovoljno biti tihi promatrač na neko vrijeme. Zanimljivo je opustiti se i biti kao pero koje leprša na vjetru i ostavlja da svijet tone u neredu bez kojeg inače postaje besmislen.

Nisam mogao dozvoliti da ostavim svoje prijatelje, iako duboko u sebi znam da postoji još neki razlog.

Ostat ću ovdje pa makar bio sam. Moje srce ruši stupove, a moj duh u sebi sakriva uništenje, zato ću vidjeti raspadanje koje se odražava ispred mene, kada nestanem.

Lutam po ulicama i gledam prema horizontu koji ne otkriva ništa i prema nebu koje je uvijek prekriveno oblacima. Vrtoglavica me više ne uznemirava, privikao sam se na nju. Prije bih se iznenadio kada bi me netko od ostalih sreo. Imali su lutajuće oči, nemirne duhove i tijela koja nisu podnosila klaćenje. Očekivao sam da će s vremenom otići i tako je i bilo. Nestali su jedan za drugim i ostali smo samo nas troje.

Hodam uokolo bez da se moram usredotočiti ili gledati ispred sebe jer je taj grad otisnut u mom srcu, urezan u šupljinama mog razuma. Po mojim kostima izdubljena su njegova raskrižja, krhki trgovi i šume koje ga okružuju poput narukvice. Uvijek pazim da se ne približim svojoj staroj kući. Više ne mogu gledati tragove metaka po zidovima ili rupe od granata na zgradi nasuprot. Nisam bio tamo otkako je otišao. Čak nisam ni razmišljao uzeti svoje stvari sa sobom u kolibu koju sam izgradio kao netko tko plete odjeću koncima ljubavi.

U kolibi provodim dane u miru koji ne kviri ništa osim moje svijesti, da me netko očekuje i da ovisi o meni pa makar i u svojim halucinacijama. Dosta mi je toga, želim život bez obaveza i zahtjeva. Sama pomisao da postoji još netko van okvira mog tijela čini me nervoznim. Dovoljni su mi oni koji me naseljavaju i bore se u meni. Ponekad zamišljam da je grad samo moj, da nitko nije u njemu, i da nitko osim mene nije koraćao njegovim ulicama. Jednom se i uspijevam uvjeriti u to, a moje oči i uspomene me lažu više puta.

Stižem do sjevernog kraja gdje su vrtovi kaktusa u svim bojama i oblicima. Vidim ga da leži ispod biljke bijele boje. Jedva drži glavu uspravnom pa mi je jasno da je kao obično uspio otupiti svoja osjetila i um. Ne približavam mu se i

ostavljam ga snovima i maštanju. Nisam spreman platiti cijenu njegovog buđenja jer nisam raspoložen za podnošenje te poplave sumnje, ridanja i tuge usmjerene u prazninu. Volio to ili ne, što se njega tiče, na svijetu postoji jedino praznina. Od njega me odvlače deve koje nisu povezane ni s rijekom u kojoj se odmara, ni s jezerom od žive, ni s oazom koju je teško napustiti. Otresao sam njegove riječi daleko od sebe, ali unatoč tome, pomisli o rijeci, jezeru i oazi i dalje odjekuju u mojoj mašti.

Ostavljam ga i krećem prema drugom kraju grada gdje planina pregrađuje šume iza sebe. Kako se bližim, vidim je kako prekrivenih nogu sjedi na stijeni, kao da je dio nje. Primjećujem da je sunce već zagorilo i posušilo njenu kožu koja je gotovo poprimila boju okoline. Gleda prema meni, ali me ne prepoznaje, okreće glavu na drugu stranu. Čujem kako tiho pjevuši pjesme koje ne razumijem, ali od njihovih melodija me hvata jeza. Njen tužan pogled i slomljeni glas govore mi da pjeva o očekivanju i gubitku. Za razliku od njega, njoj ne treba otupljivanje osjetila. Njene halucinacije su joj dovoljne i nisu joj potrebni vanjski poticaji.

Prestaje pjevati i počinje držati monolog. Govori kako se naš prijatelj sjedinio s vodom i kako su ona i vatra jedno te isto, zatim me ispituje iako me ne može prepoznati. Gledam je i razumijem njeno pitanje, ali ne dajem si truda odgovarati joj da smo drvo i ja cjelina, no za razliku od njih dvoje, ja ne prihvaćam svoju zemaljsku materiju, već ću postati čisti um.

Oponašam njen govor u zagonetkama i kažem joj visokim glasom: 'Razum je božanstven element Atuma', svjetla koja izvire iz njegovog sunca su nevidljiva za nečiste oči, zato ću postati čisti um koji grozničavo želi dosegnuti do Atuma.'

1 Atum – značajno božanstvo Drevnog Egipta.

Činilo mi se da je na nekoliko trenutaka pratila što govorim, a zatim se nevidljiva barijera koja nas razdvaja ponovno podigla. Promatram je s ljubavlju, u njoj vidim svoj odraz, a u našem prijatelju vidim njen odraz. Nas troje smo različite posljedice istog uzroka. Mi smo san koji se prepleće u umu Atuma, misao koja mu je sinula, točno kao što mu je i podmukli svijet pao na pamet. Isprva je poput beskrajne vode koja se sakriva iza slojeva magle, prije nego što ju postepeno uspostavi i namjesti, i pretvori njen kaos u red.

Ili barem tako čujem da ponavlja, zatim gubim vezu sa sadašnjošću i pronalazim se u srcu prastarog svijeta. Moja prijateljica mi govori da sam sudac između reda i kaosa, posrednik između božice dobrote i božice zla kako nijedna od njih ne bi prevladala.

Pretpostavljam da me pobrkala s Thothom koji je bog pisma, mudrosti i magije u Drevnom Egiptu. Uvjeravam se u to kada počinje objašnjavati svoju ideju da je redu potreban kaos koji ga podržava i usmjerava, i da dobrota ne znači ništa u odsutnosti zla. Prema njenom monologu meni je dodijeljen teški zadatak da održavam ravnotežu između suprotnosti.

Na neki način moja prijateljica nije bila daleko od istine, iako nije uspjela pogoditi srž moje uloge. Zapravo sâm sebi sam dodijelio taj zadatak koji mi je dojadio i više mi nije bio toliko drago ispunjavati ga. Ovdje, na kraju svijeta, borim se kako bih zaboravio, iako moje uspomene i dalje ostaju žive. Ponekada zavidim svojim prijateljima jer je on u dobrovoljnom stanju odsustva uma, a ona živi u halucinacijama koje isključuju stvarnost i odvajaju je od mene toliko da me ne prepoznaje, iako sam gotovo osovina njenih monologa, makar da me u njima predstavlja takvim kakav nisam.

Očekivao sam da se njene halucinacije vrte oko događaja koji su se dogodili prije nego što je ušla u to sta-

nje, iako se ne sjeća bomba, granata i uzastopnih eksplozija. Ili barem ne izgleda tako dok sam blizu nje. Na njenu sreću, nije naseljena ruševinama, paničnim vriskovima i leševima razbacanim po ulicama koje lešinari i grabežljivci komadaju. Ne prati je pomisao da je želudac svake ptice ili životinje na svijetu, bila divlja ili pitoma, pun ljudskog mesa. Ta ista pomisao mene je odbila od svake vrste mesa.

Izgleda da je zaboravila sve što se tiče zadnjeg rata ili potresa koji su uslijedili. Razmišljam o sudarima, eksplozijama i tutnjevima i zaključujem da je rat urota protiv tišine. Njegov cilj je ubiti tišinu i popuniti prazninu sa što je više moguće buke, kao da se iskonski boji tišine i ne može je podnijeti.

Možda sam se zato zauzeo za tišinu i utopio se u njoj. Zamijenio sam govor pisanjem. Htio sam da pisanje bude odsutnost zvuka, da razbije govor iznutra. Ne govorim i čak sam gotovo zaboravio kako zvuči moj glas. Svaki dan pišem tisuće riječi jezikom i slovima koje sam izumio i oblikovao po svom ukusu. Savladao sam istraživanje njihovih dubina. Razmatram urezati ih u kamen ili utisnuti ih na svoju kožu, zatim shvaćam da mi je dovoljno zapisati ih na papir koji sam izradio od kore drveta, zapravo od svog udaljenog ega koji se skriva od mog pogleda, ali oblikuje moju srž.

Sinulo mi je da postoji vjerojatnost da potencijalni čitatelj neće moći pročitati moje zapise i da čak neće razumjeti da je ispred njega jezik, a ne samo besmislene škrabotine koje je rodio poremećeni um. Suprotno od očekivanog ta mogućnost me smiruje, oživljava i ohrabruje. Odlučujem ne ostaviti stvari u rukama sudbine i upuštam se u uništavanje svojih zapisa. Upravo zbog toga više mi se sviđaju krhkost i trenutačnost papira, nego dugovječnost kamena.

Ono što sam pisao me plaši jer prikazuje sve užase koje sam proživio, oživljava ih i ponavlja beskonačno,



tako da ih ne mogu zaboraviti. A možda ono što me zapravo užasava jest da kada pišem o onome što sam vidio, osjećam nekakvu skrivenu ljepotu. Jezik me izdaje i uvlači me u svoju ljepotu. Čitam i čini mi se da su ruševine privlačne i da je svakodnevna smrt izrađena nenadmašivom točnošću koja je pročišćava i udaljuje bol, proganja je iz slike, pa makar nakratko.

Morao sam dokumentirati sve s čime se susretnem, zapisati i najobičnije događaje, opisati i one najmanje promjene, koje možda jedino ja primjećujem. Ali usporio sam pomalo. Vidio sam kako se ovo mjesto pretvara u ruševine i kako su ga napustili oni koji su preživjeli. Na početku je ostalo njih nekoliko koji su besciljno lutali ulicama. Moji prijatelji su navikli izbjegavati ih, a ja ih se ne sjećam dobro. Onda su svi osim nas troje otišli. Na neki način su svi nestali, kao da ih nije ni bilo. Sjećam se praznih ulica, porušenih kuća i tragova požara na javnim zgradama. Isprva, taj prizor mi je bio grozan, a onda sam se počeo navikavati na njega. Sada je prijašnji život gotovo izbljedio iz mog sjećanja i na njegovom mjestu cvjetaju ruševine.

Još uvijek pišem sa žarom o zadnjim događajima. Bez toga će sve propasti, progutano ništavilom. Pričam povijest mjesta koje se pretvorilo u ruševine, tišina se uvukla u čitav svijet, a u ovom gradu je ostalo samo troje ljudi: čovjek koji je potonuo u svoje uspomene; drugi, koji neprestano otupljuje svoja osjetila i razum; i treća, koju su halucinacije i proročanstva ludila već uvukli u nematerijalni svijet.

Razmišljam o tome, uvjeravam se da je istina, a onda ponovno počinjem sumnjati u sve. Tko mi može garantirati da je sve što vidim i u što vjerujem istinito? Kako da znam da je moja vizija o stvarnosti najbliža istini i njenoj srži, ako stvarnost uopće posjeduje istinu i srž. Bolno mi je jer ne postoji način za uvjeriti se u nešto. Moja preslika svijeta nema prednost pred preslikama mojih dvaju prijatelja. Kao da

smo tri paralelna svijeta na istom mjestu, tri osobe od kojih je  
svatko zarobljenik svog uma, halucinacija i mašte.

*S arapskog prevela Anita Ćosić.*

## Gotička noć

Iz nekog razloga morao je otkinuti putovanje.

Rekao je da se grad nalazi daleko i spomenuo mi njegovo ime koje sam tada čula prvi put, ali zvučalo mi je nekako melankolično i zbunjujuće. Činilo se kao da je sudbina predodredila to putovanje. Na trenutak sam vidjela njegov željeni grad s blijedim ulicama i pepeljastim bojama. Sve je zavijeno u sivo i samo su tu i tamo neka mjesta sramežljivo obojana u bijelo ili crno.

Mnogi ljudi hodaju sporo po prašnjavim cestama i gledaju u točku ispred sebe. Teška tišina obuzela je sve okolo. Vidim kako i moj prijatelj hoda zamišljeno. Ja sam van slike, ali pratim ga zabrinuto i predosjećam dolazak diva s crnim plaštem i mračnim izgledom. Odjednom zavlada nered i svi počinju bježati.

Osjećam kako se zemlja tresu ispod teških koraka muškarca u crnom. Znam da se s vremena na vrijeme pojavljuje na cestama i hoda snažno uz pomoć štapa od ebanovine. Ne vidi ništa ispred sebe, slijepi mu se pogled prebacuje s lica na lice dok se ne zaustavi na nekome tko bi mu vratio vid. Onda kažiprstom ukazuje na to lice i čovjek nestaje bez traga, a div se vraća svojoj sljepoći u očekivanju sljedeće žrtve.

No, ovaj se put nije pojavio unatoč drhtanju zemlje i kaosu koji je uslijedio. Bilo je prisutno jedino iščekivanje njegovog dolaska i lagani potres zemlje kao onaj koji ga prati gdje god da ide. Nakon nekoliko minuta ljudi koji su bježali, shvatili su da je ovo lažna uzbuna i nastavili su hodati

kao i prije.

Kad sam pogledala u smjeru u kojem je odlutao, vidjela sam kako sporo korača. Pokušala sam vidjeti taj njegov karakteristični izgled lukave lisice, ali nisam uspjela. Namjestio je svoj crni plašt, podignuo glavu prema nebu poput nekoga koga je iznenadila neočekivana kiša i nastavio svoje skitanje.

Od trenutka kada je moj prijatelj stigao u taj grad, nije ga prestao istraživati. S velikim oduševljenjem mi je pisao da je to svjetski grad: 'Ovdje je moguće čuti sve jezike. Ne postoje nacionalnosti ili razlike. Nisu ti potrebne riječi da bi izrazila svoje misli!' Onda je počeo pisati sve rjeđe, a u narednih godinu dana nije napisao niti riječ o tom nezemaljskom gradu.

Ali nakon nekog vremena počeo je ponovno pisati o njemu. Pisma su bila dugačka i bez traga topline – nije govorio o sebi niti me išta pitao. Čitala sam te iznimno detaljne opise jedinstvenog grada, pažljivo napisane raskošnim rukopisom i prekrasnim sitnim slovima.

Napisao mi je da ga zovu Grad Vječnog Sunca jer njegovo sunce sija sve dok ima budnih. Zalazi jedino kad i zadnji stanovnik zaspe, i ponovno izlazi prije nego što se prvi probudi. Tamo nitko nije znao kako noć izgleda, niti su znali da postoji.

Tad nije bilo diva, prašnjavih cesta ili ljudi u bijegu, već beskrajn dan i žarko sunce koje gotovo nikada ne zalazi. Ulice grada izgledaju kao da su točne preslike jedna druge. Stravične gotičke zgrade imaju istaknute svodove, zaostrene kule i ornamente ljudskih lica s ustima rastvorenim u vrisku i užasnutim očima. Svi trgovi su pravokutni, a vrtovi koji više nalikuju šumi okružuju grad sa svih strana.

Iz te iste šume sada dolazi div pomračenih očiju koji je nekada davno imao zavodljivi, a ne zastrašujući

pogled. Tad se kretao s lakoćom i sa žarom je govorio o nečemu što se odlikuje neviđenom ljepotom i zove se "noć". O njoj je saznao iz brojnih knjiga u svojoj kolibi smještenoj u šumi, a ribari iz obližnjeg jezera govorili su mu da su je vidjeli u drugim gradovima dok su radili na velikim ribarskim brodovima što su plovili na dalekim morima. Pritvarao bi lijepe oči i govorio o noći kao da ju je već vidio: "Toliko je crna da niti tisuću svjetala ne može probiti njenu gustu tamu. Samo je mogu lagano prigušiti da bi postala još ljepša." Prelazio bi jezikom preko donje usnice kao da kuša njen okus.

Napustio je Grad Vječnog Sunca u potrazi za noći. Hodao je stotine kilometara. Prošli su dani, onda tjedni, pa godine... Opisivao je noć zbunjenim i nedovršenim riječima svakome koga je sreo i ispitivao ga je li ju vidio.

S vremenom je počeo gubiti nadu, ali je odrješito nastavio svoj put a da niti jednom nije pogledao za sobom. Hodao je ne znajući koliko dugo, jeo plodove drveća i pio vodu iz potoka, dok se nije vratio na put kući.

Prepoznao je grad po visokim zaoštrenim kulama i kristalnim kupolama koje odbijaju zrake sunca i još više pojačavaju njegovo svjetlo. Nije mogao skrenuti pogled sa zastrašujućeg bljeska gradskih kupola i osjetio je kako se svjetlo postepeno povlači. Pojurio je prema gradu a vid mu je oslabio. Na početku nije znao što mu se točno događa i pomislio je da se svijet oko njega polako gasi. Kada je potonuo u potpuni mrak, shvatio je da je dospio do svog cilja – sreo je noć licem u lice. Bio je presretan što je napokon dobio svoju vlastitu noć koju može ponijeti sa sobom u Grad Vječnog Sunca.

Kratki put koji je morao proći da bi stigao doma bio je najteži dio njegovog putovanja. Spoticao se i vratio bezbroj puta oko gradskih zidova, sve dok nije uspio ući. Stanovnici su ostali zaprepašteni tim strašnim divom i otkrili da se njegovim povratkom grad preobrazio – kao da je zapeo

između dana koji se neće vratiti i noći koja odbija pasti.

U sljedećem pismu moj prijatelj je nakratko zaboravio na svoju temu i napisao mi da se div sa zamagljenim vidom već neko vrijeme povukao u svoju kolibu u šumi i da ne progovara niti riječ. Sluša jedino šuštanje lišća, pjesme ptica i dašak vjetra. Kad mu samoća i tišina dosade, izlazi na ceste teškim koracima koji tresu zemlju. Oslanja se na štap od ebanovine, skriva mrki pogled oboružan iskustvom slušanja ništavila. Njegov ugašeni pogled skače od lica do lica dok ne sretno nekog tko će mu vratiti vid. Kažiprstom pokazuje na nečije lice i njegov nesretni vlasnik nepovratno nestaje. Onda div pokušava upiti sve detalje okolnog svijeta prije nego što ponovno potone u sljepoću, ali nikada ne uspijeva pa se očajan vraća svojoj kolibi i iščekivanju.

Taj grad i njegova gotička atmosfera ugnijezdili su se u mom umu. Saživjela sam se s njegovim jednakim ulicama, pravokutnim trgovima i užasnutim licima na fasadama zgrada. Sanjam ih i čini mi se kao da zaista hodam po njegovim putevima. Budim se teške glave nakon svega što sam vidjela u snu, a div se i dalje kreće u mojim mislima, samo što mu je pogled ponovno privlačan, kao da me poziva da ga pratim.

Ponovno čitam pisma svog prijatelja, usredotočeno gledam njegov raskošni rukopis i pažljivo ispisana slova i razmišljam koliko se promijenio. Više nije isti čovjek. Činilo mi se da je taj grad bacio crnu magiju na njega i tjera ga da piše bez prestanka, bez osjećaja i bez cilja. U svojim pismima ga pitam kako je, što radi, hoće li se vratiti doma, ali ne odgovara ni na jedno pitanje, već nastavlja pisati o tom gradu koji ga je očarao i pretvorio u oko koje primjećuje sve detalje oko sebe i u neumornu ruku koja ih zapisuje.

Odlučila sam činiti isto što i on. Umjesto da postavljam beskonačna pitanja na koja ionako neću dobiti

odgovor, počela sam pisati o svom gradu. Izmislila sam grad, smjestila ga između planina prekrivenim raslinjem i drvećem jarko zelenih boja, i vječnog burnog mora koje ispunjava zrak mirisom joda, i čiji valovi svako jutro izbacuju na obalu guste slojeve soli. Kuće su izgrađene na stijeni koja se prostire između planina i mora, kao da se nalaze u stanju beskonačnog propadanja. Stanovnici grada neprestano se bore sa gravitacijom. Hodaju sporo neovisno o tome idu li gore ili dolje i uvijek paze da ne padnu u grlo okrutnog mora.

Svaki put kad bi dobila njegovo pismo, poslala bih mu svoje. Nisam komentirala ono o čemu piše i nisam postavljala nikakva pitanja a on, kao i obično, izgleda kao da uopće nije čitao moja pisma. Onda sam bez prestanka počela pisati dugačka pisma u kojima sam pažnju obraćala na detalje. Neka od njih sam mu slala, veći dio sam ostavljala za sebe, sve dok ih nisam odjednom prestala slati. Bila sam previše zaokupljena pisanjem stotina pisama koje sam gomilala posvuda u svom stanu.

Pisala sam bez obzira na bolove u prstima i leđima. Ostala sam zarobljena između ta dva grada, pravokutnih trgova i užasnutih lica na gotičkim zgradama. S jedne je strane bila ubojita stijena i kuće koje su zapele u vječnoj borbi protiv gravitacije, s druge strane div s crnim plaštom i slijepim očima, a s treće strane bili su ljudi koje vidim kada otvorim prozore, kako oprezno hodaju gore ili dolje.

Opetovano čitam svoja pisma koja su kao-tično razbacana posvuda oko mene i gledam usredotočeno svoj raskošni rukopis, pažljivo ispisana slova i detaljne opise, i razmišljam koliko sam se promijenila. Izlazim iz svoje kuće okružene biljkama i gustim isprepletenim drvećem i s iznenađenjem otkrivam izgled 'svog grada' – blijeđe ulice, sive nijanse, pravokutne trgove i tešku tišinu koja guši sve. Zatvaram oči i predajem se mraku. Ispred mene polako se razotkriva scena

kao iz nekog filma. Ispred sebe vidim mnogo ljudi koji hodaju sporo i gledaju u jednu točku ispred, vidim i njega kako zamišljeno luta. A onda čujem zaglušujući tutanj teških koraka... kao da dolaze od mene.

*Sarapskog prevela Anita Ćosić.*



## Tvrđava sunca

Izdiže se samotno na granici s maštom. Sa svojim sivim, mračnim izgledom i šiljastim kulama u obliku koplja zabijenih u srca nevidljivih neprijatelja, tvrđava izgleda kao da je potonula u iščekivanju. Iščekuje nekoga u čijoj će se mašti pojaviti kao prolazna ideja, a tamo će se zadržati i izludivati ga dok je ne izgradi izvan pritvora uma.

U njegovim mislima bilo je moguće hodati kroz nju zatvorenim očima, sakrivati se u njenim podrumima, prolaziti kroz hodnike njenih labirinata i gledati kroz osvijetljene prozore iz neke kule dok ostatak tvrđave tone u crnu noć.

Ali s vremenom ga je plašila sama pomisao na nju. Počela ga je mučiti i više nije mogao ignorirati pritisak koji je stvarala njegovom razumu niti živjeti u njenoj prisutnosti. Znam to jer sam isto kao on proživio te osjećaje.

U svojoj mladosti govorio je da želi izgraditi jedinstvenu tvrđavu, ali nitko nije obraćao posebnu pozornost na njega. Navikli su se na čudne riječi i neobično ponašanje, i mislili su da samo blebeće o nečemu što nikada neće ostvariti. Nisu ga razumjeli – niti ja – kada je krenuo dizajnirati nacрте jedan za drugim. A kada mu crtanje nije bilo od pomoći, pribjegavao je riječima. Opisivao je tvrđavu stihovima koji su više djelovali kao zagonetka.

Ponavljao je da želi sagraditi tvrđavu iz pogreške, da u njoj sve bude obrnuto od principa arhitekture, te da zbrajanje svih pogrešaka bude jednako nečemu blizu savršenstva. Riječ 'savršenstvo' bila mu je odbojna, mrzio ju je. Nedostaci su mu bili draži jer ih je smatrao sastavnim dijelom

čovječnosti. Zato mu nije bilo jasno zašto je razmišljao o savršenstvu uvijek kada mu se njegova mučiteljica javila, a može se reći da ga je zaista rijetko ostavljala na miru.

Sinulo mu je da je najbolji način da joj udahne život a da je zapravo ne izgradi da je zapiše i pretvori u zamamne riječi koje rasplamsavaju maštu onome tko ih čita. Ideja mu se svidjela, samo što su riječi prevarile njega prije nego što su prevarile nekog potencijalnog čitatelja. Svaki put kada bi pokušao zapisati svoje snove na papir, dobio bi nešto potpuno drugačije. Zgrada uopće nije nalikovala tvrđavi iz njegove mašte.

Jednog jutra samo je nestao. Nije ostavio ni traga za sobom. Oduvijek se kretao poput divlje mačke koja ne ostavlja tragove dok hoda na prašnjavoj cesti, ali uvijek se vraćao i zato ga nikada prije nismo ni tražili. Kao i uvijek, čekali smo da se vrati.

U njegovoj kući nije bilo naznaka da je ikada živio u njoj. Nismo našli odjeću ili namještaj ili nešto što bi ukazivalo na to da je to doista nečiji dom. Mjesto je bilo potpuno prazno ako se ne računa nekoliko bilježnica u kojima su bili nacrti ili točnije jedan te isti nacrt tvrđave i tekstovi koji su objašnjavali da je svaka tvrđava jedinstvena i nema veze s ostalim. Iz meni nejasnog razloga zadržao sam njegovu bilježnicu poput nasljedstva koje se ne smije ugroziti.

Čuo sam kako su lokalci govorili da neki ljudi postaju pustinjaci i da je on sada jedan od njih. Zaboravili su na njega, a kada se njegova kuća urušila zbog utjecaja vremena shvatili su da se nikada neće vratiti.

Nekoliko godina nakon njegovog nestanka na pustom otoku sasvim slučajno naišao sam na tvrđavu koja je bila gotovo identična njegovim nacrtima. Nisam znao je li vidio tu napuštenu utvrdu i počeo raditi na njenom nacrtu, ili ju je sagradio na ovom netaknutom mjestu nakon što je napustio grad. Ali kada sam vidio koliko je drevna i da je kamenje

od kojeg je sagrađena pepeljasto, skoro pa crno, postalo mi je jasno da nas ta tvrđava prethodi stoljećima.

Nisam se usudio približiti jer sam osjetio da iz nje zrači neka okrutna energija, pa sam se vratio doma i o njoj ispričao svojim poznanicima. Nakon toga postalo je normalno da se svako malo netko vrati u grad s putovanja i ispriča kako je vidio tvrđavu poput one iz crteža koje smo našli u napuštenom stanu, iako je većina njih crteže vidjela samo jednom. Neki su govorili da su tvrđavu vidjeli u najbližem dijelu otoka, dok su se drugi kleli kako se izdiže mnogo dalje, ali svi su se slagali da se nalazi na pustom otoku, da je u blizini jezero iza kojega je planina. Iznad planine izdiže se druga tvrđava koja nalikuje prvoj i izgleda kao da je prati i cijelo vrijeme vreba. Složili su se i oko toga da su kule u obliku kopalja, zabijenih u srca nevidljivih neprijatelja. Svatko se bojao pristupiti veličanstvenoj zgradi, jer je imao osjećaj da će mu se koplje neke kule zabiti u srce.

Činilo se da govore o istoj tvrđavi iako su tvrdili da su je vidjeli na potpuno različitim mjestima. Samo je jedan od njih rekao da se nije bojao, ali čim je krenuo prema njoj kako bi je istražio iznutra, shvatio je da je ona plod mašte, halucinacija, optička varka. Unatoč tome, zapamtio je i najsitnije detalje – od reljefa na zidovima i izrezbarenih svodova do kamenih figura na fasadama. S vremenom su se i drugi počeli približavati i otkrivati da ona zapravo ne postoji, ali većina ih je i dalje bila u strahu.

Najčudnije od svega bilo je to što u posljednje vrijeme nitko nije govorio da je samotna tvrđava daleko izvan grada. Postepeno se približavala kad je netko rekao da ju je vidio u šumi koja okružuje grad, i da su blizu nje jezero i planina iznad koje se izdiže duplikat tvrđave.

Sve to se činilo logičnim i prihvatljivim, ali kada sam rekao da se s prozora moje spavaće sobe jasno

vidi kako je tvrđava potonula u tišinu i da gleda prema svom duplikatu, svi su zaključili da sam poludio.

Proglasili su me čudakom kada su saznali da neprestano kopiram crteže nestalog čovjeka i da su posvuda u mojoj kući bilježnice pune crteža koje skupljaju prašinu. Mogu ih razumjeti jer kad god bi prošli kraj moje kuće vidjeli bi da se prozirne zavjese vijore na vjetru kroz stalno otvorene prozore. Činilo im se da je kuća prazna jer ne vide ništa osim mračnih zidova i prašnjavog poda. U rijetkim slučajima kada bi me na trenutak vidjeli unutra, prolazio bih kao duh čija se sjena prebacuje s prozora na prozor.

Više nisam gledao prema gradskim putevima i skoro pa nisam izlazio iz kuće. Siguran sam da se pitaju kako si nabavljam hranu i piće i da bez sumnje misle da uzgajam povrće i voće u tajnom vrtu iza kuće. Nešto mora biti tajna da bi zaslužilo njihovu pažnju.

Shvatio sam da su odustali od te ideje – ako im je uopće pala na pamet – kada su se počeli šuljati naokolo u iščekivanju nekakvog dokaza mojeg postojanja. Ja sam se pak počeo sakrivati. Nije me bilo briga što će pomisliti ako vide bilježnice i papire na podu, već sam ih namjerno ostavljao na mjestima gdje ih znatiželjne oči mogu spaziti. Nisam pazio da papiri ne odlete kroz prozor, već sam ciljano ostavljao neke od njih na vjetru, kako bi znatiželjnici mogli razgledati kopije originalnog crteža. Iz svog tajnog skrovišta promatrao sam kako neke papire skupljaju, a kako druge vjetar nosi u nepoznato.

Svjestan sam da nikada neće razumjeti razlog zbog kojeg sam počeo preslikavati originalni crtež koji sam nastojao sačuvati otkako sam ga pronašao u stanu nestalog susjeda. Ni sam ne mogu objasniti koji je bio moj motiv. Ali ono što me najviše iznenadilo i za što ne mogu naći logično objašnjenje jest ono što sam čuo da šapću iz svog skrovišta –

kako sam ja autor izvornog crteža, a ne čovjek koji ne nestao prije nekoliko godina. Slušao sam kako govore da sam vjerojatno na neki način podmetnuo bilježnice u njegov stan prije nego što sam ih obavijestio da je nestao. Štoviše, sumnjali su da je ta osoba uopće živjela među njima, a neki su čak počeli tražiti dokaze koji bi potvrdili tu teoriju. Ne razumijem kako je moguće da pamte toliko točne detalje poput toga da sam ih ja prvi obavijestio da je nestao i da istovremeno nijeću čitav život koji se odvijao ispred njih dok nije nestao.

Odlučio sam im ispričati svojim ranjenim glasom da je ono što vidim moja priča, jer sam bio siguran da će slušatelji, koji nisu niti bili svjesni da se skrivam unutra, biti zainteresirani i znatiželjni. Ja se nisam umorio ponavljajući priču, a njima izgleda nije dosadilo slušati je:

‘Na početku mi se činilo da je daleko, a onda se dan za danom približavala. Pratio sam njene korake na putevima prema gradu. Počeo sam je viđati s prozora svoje spavaće sobe dok na kraju nije postala vidljiva sa svih mogućih prozora. Pokušao sam ih zatvoriti, ali su se opirali, kao da su se zajedno s tvrđavom urotili protiv mene i neprestano su mi prikazivali njenu sliku. Moja mučiteljica približavala se sve više i na kraju je zauzela moju kuću. Uz to, ona i njen planinski blizanac neprestano su buljili u mene kroz vječno otvorene prozore. Na kraju je tvrđava zaživjela u meni. Osjećam je u utrobi. Mogu čuti jeku zvižduka u dubini svog tijela kada vjetar puše kroz njene hodnike. Čudovište tvrđave me opsjelo. Čujem kako teški koraci odjekuju u njenim tunelima... mojim tunelima. Gotovo da vidim mrak koji je obuzeo moju sjenu, a onda vjetar diže zavjese nekog prozora u mom srcu i raspršena zraka svjetlosti prolazi kroz mene. Njena me toplina dodiruje i na trenutak zaboravljam gdje se nalazim. Više puta čuo sam da su neke zgrade opsjednute duhovima, ali čim sam spustio pogled na crteže nestalog susjeda znao sam da je ta tvrđava

opsjednuta još prije nego što je bila izgrađena. Samo što nisam znao da ona sama po sebi ima sposobnost naseljavanja tijela, da se može zakačiti za nekog i da poput pijavice siše njegove živce, krv i zdrav razum. Ne znam iz kojeg je pakla izašao čovjek koji ju je nacrtao prvi put, ali siguran sam da je na meni da prekinem to prokletstvo prije nego što proguta čitav svijet.

Crteži su amulet. Ponavljajuće slike su talisman koji posjeduje crnu magiju. Bilježnice su ispunjene prokletim slovima i riječima čiji utjecaj se ne može zaustaviti. I sve to me izluđuje. Zapovijeda mi i muti mi razum. Nema drugog načina osim upustiti se u njih i preslikavati ih tisuće puta. Pisao sam i pisao. Crtao sam i crtao. Htio sam postići savršenu presliku, ali dobivao sam samo blijeđe imitacije. Uspoređivao sam svoje crteže s originalom, ali uvijek bi našao nekakvu razliku. Crta više tu, odstupajući nagib tamo. Neizvježbano oko ne bi moglo primijetiti te razlike, ali one su buljile u mene. No to nije bilo moja pogreška. Bilo je crna magija koju je tvrđava koristila da bi zaštitila sebe ili možda nešto drugo. Na kraju sam primijetio razlike u izvornim crtežima. Nisam znao je li nestali precrtavao isti crtež stotine puta kako bi izbjegao neželjena odstupanja, ili je namjerno radio sitne razlike tu i tamo iz razloga koji samo on zn, pa je lijeno oko vidjelo savršenu presliku tamo gdje je nije bilo. Nikada neću ni saznati i zato moram neprestano crtati. Ovo više nisu samo preslike. Unatoč svemu vjerujem da je svaka od njih jedinstvena. To je postala slamka koja me spašava od utapanja u ludilu, ili je možda put koji me vodi prema njemu.'

*S arapskog prevela Anita Ćosić.*

## PRVE SU SE PJESME RASCIJEPILE

Tijelo je u šoku  
Na mojim prsima  
Napeto kao zec  
Ispunjava cijeli moj dlan  
Jednog dana imat će miris žene  
Koja slama šaku srcā  
Samo ću u tom trenutku  
Oprostiti svim  
Prodavačicama parfema

## HALUCINACIJE

Kada postanem cvijet  
Neću procvjetati u proljeće  
Zaspat ću u naboru jakne  
I moliti noću  
Izdalo me vlastito pametovanje  
Kada postanem cvijet  
Organizirat ću konferenciju za prava cvijeća  
Na kojoj će se govoriti samo o cvijeću  
Održat ću dugački govor  
O svojim obiteljskim korijenima  
Uronjenima u dubine povijesti  
Neću dozvoliti svim pčelama da me oprašuju  
A one pčele koje ću sam izabrati  
Bit će posebne, bez sumnje

Kada postanem cvijet  
Štrajkat ću glađu  
U ime narodā vrtova  
Izdalo me vlastito pametovanje  
Bila je u sjeni piramida, moja škola  
Kada postanem cvijet  
Moja škola, bila je u sjeni piramida

#### ONAJ KOJI JE DOŠAO SA STRUJOM

Onaj koji je došao sa strujom  
Nije ružno izgledao  
U njegovim rukama vidjela se naprava  
Slična mobitelu ili snimaču zvuka  
Kao modni dodatak  
Uz elegantnu kravatu  
I ulaštene cipele

\*

Onaj koji je došao sa strujom  
Nije imao dikciju sadista  
Iznimno pristojan  
Naklanja se u pozdravu  
Prije nego što će nam pročitati  
Odluku o kazni  
Ispričavajući se za okrutnost svog šefa

\*

Onaj koji je došao sa strujom  
Nije nas stresao strujom dok se nije uvjerio



Da smo spremni  
I nakon svakog krika  
Odgada idući strujni šok  
Slijedeći savjete  
Kako umanjiti bol

\*

Magična je bila ljubaznost  
Njega koji je došao sa strujom  
Toliko da smo bili uvjereni  
Da postoji način da izdržimo  
Odlučili smo mu olakšati posao  
Pa su naši krikovi poprimili  
Ton iskrene privrženosti

\*

Nismo ni na trenutak posumnjali  
Da skriva svoje barbarske korijene  
Na površini lica  
Ili da pripisuje svojim precima izreke  
O slobodi, pravdi  
I pravu tijela da raste  
Bez da trpi mučenje

\*

Opčinio je naše umove, onaj koji je došao sa strujom  
Čak je i mučenje poprimilo sladak okus.

## PISMO IZGNANOGA<sup>1</sup>

Za Muhameda Abu Laylu Rašida u izgnanstvu

Pišem ti, a na pepeljarama piramide od čikova.  
Stvar na koju si me upozorio da postoji, više ne postoji.  
Prodorna glavobolja sna ispražnjava svijet.  
Razumiješ.  
Kopamo po džepovima života u potrazi za novčićem iz davnih vremena,  
Hrdav je i vjerojatno ružan, ali još uvijek upotrebljiv na trgovištu vječnosti.  
Kad ga pronađemo, postajemo anđeli.  
Preživamo ga dok ne postanemo sigurni  
Da se njime ne može kupiti vječnost.

\*

U to vrijeme, čak se i vječnost činila jeftinom.  
Sjećamo se vremena demona kada sva voda na zemlji nije bila dovoljna  
Za progutati jednu tabletu.  
Pišem ti nakon što sam iskopao rupu u trbuhu  
I bacio svoju utrobu u Nil.  
Jesi li znao  
Da ću izgubiti ono što ne uspijem dobiti?  
Polja asfalta na kojima smo hodali zajedno  
I bacali otkrića i tajne,

<sup>1</sup> Inspirirano pjesmom američkog pjesnika Ezre Pound (1885.–1972.) o drevnom kineskom tekstu 'Pismo izgnanika Li Poa'

\*

Tog dana izgorjela je guma  
Na najvišem dijelu mosta  
A mi smo odsutni u hašišu i glazbi  
Iznad grada koji izgleda kao prostorija za molitvu  
Ispod zgrade života, poslije 11. rujna

\*

Odlučan si da dovršiš zadatak  
Čim zamijenimo zadimljeni kauč  
Tablete za sreću bile su u plastičnoj crvenoj jabuci  
Kuju smo prepolovili na pločniku  
Da progutamo tablete:  
Sjećaš li se kada je sreća bila tableta  
Kuju smo mogli izvući iz polovice plastične jabuke?

\*

Tog dana skinuli smo odjeću u maloj pustinji unutar stana  
Popločanog iznad trga,  
Tog dana su se živci tvoje ruke pretvorili u metalne žice  
Na kojima mogu svirati svojim glasom,  
I halucinacije koje smo pretvorili u prozore,  
I naše svađe oko Sinaja,  
I nimfa koja je sjedila između nas  
Kad je naslonila glavu na tvoje rame,  
Ja sam bio tako zadovoljan...

\*

Sve dok, jednog dana, nije sve umrlo.

Odvezli smo se autom do obale ili šume palmi  
Da se uvjerimo da nije živ.

\*

Nastavio si potragu za idealnim stanjem uma  
Otkrivajući filozofiju i depresiju,  
A ja sam se skrio u kuću svoje majke  
Da napišem roman.  
Kad se jedan od nas oženio, a drugi rodio  
Nije više nikog bilo da nas obavijesti o istini stvari.  
Svaki događaj je imao svoj vlastiti diskurs, svoju dužinu i slo-  
ženost  
Zato si rekao da ti je dosadno razgovarati  
Jer ništa u razgovoru nema snagu za promjene.  
I u ovoj posljednjoj priči,  
Sam si shvatio da ja nisam bio prevaren  
Koliko god sam htio vjerovati  
Da što život nudi je samo štipaljka  
Za staru odjeću, mokru nakon prolaznog susreta,  
Osušit će se kad tad  
Da je mogu opet nositi kao kad sam je pred tobom  
Tisuću puta skidao i odijevao.

\*

Znao si da sam ja samo jedan od simptoma bolesti  
Koja ne sličići previše našim bolestima  
I da je obećano spasenje dominantni diskurs  
A meso i krv su epiteti.  
Vrijeme će nam dozvoliti da raspravimo  
Je li film bio loš i do koje mjere  
Ali nisi mi rekao da je više od onoga što nam je zajedničko

I bez sjaja,  
I da neću ostati u iščekivanju.  
Pišem ti, kao što je Roberto Bolaño<sup>2</sup> rekao,  
Umjesto da čekam...  
I zato što tvoje brige nisu bile na pravom mjestu.  
Usamljenost je sve pokvarila.  
Ali alternative se pojave čim vječnost završi na polici  
A iz milosti nesreća mi ne tugujemo,

Osim zbog nas samih.

\*

Govorio si:  
Volim je i mrzim.  
Sjećam se tvog osmijeha  
Dok hodam prema kupaonici.  
Kapljice hladne vode  
Možda će isprati ovo čelo.  
Praznim pepeljare u smeće  
Pravim kavu, pijem je.  
I sve ovo što mi se dogodilo i što smo ubili raspravljajem  
Tijekom godina ispunjenih poezijom i suzama:  
Samo je još jedna iluzija koju mrzim i koja mi nedostaje  
Kada je izgubim, prestat ću je mrziti jer više neće biti tamo.

\*

U snu je bio kao da mi nije nedostajao:  
Savršen i smrtonosan  
Kao božanski orgazam.

<sup>2</sup> Roberto Bolaño (1953.–2003.), čileanski novelist i pjesnik. (op.prev.)

Reci mi o sebi i ne brini za mene.  
Hrabri će požaliti.

† POGREŠKE ANDELA

Što si mislio da će napraviti taj anđeo koji ti se ukazao i čekao da ga slijediš, nakon toliko vremena... Kako nisi procijenio dubinu njegove nebeske boli dok se udaljavaš od uklete planine, korak po korak, svaki dan; dok vučeš teške torbe ispunjene njegovim mesom, satima koji bježe prema beskrajnu između njegovih nogu, a ti se ponosno rugaš ako ti preko telefona zabranjuje? Sada kada je anđeo postao dim, dobio si što je on htio da izgubiš. Ali, što ti je draže od gubitka? Selo koje su napustile sve žene? Sluge koji kradu iz kuća? Zvijezda koja kruži oko hrđave ogrlice na tvom vratu? Možda si mislio da će se ponovno pojaviti, ili si zaboravio da je u njegovom trbuhu i tvoja krv. Nevjerniče, kako ćeš sada letjeti?

† Iz pjesme Sargona Boulusa<sup>3</sup> iz zbirke 'Svjetlonoša u noći vukova':

'Kad se anđeo pojavi, ako odeš za njim, izgubit ćeš sve, osim ako ne ostaneš s njim do samog kraja... Dok ga ne sretnoš na svakom putu, odjevenog u staru odjeću satkanu od pogrešaka. Smrt se naslanja na njegova leđa kao neobičan orao, kojemu se plijen približava, satima nošen rijekom. Na planini na koju ti je zabranio da se popneš svaki put kada ga sretnoš. Na planini na koju se želiš popeti! Ali kad si se probudio iz dubokog sna na jednom od podnožja planine, kako te iznenadilo što si se vratio na gozbu života s još većim apetitom. Bol je duboka, ali let je viši.'

<sup>3</sup> Sargon Boulus (1944.–2007.), irački pjesnik i pisac kratkih priča.

## ZIMSKO

Žena želi vječnost  
Muškarac želi nebesa  
I ponekad, rijetko  
U susretu dviju želja  
Oboje postaju oblaci  
A ponekad, još rjeđe  
Uistinu umiru  
Prije kiše  
Svijet postaje suh  
I sve može biti  
Dobro

## ODA VOZAČIMA U KAIRU

Stanovnici asfalta, gospodari uličnih svjetala  
Prodavači papirnatih maramica u grlima boca  
Čistači automobilskih stakala, a zapravo ih još više prljate, na  
mostu  
Mi koji pužemo došli smo vam s razbijenim žmigavcima,  
S uzvicima i uvredama, s nečistoćom prozorā na našim tijelima.  
Došli smo vam pokazujući zamagljena prednja stakla  
Tražeći priliku za prelazak.  
Pratimo kaveze i stoku  
Borimo se s pješacima i prosjacima  
Jer volimo ekstremne brzine  
Na nemogućim mjestima.  
Dišemo iz auspuha  
Pod prijetnjom minibuseva  
Neće nas obeshrabriti iznenadni kvar  
Čak i ako se dogodi na uskom dijelu ceste

Oduvijek smo si obećavali da ćemo se međusobno mučiti,  
A naše trube izazvale su tišinu.  
Na nekoliko metara posvećujemo se manevrima,  
Čak brišemo bočna stakla da se možemo pozdraviti.  
Mi smo ti koji ne stižemo, prolazeći kroz metal...  
Stanovnici asfalta, gospodari uličnih svjetala, slušajte:  
Vrag vozi Vespu u šlapama  
Prodali smo mu dušu za par guma, da ostanemo –  
Uz vas – u sporoj utrci.

#### VEČERA

Usprkos ledu koji se nakupio  
U komadićima bijele vune  
I zato što ne možeš pušiti  
U toplim mjestima  
Ovaj susret je interkontinentalna sreća  
I harmonija okusa je zbilja briljantna  
U talijanskom restoranu  
Jedino je pizza  
Stigla nevjerovatno začinjena  
Što je nagnalo konobara da prizna  
Da on takvu ne bi odabrao za sebe  
Osim kada se napuni brana njegovih suza  
Jedem je za večeru –  
Tako ti je rekao konobar –  
I onda provodim večer plaćući.

\*

I tako, na trenutak  
Bilo je potrebno preživati tvoju smrt



Ili kako kaže Kavafi  
Oni koje sam izgubio  
Kao da su umrli  
I bez kvarenja sreće  
Dvije su se prozirne strune rastegnule  
Kao snijeg i kristal  
Od tvog lica do novog tanjura tjestenine  
Naručio sam ga bez pikantnog umaka.

SAVJETI KRALJA SMRTI ONIMA KOJI SU OSTALI  
BEZ SVOJIH VOLJENIH

Nije prošla ni minuta, a ti si već vezanih očiju  
Uspiješ li izgubiti strpljenje u minuti?  
Slušaj  
Ništa na ovom svijetu ti se neće smilovati  
Ništa neće zaustaviti pilu na tvojim kostima  
Sjedni malo  
Nemoj mi otežavati  
Nemoj da ti zaželim išta loše  
Znaš da  
Sam ja rob gospodaru  
Na svojim ramenima nosim patnju svijeta  
Tisuću puta uvećanu  
Nemoj misliti da ičemu pridajem značenje  
I kada krv oboja asfalt  
Samo vidim crnu mrlju  
Ako osjećaš što osjećaš  
Uz sve ono što je bilo poput tebe  
Bio sam u vašem društvu, trenutak za trenutkom  
Ali ne mogu biti sretan zbog vaše sreće  
Zato što poznajem vašu bol u potpunosti

Čak i u najuzbudljivijim trenucima  
Sve što ti sada mogu obećati  
Je da, dok gledaš,  
Na krevetu nećeš pronaći ni traga onome koji nedostaje  
I kao dodatna usluga od mene  
Nećeš ni krevet pronaći u sobi  
Jer soba neće biti tamo  
Sve dok ne uspiješ pronaći ništa pred sobom  
Baš ništa  
I sve što tražim zauzvrat  
Zapamti  
Je da život ne bude ništa osim iščekivanje mene  
Ja sam taj koji mrvi srca  
I ne odmaram se ni na tren  
Od osluškivanja njenog pulsa

#### NAVIGACIJSKI POKRET

Bijeli brodovi dolaze sa sjevera  
Snježno-bijeli brodovi dolaze s pola  
Brodovi s juga su svi uništeni  
Vlasniče luke koji sjediš na oblacima  
Vlasniče luke koji hodaš po vodi  
Reci onima koji skaču po liniji ekvatora  
Kako im meso postaje drvo  
Kako im kosti postaju metal  
Brod izlazi iz njihovih tijela  
Crninom koja para kroz valove.  
ČINI MI SE DA SMO OVDJE ODAVNO

U resortu koji nije kao život  
Gosti imaju narančaste narukvice

Znak da su platili  
Pravo na sve što mogu popiti  
I gdje ima hrane i pića, gosti su selo  
Djeca kao alge i stari hipiji  
Polugole žene koje se cerekaju na obali  
I na svakom zglobu je ista narukvica  
Koja se ne može skinuti  
Osim aparatom za rezanje  
U resortu koji je malo kao život  
Seljanka samo što se sama nije rodila, a već je rodila  
I pratila uplakani narod  
Do mjesta gdje bijeli brod  
Razbija horizont na dva dijela

\*

Narančasto sunca je mlijeko mjeseca  
I svih zvijezda u noći  
Hrana nije dobra usprkos svemu  
Ali gosti su jedan uz drugoga bez obzira na razlike  
Svi nose narukvice  
Kao da nemaju mišljenje o priči  
U resortu gdje se miješaju jezici, ili što ostaje od njih  
Pronalazim boju vode  
Dok čekam svoju šalicu kave  
Koja nije uključena u boravišna prava  
Slijedim svezane zglobove  
Pečat briše što je bilo, čak i čaroliju  
Koja može reći nešto o tebi  
Dok stojiš statičan kao ručnik  
Život je dalek i dostojan prezira.

\*

Da smo zarobljeni u pustinji  
Prestali su nas mučiti prije nekoliko godina  
I sada ih samo zadovoljava praćenje naših dana  
Umjesto priznanjā  
Odvraćaju nam pozornost pjevanjem i plivanjem  
Znaju kada jedemo i spavamo  
Gdje odlazimo kada napuštamo centralnu zgradu  
I kako koračamo na putu  
Narančaste narukvice na našim zglobovima  
Kažu im tko smo  
Pada mi na pamet  
Da smo zatočeni u ludnici  
Spaja nas zajednička iluzija  
Da smo na godišnjem, da imamo piknik na plaži  
Da smo stigli prije nekoliko dana  
I da ćemo za nekoliko dana otići  
Istina je da smo ovdje zapravo oduvijek  
I nema nade za povratak prije nego što umremo  
Narančaste narukvice nam ograničavaju boravak  
Zaposlenici znaju da smo bolesni  
Ne smiju nas nikada suočiti s istinom.

\*

U resortu je život, ljubavi  
Kladimo se u hladno piće  
Igru odbojke na pijesku  
Dok su narukvice na našim zglobovima  
A valovi se odmiču

*S arapskog prevela Antonia de Castro Burica.*



## Biografije autorica i autora

MANSOURA EZ-ELDIN (1976.) egipatska je spisateljica i novinarka. Prvu zbirku kratkih priča, *Flickering Light*, objavila je 2001. godine. Uslijedila su četiri romana i dvije zbirke kratkih priča: *Maryam's Maze* 2004., *Beyond Paradise* 2009., *The Path to Madness* 2013., *Emerald Mountain* 2014., *Shadow Specter* 2017. te *A Haven for the absence* 2018. godine za koje je osvojila brojne nagrade i priznanja (primjerice *Beyond Paradise* je 2010. godine ušao u uži izbor za prestižnu nagradu Arabic Booker). Djela su joj prevedena na nekoliko jezika, uključujući i engleski prijevod romana *Maryam's Maze* koji je 2007. godine objavio American University in Cairo Press. Godine 2019. ušla je u izbor projekta *Beirut39* kao jedna od 39 najboljih arapskih autora mlađih od 40 godina. Radovi su joj objavljeni u brojnim međunarodnim novinama i časopisima kao što su *The New York Times*, *Neue Zuericher Zeitung*, *Sueddeutsche Zeitung*, *Granta* te *A public Space*. Mansoura je trenutno jedna od urednica književnog časopisa *Akhbar al-Adab* u kojem od 2003. godine uređuje rubriku književnih osvrta.

SONALLAH IBRAHIM (1937.) egipatski je pisac romana i kratkih priča. Rođen je u Kairu, gdje je diplomirao pravo. Godine 1959. uhićen je zbog političkog djelovanja te je tijekom služenja petogodišnje kazne pisao dnevnik, *Notes from the prison*. Poluautobiografski roman *That Smell* objavljen je po njegovu oslobođenju te je postalo jedno od najutjecajnijih djela na arapskom jeziku. Nakon nekoliko godina izvan Egipta, godine 1974. vraća se u Kairo, gdje živi i radi do danas. Objavio je brojna djela, a godine 2004. zbog političkih uvjerenja odbio je primiti prestižnu književnu nagradu egipatske vlade za romanopisca godine.

YASSER ABDEL LATIF (1969.) egipatski je pisac, pjesnik i književni prevoditelj. Diplomirao je filozofiju na Sveučilištu u Kairu 1994. godine. Radio je kao tekstopisac i novinar za Egipatsku televiziju te za kairski ured španjolske novinske agenciju EFE do 2009. godine, nakon čega se preselio u Edmonton, u Kanadu, gdje je započeo karijeru slobodnog pisca i prevoditelja. Objavio je četiri knjige, tri zbirke poezije te mnoge eseje i članke o modernoj kulturnoj povijesti te glazbi. Neka od djela su mu prevedena na engleski, francuski, nje-mački, talijanski i španjolski jezik. Preveo je na arapski mnoga književna djela s francuskog i engleskog jezika, uključujući i neka klasična djela francuskih autora poput Charlesa Perraulta, Balzaca i Emila Zole. Njegov roman *The Law of Inheritance* (2002.) osvojio je egipatsku književnu nagradu Sawiris 2005. godine u kategoriji mladih pisaca. Godine 2007. u Španjolskoj je preveden i objavljen u izdanju kuće Icaria Editorial iz Barcelone, a englesko izdanje objavila je kuća Seagull Books, Calcutta-London 2018. godine. Zbirka kratkih priča, *Jonahh in the Belly of the Whale*, osvojila je 2013. godine nagradu Sawiris u kategoriji istaknutih pisaca. Sudjelovao je u brojnim književnim događanjima diljem svijeta, uključujući Književni festival u Seoulu, u Južnoj Koreji, 2018. godine, te Međunarodni program za pisce Sveučilišta u Iowi, SAD, 2009. godine.

IMAN MERSAL (1966.) eipatska je pjesnikinja, esejistica, prevoditeljica, književna teoretičarka i profesorica arapskog jezika i književnosti na Sveučilištu Alberta u Kanadi. Autorica je pet knjiga poezije na arapskom jeziku, od kojih su odabrane pjesme prevedene na brojne jezike. Njena nedavna izdanja uključuju arapski prijevod memoara Charlesa Simića, *A Fly in the Soup* (izdanje Al Kotob Khan, 2016.) te *Kayfa Talta'im: 'An al-Umuma wa Ashbahiha* (izdanje Kayfa Ta

and Mophradat, 2017.), koju je na engleski jezik preveo Robin Moger pod naslovom *Motherhood and its Ghosts* (izdanje Kayfa Ta and Sternberg Press, 2018.).

AHMED NAJI (1985.) egipatski je pisac i novinar. Objavljena su mu dva romana, *Rogers* 2007. godine i *Using life* 2014. godine. Nakon objave drugog romana osuđen je na zatvorsku kaznu od dvije godine zbog narušavanja javnog morala. Djela su mu prevedena na nekoliko jezika, uključujući engleski i talijanski. Godine 2016. osvojio je PEN/Barbey Freedom to Write nagradu. Trenutno surađuje s Black Mountain Institutom koji djeluje u Las Vegasu.

MOHAMMAD RABIE (1978.) egipatski je pisac. Živi i radi u Kairu. Njegov prvi roman, *Amber Planet*, objavljen je 2010. godine, a 2011. godine osvojio je nagradu Sawiris u kategoriji novih pisaca. Njegov drugi roman, *Year of the Dragon*, objavljen je 2012. godine. Treći roman *Otared* svjetlo dana ugledao je početkom 2015. godine te je bio popraćen velikim publicitetom, a 2016. godine ušao je u uži izbor za nagradu Arapski Booker. Iste godine roman je osvojio nagradu Sawiris u kategoriji novih pisaca. *Otared* je preveden na engleski jezik, a izdao ga je nakladnik Hoopoe 2016. godine. *Amber Planet* preveden je na francuski te objavljen u izdanju kuće Actes Sud 2019. godine, a prevoditeljica Stéphanie Dujols odlučila se prevesti naslov romana kao *La Bibliothèque enchantée*. Sudjelovao je na brojnim književnim konferencijama, radionicama i festivalima, primjerice na radionici pisanja u organizaciji Međunarodne nagrade za arapsku književnost 2012. godine, i na 12. konferenciji Europskog udruženja za suvremenu arapsku književnost (EURAMAL) na Sveučilištu u Oslu 2016. godine, gdje je bio počasni gost.



YOUSSEF RAKHA (1976.) književnik je, pjesnik, esejist i fotograf rođen u Kairu, gdje živi i radi. Piše na arapskom i engleskom jeziku. Najpoznatija knjiga mu je *The Book of the Sultan's Seal*. Diplomirao je 1998. godine na engleskom sveučilištu Hull. Radio je kao novinar u kulturi, književni prevoditelj i učitelj kreativnog pisanja. Njegov fotografski putopis iz 2006. godine *Beirut Shi Mahal* ušao je u izbor za nagradu Lettre Ulysses koja se dodjeljuje za vrsnoću izvještavanja. Bio je među 39 najboljih arapskih pisaca mladih od 40 godina odabranih 2010. godine za festival projekta *Beirut39*. Prijevod njegovog prvog romana, *The Book of the Sultan's Seal*, donio je prevoditelju Paulu Starkeyu nagradu Banipal Seif Ghobash. Treći roman, *Paulo*, 2017. godine bio je u izboru za Međunarodnu nagradu za književni rad na arapskom jeziku, a iste godine osvojio je nagradu Sawiris. Radovi su mu objavljeni u časopisima poput *Aeon Magazine*, *The Atlantic*, *BOMB*, *Guernica*, *The Kenyon Review* i *The White Review*. Davao je intervjuje za brojna izdanja, primjerice *Music and Literature*, *Reuters* te *Words Without Borders*.

AHDAF SOUEIF (1950.) autorica je bestselera *The Map of Love*, koji je ušao u uži izbor za nagradu Booker 1999. godine te je preveden na više od 30 jezika, *In the Eye of the Sun*, zbirke kratkih priča *I Think of You*, i *Cairo: a City Transformed*, od kojih je potonja njeno viđenje egipatske revolucije 2011. godine. Na engleski je prevela roman *I Saw Ramallah* palestinskog pisca Mourida Barghoutija. Ahdaf je također komentatorica političkih i kulturnih događaja. Autorica je utjecajne knjige *Mezzaterra*, a članci za *Guardian* objavljuju joj se u europskim i američkim novinama. Godine 2007. Ahdaf je pokrenula *Palestinski festival književnosti* koji se odvija u okupiranim gradovima Palestine i Gaze.

MIRAL MAHGOUB AL-TAHAWY (1970.) egi-patska je spisateljica romana i kratkih priča. Odrasla je u be-duinskoj obitelji. Suvremenu arapsku književnost doktorirala je na Sveučilištu u Kairu, a godine 2007. seli se u Sjedinjene Američke Države. Trenutno predaje arapski jezik i književnost na Sveučilištu u Arizoni. Prvu knjigu, zbirku kratkih priča, objavila je 1995. godine. Uslijedili su romani *Al-Khibaa (The Tent, 1996.)*, *Al-Badhingana al-zarqa (Blue Aubergine, 1998.)* te *Naquarat al-Zibae (Gazelle Tracks, 2008.)*. Djela su joj prevedena na brojne jezike, uključujući engleski, njemački, talijanski i španjolski. Njena posljednja knjiga, *Brooklyn Heights*, ušla je u izbor za Arapski Booker. Prema magazinu *Forbes* jedna je od najutjecajnijih bliskoistočnih autorica.

NAEL EL-TOUKHI (1978.) pisac je, novinar i prevoditelj s hebrejskog na arapski jezik. Objavio je zbirku kratkih priča te četiri romana. Njegov posljednji roman, *Out of the Gutter*, u Egiptu je objavljen 2018. godine, a roman *Women of Karentina* preveden je na engleski te objavljen u izdanju nakladnika American University in Cairo Press 2014. godine. Njegov prijevod hebrejskog romana *Rachel and Ezekiel* na arapski jezik objavljen je 2016. godine u izdanju nakladnika Almog Behar.

Antologija suvremene književnosti Egipta izlazi u sklopu jubilarne 15. Revije malih književnosti, koja već 15 godina hrvatske čitatelje upoznaje sa zanemarenim književnim glasovima, a ove je godine posvećena suvremenoj književnosti Egipta. Antologija po prvi put u hrvatskom prijevodu donosi poeziju, kratke priče i ulomke iz romana autorica i autora iz Egipta.

Uz antologije 'Tvoj bol je lakši kad o njemu drugi pričaju' (Antologija suvremene književnosti Levanta, 2017.) i 'Ovo tijelo nije kuća (Antologija suvremene književnosti Magreba, 2018.) ovom Antologijom zaokružujemo potez od Sirije do Maroka. Budući da je u arapskom svijetu Egipat svojevrsan centar kulturnog života, mjesto kome se utiču svi koji žele da se njihov glas čuje, ovu Antologiju posvetili smo samo toj zemlji.

Različiti senzibiliteti, jezični registri i tematski okviri tekstova u Antologiji daju nam naslutiti bogatsvo egipatske književne tradicije, ali i njezinu organsku povezanost s drugim svjetskim književnim krajolicima. Književna republika ovdje diše punim plućima. Imate priliku uživati u tekstovima različitih generacija pisaca koje spaja misao o slobodi, točnije deset autorica i autora koji su uslijed nedavnih političkih promjena u svojoj domovini raseljeni po cijelom svijetu i koji ne odustaju od borbe za slobodu čovjeka, riječi i umjetnosti.

U hrvatskom kontekstu suvremena arapska književnost još uvijek teško nalazi put do čitatelja. Možemo to pripisati različitim jezičnim, kulturnim, povijesnim i inim faktorima, ali brojevi ostaju neumoljivi. U trenutku kad cijela Europa, pa tako i Hrvatska, osjeća da se sloboda više ne podrazumijeva, već da se za nju iznova treba boriti, posebno nam je

važno da u taj razgovor uključimo i one koji se za nju bore na drugoj strani Mediterana. Želimo potaknuti hrvatske čitatelje, ali i književni establišment da razviju zanimanje za iskustva i priče s njegovih južnih i istočnih obala.

Uvjerene smo da vam je odabir Zeine G. Halabi u ovoj kao i u prethodnim antologijama dao dovoljno razloga da se ta statistika promijeni.



IZDAVAČ

Kulturtreger

Martićeveva 14d, HR-10000 Zagreb

T +385 [0]1 4616 124, F +385 [0]1 4616 123

info@booksa.hr, <http://www.booksa.hr>

BIBLIOTEKA Revija malih književnosti

UREDнице Miljenka Buljević & Ivana Dražić

PRIJEVOD Antonia de Castro Burica, Anita Ćosić, Sara Tomac

LEKTURA Ivana Dražić, Luka Ostojić

OBLIKOVANJE đkć

PISMA Noe Display, Noe Text

PAPIR Korice Curious Matter Andina Grey, KB Circle offset

TISAK tiskara Zelina

NAKLADA 500

Zagreb, studeni 2019.

Publikacija je objavljena u okviru projekta 'Vektori kolektivne imaginacije', suradničkog projekta Berliner Gazette, Kontrapunkta, Kuda.org, Glänta, Multimedijalnog instituta i Kulturtregera, a sufinancirana je sredstvima programa Europske unije Kreativna Europa.

Cjelokupan projekt financiran je podrškom programa Kreativna Europa Europske unije, kao i podrškom Ministarstva kulture RH, Grada Zagreba i Ureda za udruge Vlade RH.



Sufinancirano sredstvima  
programa Europske unije  
Kreativna Europa



Gradski ured  
za obrazovanje,  
kulturu i sport  
Grada Zagreba



VLADA REPUBLIKE HRVATSKE  
Ured za udruge



